

158872

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ PLANLAMASI
VE EKONOMİSİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN
ÖĞRETMENLERİN STRES DÜZEYLERİNİ
ETKİLEYEN ETKENLERE İLİŞKİN ALGILARI
(DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Tamer SARI

Danışman:
Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN

DENİZLİ, 2005

158872

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ PLANLAMASI
VE EKONOMİSİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN
ÖĞRETMENLERİN STRES DÜZEYLERİNİ
ETKİLEYEN ETKENLERE İLİŞKİN ALGILARI
(DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Tamer SARI

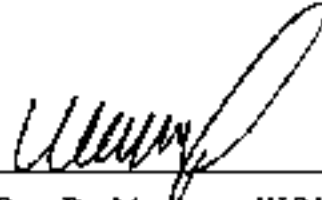
Danışman:
Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN

DENİZLİ, 2005

SINAV SONUÇ FORMU

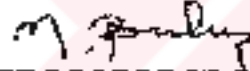
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu çalışma, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Denetimi Planı ve Ekonomisi Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

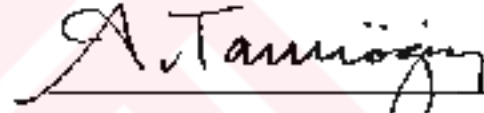
Yrd. Doç. Dr. Muhammer KUNT

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BULUŞ

Jüri

Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN

Jüri-Danışman

Pamukkale Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
.07./02../2005 tarih ve .....04../06..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fethi ERARLI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

İlköğretim öğretmenlerinin öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algıları; çalışma ortamları ile ilişkilidir.

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algılarını tespit etmek, hem öğretmenlerimizin çevrelerine ve olaylara karşı algı düzeylerini belirleme, hem de bu algılarından olumlu/olumsuz hangi düzeyde etkilendiklerini anlamak açısından önemli olacaktır.

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim öğretmenlerinin öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algılarını tespit etmektir.

Öncelikle araştırmanın her aşamasında değerli görüş, öneri ve eleştirileriyle beni yönlendiren, katkı ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen, işlerimin yoğunluğu yüzünden çalışmadığım anlarda bile desteğini hep hissettiren danışman hocam, sayın Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bana her fırsatta destek olan, çalışmalarım için moral veren hocalarımla, Yrd.Doç. Dr. Metin YAŞAR'a, Yrd. Doç. Dr. Hülya ÇERMİK'e, Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza ERDEM'e ve bana karşı güven ve inançlarını kaybetmeyen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Gece-gündüz her zaman yanımda olan, en zor zamanlarımda bana destek olan, bu çalışmanın varolma sebebi, sevgili eşim Çiğdem ve oğlum Arda Kaan SARI'ya şükranlarımı sunarım.

Son olarak beni yetiştiren aileme, Annem Gülkız ve Babam Mehmet SARI'ya bana kazandırdıkları ve öğrettikleri her şey için; layık olmaya çalışacağım.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Denizli il merkezinde çalışan ilköğretim öğretmenlerinin öğretmenlerin stres düzeylerini olumsuz etkileyen etkenlere ilişkin algılarını belirlemektir.

Bu araştırmanın verileri 2003-2004 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Veri toplama aracı olan ölçek formu 24 ilköğretim okulunda toplam 340 ölçek değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırmanın çözümlenmesinde "SPSS 10,0 for Windows" paket programı kullanılmıştır. Araştırmada grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı "t testi" ve "Tek Yönlü Varyans Analizi" teknikleriyle araştırılmıştır.

"Öğrencilerin başarı durumlarının düşük olması" etkenini öğretmenlerin büyük oranda stres kaynağı olarak gördükleri ve katılma derecelerinin "Tamamen Katılıyorum" olduğu saptanmıştır.

Öğretmenlerin algılarına göre "Katılıyorum" düzeyinde stres kaynağı olarak görülen maddeler, "Öğretmenliğin herkesin yapabileceği bir meslek olarak algılanması", "Öğrencilerin dersime ilgi göstermemeleri", "Görevimin karşılığında aldığım ücretin yetersiz olması", "Sınıfta sorunlu öğrencilerin bulunması", "Hazır olmadığım bir konuda ders vermem", "Öğrencilerin saygısız davranışları", "Derslerde öğrencilerin fazla gürültü yapması", "Ekonomik yetersizliği olan öğrencilere yardımcı olamamam", "Öğrencilerin konuları anlamakta zorlanması", "Okulumuzdaki bazı öğretmenlere idarenin fazla avantaj sağlaması", "Öğrencilerle iyi iletişim kuramamam", "Ders müfredatının öğrencilerdeki bireysel farklılıkları göz ardı etmesi", "Öğrencilerin dersimle ilgili temel bilgi eksikliğinin bulunması", "Öğrencilerin öğretmenler dışında hiçbir şeyi merak etmemesi", "Yaptığım çalışmaların idareciler tarafından takdir edilmemesi", "İdarecilerimizin öğretmenlerin problemlerine karşı ilgisiz olması", "Çevrenin öğretmenlere gereken saygıyı göstermemesi" maddeleridir.

ANAHTAR KELİMELER: Örgüt, Öğretmen, Öğretmen Stresi, Algı

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine sources of Teacher's Stress. The population of the research was 956 teachers working for primary schools, in Denizli.

The questionnaire developed by the researcher was administered in order to collect data from 340 teachers which consisted of the sample of the study. The data were analyzed by "t test" and "one-way ANOVA test.

The result of the research indicated that low student's success is high level stress source for teachers (Completely agree).

The teachers state that (agree) level stress sources are low status of the teaching profession, lack of salary, unfairly performance evaluations, overcrowded classroom, noise in the work place, lack of communication with principle and students, uninterested students.

KEY WORDS: Organization, Teacher, Teacher Stress, Perception

İÇİNDEKİLER

Tez sınav sonuç formu	iii
Önsöz	iv
Özet	v
Abstract	vi
İçindekiler	vii
Tablolar listesi	x
GİRİŞ	1
1. Problem Durumu	1
1.1. Örgüt	2
1.1.1. Tanımı	2
1.1.2. Örgütlerde etkililik ve yeterlilik	3
1.1.3. Örgütlerde süreklilik	4
1.1.4. Örgüt-birey etkileşiminin dinamiği	4
1.2. Okul	5
1.2.1. Okulun temel özellikleri	6
1.2.2. Okulun işlevleri	7
1.2.3. Okulun öğeleri	8
1.2.3.1. Yöneticiler:	8
1.2.3.2. Eğitim programları:	9
1.2.3.3. Öğrenciler:	9
1.2.3.4. Öğretmenler:	9
1.2.3.5. Bina, araç ve gereçler:	10
1.2.3.6. Uzmanlar:	10
1.2.3.7. Destek hizmetleri:	10
1.2.3.8. Çevre:	11
1.3. Öğretmen	11
1.3.1. Öğretmenliğin mesleki prestiji ve ekonomik durumu	12
1.3.2. Öğretmenin rolleri	13
1.3.3. Geleceksel ve çağdaş öğretmen davranışları	14
1.4. Stres	15
1.4.1. Stres kavramı, oluşumu ve oluşumunda etkili olan faktörler	15
1.4.1.1. Stresin oluşumu ve tanımı	15
1.4.2. Stresin oluşumunu etkileyen faktörler	16
1.4.2.1. Bireyin Kendisi ile İlgili Stres Kaynakları	17
1.4.2.2. Bireyin iş çevresinin yarattığı stres kaynakları	19
1.4.2.3. Bireyin Çalıştığı ve Yaşamını Sürdürdüğü Genel Çevre Ortamının Stres Kaynakları	21
1.5. Stres Aşamaları - Kişilik Ve Stres - Stresin Doğurduğu Sorunlar	25
1.5.1. Stres Aşamaları	25
1.5.2. Stres ve Verimlilik	26
1.5.2. Stresle Etkilenme ve Kişilik	27

1.5.2.1. "A" Kişilik Tipinin Özellikleri;	28
1.5.2.2. "B" Kişilik Tipinin Özellikleri;	29
1.5.3. Stresli Yaşamın İşaretleri ve Stresin Neden Olduğu Başlıca Sorunlar..	29
1.5.3.1. Bedensel İşaret ve Belirtiler;	30
1.5.3.2. Duygusal ve Davranışsal Belirtiler;	31
1.5.3.3. Stresin Yol Açtığı Başlıca Rahatsızlıklar;	32
2. Problem Cümlesi	33
3. Alt Problemler	34
4. Araştırmanın Amacı	37
5. Araştırmanın Önemi	37
6. Sayıtlar	38
7. Sınırlılıklar	38
8. Tanımlar	38

BİRİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Yurt içinde Yapılan Araştırmalar	39
1.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	45

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Yöntem	56
2.2. Evren	56
2.3. Örnekleme	57
2.4. Veri Toplama Aracı	57
2.4.1. Ölçeğin hazırlanması	57
2.4.2. Ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği	58
2.4.3. Ölçeğin uygulanması	59
2.5. Verilerin Çözümlemesi	59

Üçüncü Bölüm

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemi.....	60
3.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemi.....	64
3.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi	73
3.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi.....	79
3.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemi.....	86
3.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemi.....	93
3.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemi	101
3.8. Araştırmanın Sekizinci Alt Problemi.....	108
3.8. Araştırmanın Dokuzuncu Alt Problemi	115

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Sonuçlar	123
2.Öneriler	126
2.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler	126
2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler.....	127
KAYNAKLAR.....	128

EKLER

EK-1 Ölçek.....	131
Ek-2 Ölçek Olur Belgesi	135
ÖZGEÇMİŞ.....	137

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Boyutlar ve Dahil Olan Maddeler.....	58
Tablo 2.2. Ölçeğin Güvenirlilik Katsayısı.....	58
Tablo 3.1 Öğretmenlerin araca verdikleri yanıtlar.....	61
Tablo 3.2 Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları.....	64
Tablo 3.3 Medeni Durumlarına Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları.....	65
Tablo 3.4. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları	66
Tablo 3.5. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları	66
Tablo 3.6. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları	67
Tablo 3.7. Mesleği Sevme Durumuna Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları ...	68
Tablo 3.8. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Biçimine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları	68
Tablo 3.9. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Biçimine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları	69
Tablo 3.10. Kıdemlerine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları.....	69
Tablo 3.11. Kıdemlerine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları.....	70
Tablo 3.12. Branşlarına Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları	70
Tablo 3.13. Çalışılan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları.....	71
Tablo 3.14. Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları ...	71
Tablo 3.15. Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları ...	72
Tablo 3.16. Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları ..	72
Tablo 3.17. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	73
Tablo 3. 18. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	74
Tablo 3.19. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	74
Tablo 3. 20. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	75
Tablo 3.21. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	75
Tablo 3.22. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	75
Tablo 3.23. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	76
Tablo 3.24. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	76
Tablo 3.25. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	77
Tablo 3.26. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	77
Tablo 3.27. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	78

Tablo 3.28. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	78
Tablo 3.29. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	78
Tablo 3.30. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	79
Tablo 3.31. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	80
Tablo 3.33. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	80
Tablo 3.34. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	81
Tablo 3.35. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	81
Tablo 3.36. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumlarına Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	82
Tablo 3.37. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	82
Tablo 3.38. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	83
Tablo 3.39. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	83
Tablo 3.40. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	83
Tablo 3.41. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	84
Tablo 3.42. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	84
Tablo 3.43. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	85
Tablo 3.44. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Kişilik Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	85
Tablo 4.45. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	86
Tablo 3.46. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	87
Tablo 4.47. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	87
Tablo 3.48. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	88
Tablo 3.49. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	88
Tablo 4.50. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevmelerine Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları	89

Tablo 3.51. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	89
Tablo 3.52. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	90
Tablo 3.53. Öğretmenlerin Mesleki Kademelerine Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	90
Tablo 3.54. Öğretmenlerin Mesleki Kademelerine Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	90
Tablo 3.55. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	91
Tablo 3.56. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	91
Tablo 3.57. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	92
Tablo 3.58. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları.....	92
Tablo 3.59. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	93
Tablo 3.60. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	94
Tablo 3.61. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Öğretmen /Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	94
Tablo 3.62. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Öğretmen /Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	95
Tablo 4.63. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Öğretmen /Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	95
Tablo 3.64. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Öğretmen / Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	96
Tablo 3.65. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Öğretmen/ Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	96
Tablo 3.66. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Öğretmen/ Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	97
Tablo 3.67. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	97
Tablo 3.68. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	98
Tablo 4.69. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	98
Tablo 3.70. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	99
Tablo 3.71. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	99
Tablo 3.72. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları.....	100

Tablo 3.73. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	100
Tablo 3.74. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	101
Tablo 3.75. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	102
Tablo 3.76. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	102
Tablo 3.77. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	103
Tablo 3.78. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	103
Tablo 3.79. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	104
Tablo 3.80. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	104
Tablo 3.81. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	105
Tablo 3.82. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	105
Tablo 3.83. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	106
Tablo 3.84. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	106
Tablo 3.85. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	106
Tablo 3.86. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	107
Tablo 3.87. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	107
Tablo 3.88. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	108
Tablo 3.89. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	109
Tablo 3.90. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	109
Tablo 3.91. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	109
Tablo 3.92. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	110
Tablo 3.93. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevmelerine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	110
Tablo 3.94. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	111

Tablo 3.95. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	111
Tablo 3.96. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	112
Tablo 3.97. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	112
Tablo 3.98. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	112
Tablo 3.99. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	113
Tablo 3.100. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	113
Tablo 3.101. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	114
Tablo 3.102. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	114
Tablo 3.103. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	114
Tablo 3.104. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	115
Tablo 3.105. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	116
Tablo 3.106. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	116
Tablo 3.107. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	116
Tablo 3.108. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	117
Tablo 3.109. Öğretmenlerin Mesleği Sevmelerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	117
Tablo 3.110. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	118
Tablo 3.111. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	118
Tablo 3.112. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	119
Tablo 3.113. Öğretmenlerin Meslekteki Kademelerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	119
Tablo 3.114. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	120
Tablo 3.115. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	120
Tablo 3.116. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	121

Tablo 3.117. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	121
Tablo 3.118. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları	122

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada ele alınan konuya ilişkin temel bilgilere, problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlere, yer verilmiş, ardından araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sayıtlara, sınırlılıklara, araştırmada kullanılan kavram ve terimlere yer verilmiştir.

1. Problem Durumu

Eğitim, geçmişten bugüne tüm toplumlar tarafından gelişmenin ve kalkınmanın önemli faktörlerinden biri olarak görülmüştür. Bu nedenle, çoğu ülkelerde tamamen, birçoğunda ise kısmen devlet tarafından finanse edilmekte ve programları yürütülmektedir. Böyle olmakla beraber, geçmişte ülkelerin gelişmişlik düzeyi salt ekonomik göstergelerle ifade edilirken, bugün gayri safi milli hasıla ya da kişi başına düşen gelir gibi göstergeler, artık tek başlarına belirleyici olarak kabul edilmemektedir¹. Günümüzde eğitilmiş insan gücü, okullaşma, okullaştırma, kız öğrencilerin eğitim oranı, kadın istihdamı gibi eğitim konuları ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesinde rol almaktadır.

Eğitim ve Üçüncü Dünya Ülkelerinin modernize edilmesine yönelik Dünya Bankası'nın yayınladığı rapor, eğitim, teknoloji ve ekonomik sistemin açıklık olanağının sadece fiyatların göstergesi değil aynı zamanda yeni fikirlere tepki verebilmekle de bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Ekonomik açıklık endüstrileşmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere teknoloji akışını cesaretlendirir, eğitim ise benimsenme, adaptasyon ve teknolojinin yayılmasını cesaretlendirir. Teknolojinin benimsenmesindeki fark ve ekonomik büyüme, ülkeler arasındaki eğitim farkının önemli bir göstergesidir². Eğitim ekonomik büyümeyi hızlandırır ve böylece

¹ Öztürk, S. (2002). Eğitim Üzerine, Ankara: Ütopya

² Hanson, M. (1996). Educational Administration and Organizational Behavior'dan, World Bank, World Development Report, 1991: Challenges of Development, New York, Oxford University Press, 1991 p 35.

gelişmeyle ilgili diğer hedeflere ulaşılmasını sağlar. Okulda geçirilen bir yıl, bir yetişkinin aylık gelirinde yüzde 10'dan fazla artış sağlar, hatta tarım ürünlerinde bile yüzde 3-5 arası artış sağlayabilir³.

Günümüzde kalkınma ve gelişme, insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve umutlarının gerçekleştirilmesiyle ilgili görülen ve adına "insan merkezli gelişme" ya da "insanca gelişme" denilen bu çerçevede ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda temel ölçüt olan "insanca gelişme endeksi" (IGE), sağlık, eğitim ve gelir düzeylerinin bir bileşkesidir⁴.

Eğitim bir toplumun sahip olduğu insanı yeniden şekillendirerek geleceğini kontrol etme girişimi olarak tanımlanabilir. Toplumsal bir kurum olan eğitimin formal örgütlü okuldur⁵.

Eğitimin amaçlarına yönelik yapılan tüm etkinlikler formal eğitim kapsamında gerçekleştiği için bu bölümde örgüt ve örgütlerde devamlılık, örgütsel davranış açısından öğretmen ve öğretmen rollerine de yer vermek, problem durumunu daha anlaşılır hale getirecektir.

1.1. Örgüt

1.1.1. Tanımı

İnsanlar tek başlarına gerçekleştiremedikleri hedeflerini ya da çözemedikleri sorunlarını güçlerini birleştirerek çözme yoluna giderler ve böylelikle örgütleri oluştururlar.

Yönetim literatüründe en çok kabul gören tanımlardan biri, Chester I. Barnard tarafından yapılmıştır. Buna göre, örgüt, belirli bir amacı gerçekleştirmek için iki veya daha fazla kişinin çabalarını bilinçli olarak birleştirmeleri yoluyla ortaya çıkan işbirliği sistemidir. Yine bir başka düşünür olan Leon P. Alford'a göre, örgütlenme ve örgüt amaçlara ulaşmak üzere yapılması ön görülen işlerin tanımlanmış görevler

³ Hanson, M. (1996). *Educational Administration and Organizational Behavior*'den World Bank, 1991.p.43,56,57

⁴ Özdök, S. (2002). *Eğitim Üzerine*, Ankara: Ctopya

⁵ Aydın, M. (1994). *Eğitim Yönetimi*, Ankara, Hatiboğlu, s. 169

halinde düzenlenmesi ve bu görevlere uygun kişilerin getirilmesi yoluyla ortaya çıkan yapısal süreç şeklinde tanımlanabilir.⁶

Örgütler, farklı ve sınırlı bireysel yeteneklerin birbirini tanımlamalarının yanı sıra, belli amaçların kısa bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilmesini de olanaklı kılar⁷.

1.1.2. Örgütlerde etkililik ve yeterlilik

Belirli bir amacı gerçekleştirmek için birleştiği olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu örgütlerde amacın gerçekleştirilebilir olduğu yönündeki inanç örgütün temel öğelerinden biridir.

Barnard'a göre, örgütte etkililik ortak amacın gerçekleştirilmesi ile ilgilidir. Amacın gerçekleştirilme derecesi, etkililiğin ölçütüdür. Örgütte yeterlilik ise, bireysel gereksinimlerin karşılanmasıyla ilgilidir. Örgütün amacını gerçekleştirme doğrultusunda işbirliği yapmaya istekli yeter sayıda bireyin sağlanması, yeterliliğin ölçütüdür⁸.

Örgütlerin yaşaması, etkili ve yeterli olmalarıyla mümkündür. Başka bir deyişle, amaçlarını gerçekleştirmeleri ve işbirliği yapmaya gönüllü bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamaları ile mümkündür.

Örgütlerle işbirliği yapmaya karar veren bireyler, örgüt amaçları doğrultusunda çalışmayı kabul ederler. Başka bir deyişle, örgütün kendilerinden beklediği davranışları yapma kararı alırlar. Eğer işbirliği yapan bireyler, kendilerinden beklenen davranışları yaparlarsa, yani örgütün bireylerden istedikleri rol beklentilerini yerine getirirlerse, örgütün amaca ulaşma olasılığı artar. Amacına ulaşan örgütler de etkili olurlar ve yaşamlarını sürdürürler .

Ancak, bireylerin örgütsel rollerini oynamalarını kolaylaştıracak, önemli bir değişken daha vardır ki bu da bireylerin örgüitten beklediklerini alabilmeleri durumudur. Yönetim literatüründe, yeterlilik olarak adlandırılan bu durum, bireylerin gereksinimlerinin karşılanma durumudur. Eğer bireyler, işbirliği yaptıkları

⁶ Şimşek, M.Ş.(1999) Yönetim ve Organizasyonu, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, s. 137

⁷ Aydın, M. (1994). A.g.e, s. 13

⁸ Aydın, M. (1994). A.g.e, s. 15

Örgütlerden gereksinimlerini yeteri kadar gideremezlerse, örgütle yaptıkları işbirliğini bozabilirler. İşbirliğini bozan bireyler, ya örgütsel beklentilerini yerine getirmezler ya da örgütten ayrılırlar. Her iki durumda da örgütün etkili olma amacı tehlikeye düşer.

Görüldüğü gibi, örgütlerin yaşaması, hem etkili hem de yeterli olmaları ile olanaklıdır, ancak, etkililiğin sağlanabilmesi, örgütün önce yeterli olmasıyla olanaklı görülmektedir. Yani, bireyler örgütten beklediklerini aldıklarında, örgütsel beklentilerini daha etkili bir biçimde gerçekleştirecekler ve örgütün etkili olmasına neden olacaklardır .

1.1.3. Örgütlerde süreklilik

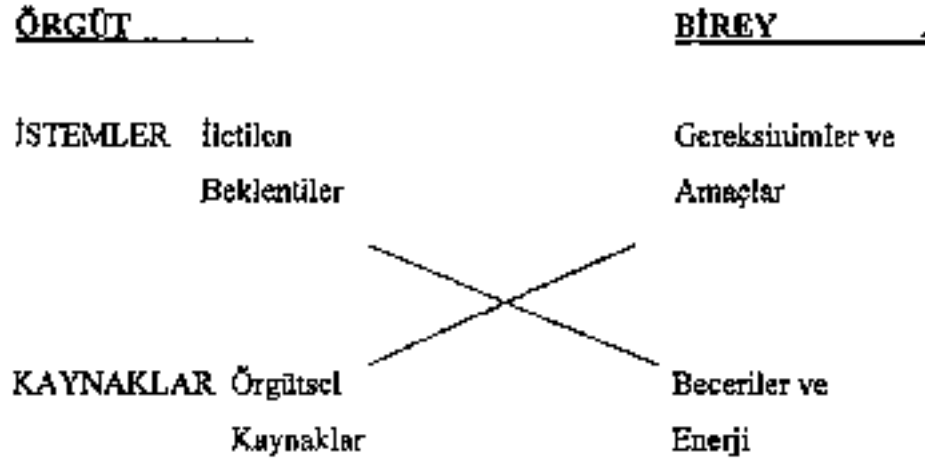
Süreklilik, örgütlerdeki ilişkilerin ve birbiriyle ilişkili olan etkinliklerin anlık ve sadece bir kez olmanın ötesinde bir devamlılık gösterdiğini ifade etmektedir.

Örgütün süreklilik özelliklerinin en önemlisi, örgütün, iş görenlerin davranışları üzerindeki etkisidir. Birey, örgütün sürekliliğini ve belli amaçlara yönelik olduğunu varsayar. Örgütün bir geleceği olduğuna yönelik bu işgören varsayımı, onun eylemlerinin tüm yönlerine ve diğer bireylerle etkileşimine yansır. Örgütsel süreklilik varsayımı, bireyin işine, örgütüne, diğer bireylerle ilişkilerine ve performansına karşı tutumunu etkiler. Süreklilik varsayımı örgüte varlığını sürdürme yeteneği kazandırır⁹.

1.1.4. Örgüt-birey etkileşiminin dinamiği

Örgütü, bireyler için beklentiler ve kaynaklar sağlayıcı; bireyi de örgüt için gereksinimler ve istemler ile beceri ve enerji sağlayıcı olarak tanımlarsak, bu durumun dinamiği Lyman'a göre aşağıdaki şekilde ifade edilebilir.

⁹ Aydın, M. (1994). A.g.e, s. 54

Şekil 1: Örgüt-Birey Etkileşiminin Dinamiği¹⁰

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi, örgütün iletilen beklentileri, bireylerin becerileri ve enerjileri üzerine yükümlülükler koyarken, bireylerin gereksinimleri ve amaçları da karşılanmak ve gerçekleştirilmek için belli örgütsel kaynaklar gerektirir. Birey örgüt ilişkilerinin uzun sürede korunabilmesi; tarafların gereksinimlerini karşılama katkıları sağlanmaya istekli, gönüllü olmalarına bağlıdır.

Örgütün tanımı ve işlevlerini kısaca belirttikten sonra eğitimin formal örgütü olan okul ve okulun öğelerine de değinmek gerekir.

1.2. Okul

“Okul toplumdaki bireylerin eğitilmesi işlevini üstlenen kurumların” ortak adıdır¹¹. Toplumun ve bireyin gereksinimlerine uygun olarak önceden ana hedefleri belirlenmiş programlar doğrultusunda hazırlanan öğretim aktiviteleri sunularak, öğrencilere istenilen davranış değişikliği meydana getirilmeye çalışıldığı yerlerdir.

¹⁰ Aydın, M. (1994). A.g.e, s. 59’dan Lyman, W. Porter, Edward E. Lawler, J. Richard Hackman. *Behavior In Organizations*. McGraw-Hill Kogakusha, LTD. 1975, s. 109

¹¹ Nural, E. (2002). *Eğitim Üzerine*. Ankara, Ütopya’dan Fidan, N. Ve M. Erden (1998), *Eğitimde Giriş*. Ankara, Alkım Yay.

Okul-aile gibi toplumun yetişkin otoritesini temsil eden yerleşmiş kuralları ile biçimlendirilmiştir¹².

Okula değişik sıfatlar ve adlar verilebilir. Okula ilk, orta, yüksek sıfatlarının verilmesi, düzeyinin giderek yükseldiğini gösterir¹³

Okul; her türlü öğretim ve eğitimin düzenli, sistemli bir şekilde uzman kişiler olan öğretmenler tarafından belirlenen yöntemlerle istenilen hedefler doğrultusunda gerçekleştirildiği bir yerdir. Okul yaş basamaklarına, yetenek durumuna ve kazanılacak becerilere göre değişik işlevler yüklenmiştir. Okul genel, mesleki ve teknik nitelikli olarak üç ana grupta örgütlenmiştir. Bütün bunların amaç yöntem, araç ve gereçleri birbirinden farklıdır.

Okul; Türk Milli Eğitim sistemi içerisinde, bireyi yetenekleri doğrultusunda toplumun ihtiyaç ve beklentilerine göre istenilen tipte insan yetiştiren ve devletin denetiminde bulunan kurumdur. Okul toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına cevap vermesi, dolayısıyla kasıtlı kültürleme süreci olan eğitimi gerçekleştirilmesi nedeniyle önemli bir işlevi vardır. Ayrıca okul, her bireyin kendi yetenekleri doğrultusunda eğitim almasını sağlayan kurumdur¹⁴.

1.2.1. Okulun temel özellikleri

Okul özel bir çevredir. Hammaddesi ve ürününün farklılığı onu diğer toplumsal örgütlerden ayrı kılar; "yapısı, işleyişi, süreç ve ürün" açısından canlılığı ve dinamikliği, sistem olarak okulu diğer toplumsal sistemlerden ayıran başka bir özelliktir. Toplum beklentisinin en yüksek olduğu kurumdur. Toplumda istenmeyen davranışlar çoğaldığı zaman birincil sorumlu olarak okul gösterilir¹⁵.

Okuldan toplumsal beklentilerin yüksek olması, beklentilerin sayıca fazla olması, okul üzerinde, toplumsal örgütlerin baskısını ve etkisini artırmasına neden olmaktadır. Bu sistem fiziksel ve parasal kaynaklarının yetersizliğinden, eğitim

¹²Nural, E. (2002). Eğitim Üzerine, Ankara, Otopya'dan Tazcan, M. (1997). Eğitim Sosyolojisi, Ankara, Alkım

¹³Başaran, İ.B.(1994). Türkiye Eğitim Sistemi, Ankara: Başaran, S. 71

¹⁴Tutkun, Ö.F. (2002). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Mikro, s.239

¹⁵ Nural, E. (2002). Eğitim Üzerine, Ankara, Otopya'dan Fontana, D. (1987). Classroom Control Understanding and Guiding Classroom Behaviour, Published by the British Psychological Society and Methuen, London and NY.

hizmetlerinde kullanılan teknolojilerden, eğitim programlarından, öğretmenlerden, yardımcı personelden, denetmenlerden uzmanlardan oluşan bir iç çevre ile aileler, siyasi partiler, iş çevresi, sendikalar, dernekler, ticaret odaları gibi toplumsal örgütlerden oluşan bir dış çevreden oluşur. Okulun toplumsal sistem oluşu, onun kendine özgü bir kültürü olmasından dolayıdır. Waller, ilk kez okul kültürünü incelemiştir. Ona göre okul şu özelliklere sahiptir¹⁶.

- a. Belirli bir nüfusu vardır,
- b. Açıkça ifade edilmiş bir siyasal yapısı vardır,
- c. Üyeler arasında sıkı, birbirine bağlı toplumsal ilişkiler sistemini temsil eder,
- d. Üyeler arasında bir duygusu egemendir,
- e. Kendine özgü bir kültürü vardır.

Her kurum gibi okulun da var oluş nedeni olan belli bir amacı vardır. Okulların temel amacı öğrencilere önceden belirlenen hedefler doğrultusunda öğrenme yaşantıları düzenleyerek davranış değişikliği meydana getirmektir¹⁷.

Okul dışındaki öğrenmelerden okul öğrenmeleri farklıdır.okuldaki öğrenmelerde nasıl bir sıra ve zamanlamaya uyulacağı önceden belirlenmiştir. Çünkü okul gerçekleştirmekle yükümlü olduğu davranışların hangi sıra ile ne zaman öğretileceğini gösteren eğitim programları doğrultusunda çalışır. Okuldaki çalışan tüm personel, okulun bu temel amacının gerçekleşmesi doğrultusunda hizmet verirler.

Okuldaki yapılan tüm görevler, okulun temel amaçlarını yerini getirmek için yapılmalıdır. 21. yüzyılda artık okullar da öğreniyor. 21. yüzyıl okullarının temel amacı, öğrenen okullar içinde öğrenim lideri öğretmen, öğretmenleri örgütleyen eğitim lideri bir okul yöneticisi ve öğrenmeyi öğrenen öğrencilerden oluşan çağdaş bir kurum olabilmektir¹⁸.

¹⁶ Nural, E. (2002). Eğitim Üzerine, Ankara, Ütopya, S. 295

¹⁷ Nural, E. (2002). A.g.e.

¹⁸ Nural, E. (2002). A.g.e.

1.2.2. Okulcu işlevleri

Basitleştirme: Bugünkü sosyal yaşam oldukça karmaşık, çok yönlü ve çeşitli öğeler içeren bir bileşimdir. Genç insanın bunca karmaşık ilişkileri anlayıp analiz edebilmesi çok güçtür. Okul burada karmaşık bilgileri basitleştirme, kolaylaştırma ve soyuttan somuta indirgayererek verebilen, algılanabilir bir çevre oluşturan eğitimsel bir kurumdur.

Temizleme: Okul öğrencilerinin çevreden getirdikleri yararsız, bazen zararlı olabilecek etkileri, önyargıları, boş inançları, yanlış tutumları gideren; düşünceyi temizleyen ve netleştiren bir işleyiş içindedir. Okul, kötülüklerden, yanlışlardan, bağımlılıklardan temizlenmiş bir ruh, düşünce ve duygu sahibi zihin yapısı amaçlar.

Dengeleştirme: Okul birey ve toplum arasında denge kurmaya çalışır ve bireyin topluluktan topluma yönelmesini mümkün kılar (Semenoğlu, 1998; Ünal, 2001)¹⁹

1.2.3. Okulun öğeleri

Okul sistemi, kedisini oluşturan yakın çevrenin dışında, alt sistemlerden oluşmaktadır. Bu sistemler Yöneticiler, Eğitim programları, Öğrenciler, Öğretmenler, Bina, Araç ve gereçler, Destek hizmetleri ve eğitmeni olmayan personel ve veliler olarak sınıflandırılmak olasıdır.

1.2.3.1. Yöneticiler: Okul yasa ve yönetmeliklerin verdiği yetkilere bağlı kalarak yönetim süreçlerini işleten, okula amaçlarına ulaşması için okulda bulunan insansal ve insansal olmayan kaynakları en ekonomik şekilde kullanarak, gerekirse yeni kaynak bulmak için çaba sarf eden okuldaki birinci derece sorumlu olan kişidir.

Okul müdürünün temel görevi okulu eğitim programlarında yer alan amaçlara uygun olarak yaşatmaktır. Yönetici bu görevi yerine getirirken öğretmen, eğitim uzmanı, sekreter, yardımcı hizmetli vb. insan gücü ile bina, araç gereç, para gibi maddi kaynaklardan yararlanır²⁰.

¹⁹ Tuğkun, Ö.F. (2002). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Mükro, s.239

²⁰ Erden, M. (1998): Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Alkım Yay. S. 57,

Okul yöneticisi, kanun, yönetmelik ve emirlerin sınırları içinde okulun bütün işlerini çevirmeye, düzene koymaya ve denetlemeye yetkilidir. Yönetici okulun eğitim ve disiplin işlerini düzenler, okulu öğrencilerin çalışacakları, dersleri ile ilgili araştırmaya yapacakları, boş zamanlarını akılcı kullanabilecekleri bir örgüt konumuna getirebilecek tedbirler alır²¹.

1.2.3.2. Eğitim programları: Eğitim programları, kişide istenilen yönde istendik davranış değişikliğini meydana getirmek amacıyla yürütülen tüm faaliyetleri gösteren planlarda, okulda yapılan eğitim programlarının ana çerçevesi, ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, yani merkezden belirlenir. Okullardaki tüm faaliyetler eğitim programında yer alır. Bu faaliyetler ders planları, zümre toplantıları, eğitsel faaliyetler, özel günlerin kutlamaları, gezi ve gözlem etkinlikleri, hizmet içi eğitim faaliyetleri, rehberlik hizmetleri, boş zaman faaliyetleri, okul çevre ilişkileri gibi hizmetlerin plan ve programlarını kapsar. Okul içindeki faaliyetlerin düzenlenmesinde yöneticilere, uzmanlara, öğretmenlere rehberlik eder.

1.2.3.3. Öğrenciler: Okuldaki rol hiyerarşisinin en altında olmalarına rağmen okul nüfusunun çoğunluğunu oluştururlar. Okulun müşterileri olmalarına rağmen söz hakları yoktur. Öğrenciler, hakkında neyin iyi olduğuna yetişkinler kara verirler, bazı okul kararlarına katılırlar da, okulla ilgili ana kararların alınmasında söz sahibi değildirler²².

1.2.3.4. Öğretmenler: Öğretmenin, öğretim faaliyetlerinde etkili olabilmesi için; öğrenciyi tanımalı, öğrencilerin belli durumlarda nasıl davranacağını hissetmeli, her öğrencinin adını bilmeli ve adıyla çağırmalı, hoşgörülü, saydam, saygılı olmalı, önyargısız tutum geliştirmeli, öğrencilerin ne anladığını anlamalı, her bir öğrencinin bireyselliğine saygı göstermeli, öğrencilerin hasarlı yönlerini ön plana almalı ve yeteneklerini desteklemeli, öğrencilerin eleştirilerine açık olmalı, öğretim süresince

²¹ Erdem. (1998): 59, A.g.e.

²² Nural, E. (2002). Eğitim Üzerine, Ankara, Otopya, s. 301

sabırlı, yardıma hazır ve eşit olmalı, demokratik tutumları sınıf ortamlarında tercih etmeli ve öğrencilere söz hakkı vermelidir²³.

1.2.3.5. Bina, araç ve gereçler: Okul binaları okul personelinin temel fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanmalıdır. Özellikle öğrencilerin eğitim-öğretim gereksinimleri ve verilen eğitimin türüne ve kademesine uygun olarak yapılmalı ve planlanmalıdır. Okul binaları doğal afetlere karşı dayanıklı, bakımlı ve temiz görüntüsüyle hizmet alanlara ve verencilere güven vermelidir. Okul binalarının büyüklüğü öğrenci sayısı, onların hobi ve aktivitelerine, eğitsel kol faaliyetlerine uygun planlanmalı ve yapılmalıdır²⁴.

Kullanılan eğitim araç ve gereçleri, eğitim programlarında yer alan hedef ve davranışların kazandırılmasında öğretmenin en önemli yardımcılardan biridir. Okullarda verilen eğitimin kalitesine etki eden en önemli etmenlerden birisi olarak kabul edilen araç ve gereçler, her okulda eğitimin niteliğine ve öğrenci sayısına göre yeter sayıda ve kullanılabilir düzeyde olmalıdır. Araç-gereçler okulun hedeflerini gerçekleştirmede, öğretmenenden, öğrencilerden ve uzmanlardan sonra gelen en önemli öğedir. Bu öğelerin yerinde ve zamanında kullanılması okul yöneticisinin eğitim yönetimi, öğretmenin ise sınıf yönetimi alanındaki bilgi ve becerisine bağlıdır²⁵.

1.2.3.6. Uzmanlar: Okullarda öğretme-öğrenme ortamını oluşturarak, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede yöneticilere, öğretmenlere, velilere kılavuzluk ve yardım edecek nitelikte eğitim bilimlerinin bir dalında uygulamada uzmanlaşmış kişidir²⁶.

1.2.3.7. Destek birimleri: Yönetici ve öğretmenlerin dışında kalan, okulun özelliğine göre, çalışan memurlar (sekreter, büro memuru, teknisyen, güvenlik görevlisi, hemşire, hizmetliler, kantin görevlileri, gece bekçileri) bu gruba girerler. Sosyal bir sistem olan okulun, mesleği eğitimci olmayan bu personelin de eğitim

²³ Nural, E. (2002). A.g.e. s. 301

²⁴ Ergül, F., B. Ergezer, I., Çevik, A. Öztaş (1999), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Ocak Yay.

²⁵ Başar, H. (1999), Sınıf Yönetimi, İstanbul, MEB Yay.

²⁶ MEB. (1992), Onbirinci Millî Eğitim Şurası, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.

görevleri vardır. Bu nedenle işe alınmalarında, seçilmelerinde, gerekli özen gösterilmelidir.

1.2.3.8. Çevre: Okul, toplumdaki bireylerin eğitilmesi işlevini üstlenen bir kurum olduğundan diğer toplumsal kurum ve gruplar okulda gerçekleştirilen faaliyetlerle yakından ilgilenir ve bu faaliyetleri denetler; okulla yakın ilişki içinde bulunan bu toplumsal kurum ve gruplar, okulun çevresini oluştururlar. Bu kurum ve grupların okul üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak bir baskı ve denetleme gücü vardır²⁷. Okulun çevresini oluşturan kişi, grup ve kurumların en etkilileri veliler, okul aile birliği, işverenler ve basındır²⁸.

1.3. Öğretmen

Öğretmen eğitimde asıl üretmendir. Öğretmen, öğrencileriyle birlikte eğitim yerinde, eğitsel mal, hizmet ve düşünce üretir. Eğer öğretmen olmazsa okul da olamaz. Kısaca eğitimi üreten öğretmendir. Bu yüzden toplumlarda eğitim kurumunun oluşması, bir konuda bilgili becerikli olmak isteyenlerin, kendilerine bunu öğretecek birini araması ve bulmasıyla ortaya çıkmıştır²⁹.

Öğretmen, eğitim sisteminin vazgeçilmez bir unsurudur. Bununla birlikte, öğretmensiz bir eğitim sistemi düşünülemez olsa bile, eğitim sistemi bir "öğretmen sistemi" de değildir. Öğretmen, kimi zaman, sistemin bütünlüğü ve öğeleri arasındaki etkileşim gözden uzak tutulduğu için, eğitimdeki tüm aksaklıkların temsilcisi, hatta yaratıcısı olarak görülmekte; kimi zaman da geleneksel olarak bilime ve öğrenmeye verilen değerin, bir çeşit bilinçaltı zorlaması ile "yirmi dokuz kere kırk yıl kölesi olunacak" bir aziz olarak düşünülmemektedir. Oysa öğretmen, eğitim sisteminin bir parçasıdır. Bu nedenle, sistem içindeki yerinin gerçekçi bir şekilde belirlenmesi gerekir. Erden, öğretmeni, okul denilen kurumlarda öğrencilere belli programlar çerçevesinde bilgi ve beceri kazandıran, planlı etkinlikler düzenleyerek, bu işi okul adı verilen kurumlar içinde gerçekleştiren kişi olarak tanımlamıştır³⁰.

²⁷ Fidan ve Erden. (1998): *Eğitime Giriş*, Ankara, Alkım Yay. S. 63.

²⁸ Nural, E. (2002). *Eğitim Üzerine*, Ankara, Ütopya'dan Erden (1998): 61, A.g.e.

²⁹ Başaran, J.E.(1994). *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara: Başaran

³⁰ Özlürk, S. (2002). *Eğitim Üzerine*, Ankara, Ütopya

1.3.1. Öğretmenliğin mesleki prestij ve ekonomik durumu

Bir mesleğin toplumsal statüsünü belirleyen iki önemli etken vardır. Bunlar, mesleki prestij ve kazanç düzeyidir. Mesleki prestij, bir mesleğe toplumda duyulan saygı ve verilen değeri yansıtır. Yüksek prestije sahip meslekler, toplumda genellikle önemli işlevlere sahip olarak algılanırlar. Yine bir mesleğin prestijini artıran bir başka etken de yüksek düzeyde eğitim ve beceri kazanmanın yanında düşük düzeyde fiziksel güç ya da el becerisi gerektirmesidir³¹. Bu bakımdan ele alındığında öğretmenliğin mesleki saygınlığının yüksek olduğu söylenebilir. Ancak mesleğin statüsünü etkileyen diğer etken olan kazanç düzeyine bakıldığında ise, aynı şeyi söylemek pek mümkün değildir. Öğretmenliğin diğer mesleklerle oranla kazanç düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Üstelik devlet okullarında çalışanlar ile özel okullarda çalışan öğretmenlerin kazançları arasında da belirgin farklılıklar vardır. Bu nedenle, öğretmenlerin zaman zaman ek iş yapma zorunluluğu gözlenmektedir. Bu durum mesleğin statüsünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Öğretmenlik 19. yüzyıldan beri meslekleşmeye çalışan bir alandır. Ülkemizde Cumhuriyetten sonra öğretmenlik mesleğinin yasal konumu 1739 sayılı "Milli Eğitim Temel Kanunu" ile belirlenmiştir. Bu kanunun 43. maddesinde "Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler" denilmektedir³²

³¹ Özlük, S. (2002), *Eğitim Üzerine*, Ankara. Otopya'dan Ornstein ve Levine, 1997, *Foundation Of Education*, Boston, Houghton Mifflin Company, (6th Edition)

³² Özlük, S. (2002). A.g.e.

1.3.2. Öğretmenin rolleri

Bilgi çağının ya da çağdaş toplumun öğretmeni, sorun çözme becerisine sahip; teknolojiyi kullanabilen; öğrencisi ve velisiyle olumlu ilişkiler kurabilen; ve en önemlisi sürekli öğrenmeyi bir ilke olarak benimseyen ve bu çerçevedeki tüm rolleri üstlenerek toplumun çok yönlü gelişmesine katkıda bulunan bir birey olmak durumundadır³³.

Bilginin hızlı bir biçimde üretilmesinin söz konusu olduğu bilgi çağında, eğitim örgütlerinin yapısının ve öğretmenin rolünün değişmesi kaçınılmazdır. Aşağıda geçmişte ve gelecekteki öğretmen davranışlarının karşılaştırılması yapılmaktadır³⁴.

---

³³ Öztürk, S. (2002), A.g.e.

³⁴ Tanrıöğen, A. (2002). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Mikro

1.3.3. Geleneksel ve çağdaş öğretmen davranışları

Geleneksel Öğretmen

1. Öğretimi bilgi aktarımı olarak düşünür
2. teknik ve materyal kullanım çok azdır.
3. kendinden farklı düşünen öğrencilerle alay eder, eleştirir, göz ardı eder
4. tüm öğrenciler için tek bir standart kullanır
5. hata yapan öğrencileri cezalandırır
6. Çocuklar arasındaki rekabeti teşvik eder ve ödüllendirir
7. Bazı işleri yapmanın tek bir yolu olduğunu düşünür.
8. Sorunların çözümünde daima son sözü söyler
9. Öğretimde otoriter yollar ve araçlara baş vurur.
10. Kuralların ihlal edilemeyeceğini savunur.
11. Beklenmedik durumların dersin akışını ya da ders planlarını bozduğunda hayal kırıklığına uğrar.
12. Kendi duygularına karşı duyarlı fakat çocukların benlik kavramlarına karşı sorumlu değildirler.

Çağdaş Öğretmen

1. bilgiye ulaşılmasına, araştırmaya, sorun çözmeye rehberlik yapar
2. çeşitli öğretim yöntemleri, teknikleri ve materyal kullanır.
3. farklı düşünceleri elde etmeye çalışır, öğrencileri buna güdüler
4. bireysel özelliklerin ve farklılıkların bilincindedir.
5. hata yapmanın çocukların doğasında olduğunu kabul eder
6. Yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik eder.
7. Öğrencilerin sorunları farklı yollarla çözmeye çalışmalarını destekler
8. Sorunlar hakkında öğrencilerinin çözüm üretmesini sağlar
9. Bilgi, beceri ve davranışlarıyla bir uzman portresi çizer, karizmatik güçlerini kullanarak eğitimi zevkli hale getirir
10. bazı durumlarda bazı istisnaların olabileceğini, amaca göre bazı kuralların ihlal edilebileceğini savunur.
11. Çocukların değişikliğe karşı kendilerini uyarlamalarına yardımcı olur.
12. Çocukların benlik kavramlarına duyarlıdır, olumlu mesajlarla benliklerinin oluşmasına yardımcı olur

Eğitimin formal örgütü olarak kabul ettiğimiz okulun; bir örgüt olarak varlığını sürdürebilmesi için etkili ve yeterli olması gerekir ve sürekliliğini sağlayabilmesi için de amaç inancına sahip öğretmenlere görev vermesi gerekir. Bu konulara değindikten sonra öğretmen performansının düşmesinin örgütün varlığı ve devamlılığına zarar verebileceği düşünülebilir. Öğretmen performansının düşme sebeplerinden bir tanesi de strestir.

Stres ve örgüt ilişkisi örgütlerin var olması ile başlar ve insanların işbirliği gereksiniminden doğar. İnsanlar tek başlarına gerçekleştiremedikleri hedeflerini ya da çözemedikleri sorunlarını güçlerini birleştirerek çözme yoluna giderler ve böylelikle örgütleri oluştururlar.

Yeterlilik boyutu örgüt bireylerinin stres düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Örgütten beklediklerini yeterince sağlayabilen bireylerin stres düzeylerinin düşük olacağını ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Basit bir anlatımla stres, işyerinde veya çevrede yer alan ve sağlığa zararlı olarak görülen olaylar ve durumlar yüzünden ortaya çıkan belirtileri kapsar.

1.4. Stres

1.4.1. Stres kavramı, oluşumu ve oluşumunda etkili olan faktörler

1.4.1.1. Stresin oluşumu ve tanımı

Stres bireyler üzerine etki yapan ve onların davranışlarını, iş verimini, başka insanlarla ilişkilerini etkileyen bir kavramdır. Stresin oluşması için insanın içinde bulunduğu ya da hayatını sürdürdüğü ortam veya çevrede meydana gelen değişimlerin insanı etkilemesi gerekmektedir. Ortamdaki değişimlerden her birey etkilenir, ancak, bazı bireyler daha çok ve daha hızlı etkilenirken, bazıları ise daha az ve yavaş etkilenirler³⁵.

³⁵ Hodgetts, R. M. Ve Donald F. Kuratko, (1992), *Management 3rd Ed.*, New York, HBJ.

Stres, insanın yaşadığı ortamda meydana gelen bir değişimin veya insanın ortamı değiştirmesinin onun üzerinde etkiler bırakması ile ilgilidir. İkincisi ise, etki altında kalan insanın kişilik özelliklerinin bu etkilerin tesiri altında kalma derecesini etkilemesidir. Bunlara ilave olarak stresin oluşması için ortamdan etkilenen bireyin vücudunda bulunan özel biyo-kimyasal değişmelerin oluşmasıyla bireyin vücut sisteminin harekete geçmesi gereklidir³⁶.

Stres; "bireyin içinde bulunduğu ortam ve iş koşullarının onu etkilemesi sonucunda vücudunda özel biyo-kimyasal salgıların oluşarak söz konusu koşullara uyum için dâhşünsel ve bedensel olarak harekete geçmesi durumuna "stres" adı verilir³⁷.

Stres, işyerinde veya çevrede yer alan ve sağlığa zararlı olarak görülen olaylar ve durumlar yüzünden ortaya çıkan belirtileri kapsar. Başka bir ifade ile stres, "çevrenin potansiyel tehditlerine fiziksel ve duygusal tepki" şeklinde ortaya konabilir.³⁸

Stres kavramının fizyolojik ve psikolojik açıklamalarının ortak noktası "uyumsuzluktur". Buna göre, fert ile iç ve dış ortamdaki kaynaklanan etkenler arasında daima bir etkileşim vardır. Belirli sınırlar ve ölçülerden sonra bu etkenler organizmanın uyumunu bozmaktadır. Organizmanın uyumunun bozulması, fizyolojik ve biyolojik anlamda, vücudun değişik yapı ve işlevlerini etkileyerek bir sıkıntı ve rahatsızlık sebebi olur. Bu uyumun bozulması, psikolojik anlamda tutumlara tutarsızlığına yol açar, tutarsızlık ve dengesizlik "zihinsel uyumsuzluk" yoluyla fertte baskı ve sıkıntı yaratır. Fizyolojik ya da psikolojik temelde veya ikisinde birden ortaya çıkan uyumsuzlukların bunların sonuçlarının ve bu sonuçların giderilmesiyle ilgili çabaların bütününe stres denir³⁹.

1.4.2. Stresin oluşumunu etkileyen faktörler

Teknik ve sosyal değişimin doğal oranı, insanların yaşam tarzlarını büyük ölçüde etkiler, ve bu elbette iş yaşantısını da kapsar. İnsanların çevrelerindeki

³⁶ Eroğlu, F. (2000), *Davranış Bilimleri*, İstanbul, Betas Yay. S.298

³⁷ Eren, E. (2000), *Örgütsel Davranış ve Yönelim Psikolojisi*, İstanbul, Betas Yay.

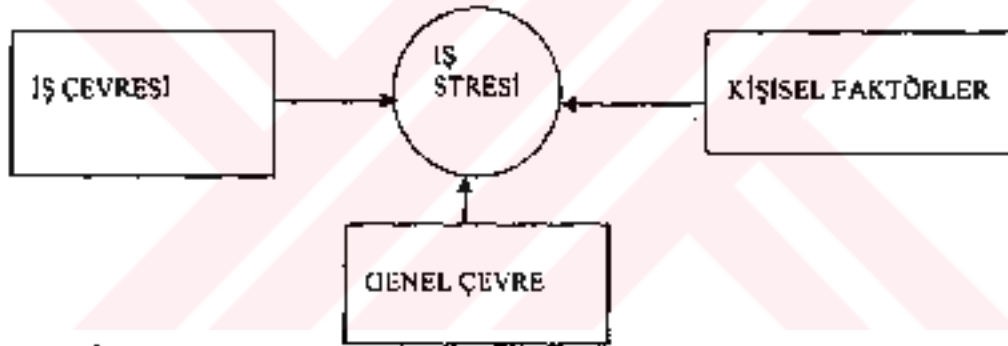
³⁸ Şimşek, M.Ş.(1999) A.g.e. s. 295

³⁹ Eroğlu, F. (2000), A.g.e. S. 304

değişiklikler belirsizlik taşıyorsa strese yol açar. İş ortamında, özellikle stres yaratan faktörler yönetici ve çalışanların kontrol altına alamayacakları nitelikte, yakın ve genel çevre koşullarından kaynaklanmakta ise, yönetici ve çalışanlar bu ortamlara özveri ve uyum göstermekte çok zorlanmaktadır. Kendi plan ve programlarını düşündükleri gibi gerçekleştiremeyen ve dış koşulların zorlamasıyla değiştirmek zorunda kalan insanlar büyük stres ya da gerilim yaşamaktadırlar⁴⁰.

Stres kaynakları strese yol açabilecek olan çevresel şartlardır. Bir okul yöneticisi açısından, stres iş tutumunu, davranışları ve performansını etkilediği için, stres kaynaklarını bilmek önemlidir.

Stres kaynaklarını başlıca üç grupta toplayabiliriz. Bunlar; (1) bireyin kendisi ile ilgili stres kaynakları (2) bireyin iş çevresinin yarattığı stres kaynakları (3) bireyin yaşadığı genel çevre ortamının oluşturduğu stres kaynakları⁴¹.

Şekil:2 İş Stresinin Kaynakları

1.4.2.1 Bireyin Kendisi ile İlgili Stres Kaynakları

Bu kaynakları biyolojik-bedensel, maddi-parasal, kişisel-duygusal, yaşam tarzı ve yaş açısından dört kısımda ele alıp inceleyebiliriz. Biyolojik ve bedensel faktörler arasında; bireyin yaradılıştan gelen sistem bozukluklarını, iç salgı bezleri veya hormonal denge dengesizliklerini sayabiliriz. Bu tip bireylerde yüksek tansiyon, yüksek kolesterol düzeyi ve buna bağlı kalp rahatsızlıklarına rastlamak mümkündür. Doğaldır ki bu kişiler stres ortamından çok çabuk etkilenir ve rahatsız olurlar.

⁴⁰ Luthans, P. (1995). *Organizational Behavior 7th Ed.*, New York, McGraw-Hill

⁴¹ Lunenburg, C. F. (1996). *Educational Administration*, New York, Wadsworth

Maddi parasal açıdan birey sıkıntı içinde bulunabilir. Birey ailesini geçindirmek, ekonomik sorumluluklarını yerine getirmek için daha fazla çalışmak ve karşısına çıkacak sıkıntıların üstesinden gelmek isteycektir. Ayrıca, bazı bireyler ekonomik düzey açısından kendilerini kat kanaat geçindirecek parasal koşullara razı iken bazı bireylerin maddi ekonomik koşullara verdikleri önem büyüktür, daha rahat ve lüks yaşamı düşünürler. Doğaldır ki, daha çok maddi parasal kazanç, daha fazla çalışmayı bedensel ve fikrîsel uğraş vermeyi zorunlu kılar. Bu takdirde birey daha çok gerilim altına girecek stres yaşayacaktır.

Kişisel ve duygusal yapı: Bazı kişilik özellikleri insanları strese daha duyarlı kılarırken bazı kişilik özellikleri ise strese karşı duyarlılığı azaltmaktadır. Bazı insanlar yeni ortam ve kişilerden korku ve çekingenlik duyarlar. İşleri zamanında ve eksiksiz biçimde bitirmek isterler. Kolay beğenmezler mükemmeli olurlar. Sorumluluk ve görev bilinci yüksektir. Etraftan gelecek tepki, uyarı ve tehditlere daha duyarlı, hassas ve alıngandırlar. Çok çabuk korku, panik ve endişeye kapılabilirler. Duygusal açıdan çabuk etkilenebilirler. Bu nedenle, olaylar ve insanlardan etkilenip çabucak yüksek moral ve coşkuya yada korkuya kapılarak hareket edebilirler. Bu tip insanlara sempatik sistemi çabuk uyarılabilen ve harekete geçen A tipi kişiler diyoruz. Bunun aksi olan, kimselere ise B tipi kişiler diyoruz. B tipi kişiler strese daha dayanıklıdır ve stresin insan vücudunda yaptığı etki ve tahriplerden daha az etkilenir. Halbuki (A) tipi kişisel özelliklere sahip kimseler stresten daha çok etkilendikleri için kalp damar hastalıkları, ruhsal depresyonlar, psikolojik kökenli uykusuzluklar v.b. hastalıklara yakalanma şansları daha fazladır. Bu insanların parasempatik sinir sisteminin gevşetici ve stres etkilerini azaltıcı ortamlarına ihtiyaçları daha fazladır.

Yaşam tarzı ve yaşı: Birey ne kadar doğal yaşam tarzından uzaklaşır ve bir takım saplantılara yönelirse stres ortamını kendisi yaratmış olacaktır. İçki, sigara, uyuşturucu yada ilaç düştürülme olma vücut üzerinde anormal uyarıcı etkiler yapmaktadır. Ayrıca, hızlı yaşam tarzı, her gün her gece değişik ortamlarda, değişik kişilerle yaşamamanın veya kumar gibi heyecansal ve parasal açıdan insanı etkileyecek bir alışkanlığın bulunması insan vücudundaki stres yükünü artıran, direncini kıran olumsuz etkiler bırakan bir durumdur. Bunun dışında monoton bir yaşam tarzından

bökkünlük duyan ve değişiklik arayan insanlarda gerekli ortamı bulanamamanın verdiği hayal kırıklığı ve bunalım nedeni ile vücut direncinin zayıflamasıyla, sağlıklarını yitirmeleri söz konusu olabilmektedir. Bütün bu faktörlerin dışında bireyin yaşı da önemli bir stres faktörü olmaktadır. Özellikle kadınlarda menopoş, erkeklerde de andropoş dönemlerinde veya orta yaş krizlerinde insanlarda hormonal değişikliklerin oluşması ve dengelerin bozulması nedeniyle ruhsal ve duygusal sorun ve hayal kırıklıklarına rastlanabilmektedir. Bu durumlar iyi bir tedavi ile önlenemez ise, dış ortamdan çok çabuk etkilenen normalden daha duyarlı davranış bozukluklarının stresine neden olabilmektedir.

1.4.2.2. Bireyin iş çevresinin yarattığı stres kaynakları

Bu stres faktörlerini kendi içinde dokuz altı gruba ayırmıştır.

Çalışma koşulları ve iş güçlüğü. Çalışma koşulları ve işyerinin arz ettiği kaza ve hastalık tehlikeleri, Mikroplu, aşırı nemli veya zehirleyici ya da boğucu gazlar ile dumanların varlığı veya oluşma tehlikesi bireyin sürekli harekete geçebilecek alarm ve korku içinde yaşamasına sebep olabilecektir.

Organizasyonun bozukluğu, iş bölümü ve iş akışı düzensizliğinin doğurduğu sorunlarla ilgilidir. Bunun sonucunda birey çok ve çeşitli görev ile iş yükü altında ezilebilir. İşin gerektirdiği fiziksel ve zihinsel emek ve çabalar bireyin kapasitesini aşabilir. İşin kalitesi bozulabilir, iş zamanında bitirilemez, iş hatalı ve eksik yapılabilir. Bütün bunlar iş gören ve onun yöneticisi üzerinde önemli ve normal boyutları aşan stres ve gerilimlere neden olabilir.

Örgüt yapısında rol, görev ve sorumlulukların dağılımındaki bozukluklar, işi görecek elemanların bilgi, yetenek, tecrübe ve becerileri ile işin gerektirdiği bilgi yetenek ve tecrübe uyumsuzluklarıdır. Bu takdirde, çalışanlardan beklenen başarı düzeyi düşeceği için hem çalışanların hem de bunların yöneticilerinin stresleri artmış olacaktır. Bu, örgüt havasının yada ikliminin olumsuz etkilenmesine ve tüm çalışanların birbirlerine güvenlerinin sarsılmasına, moral

düzyinin düşmesine neden olabilecektir. Örgütsel stresi en fazla artıran husus organizasyon içindeki düşük moral düzeyi ve iklimidir.

Örgüt kültürü, örgütsel hedef, standart, politika ve davranış biçimlerine tüm üyeler olarak inanma ve bunlar davranışsal değerler olarak benimsemeye bağlıdır. Bu takdirde, sorunlar karşısında üyeler bir grup halinde daha güçlü bir şekilde direnç gösterebilecekler, daha inançlı, ortak ve benzer davranışlarla başarıya erişebileceklerdir. Örgüt kültürünün eksikliği, ortak inanç ve duyguların yokluğu, örgütsel başarıyı azaltan, moral düzeyini düşüren örgütsel stres kaynağı olabilecektir. Bu takdirde yöneticinin işi ve sorumluluğu daha güç ve zor olacaktır.

İşletmenin iş ve faaliyet alanlarının zaman içinde aşırı ölçüde artması, yöneticinin uzmanlık alanının dışına taşması başarısızlık riskini artıracak, korkulara sebep olacak ve strese yol açabilecektir. Ayrıca, rol ve görevlerin aşırı ölçüde monoton ve sıkıcı olması da insanların işten zevk almalarını ve işi başarıya duygusunu ezelterek hayal kırıklıklarına ve anormal davranışlara neden olabilecektir.

Ücret yetersizliği, Ücretlerin beklenenden az olması, yetersiz zamlar yada ikramiyeler, iş görenlerin enflasyon karşısında satın alma gücünü kaybetmelerine, parasal yükümlülüklerini tam olarak ve zamanında yerine getirememelerine neden olmaktadır. Bu takdirde, kişilerin hayal kırıklığı ve bunahma girmeleri, ek iş aramaları, özellikle geceleri ek işlerde çalışma zorunlulukları yada en azından cumartesi ve pazar günleri çalışma mecburiyetleri ile karşılaşmaktadır. Ekonomik sorumluluklarını yerine getirmek için daha fazla çalışmak zorunda kalan insanların zorlanmaları, yorgunluklarını atamamaları, sağlıklarının bozulması ve hastalanmaları iş baskı ve gerekliliklerinin yarattığı bir sonuçtur.

Örgütsel çevre ve rekabetin neden olduğu strese, özellikle dünyanın gittikçe küresel (global) bir iş ortamına sahip olması rekabeti daha ağırlaştırmakta, belirsizlikleri artırmakta, Çalışanların başarı şanslarını zorlayarak, stres oluşturmaktadır.

Hızlı teknik değişme, gelişme ve yeniliklere açık olan endüstrilerde gerekli olan yeni yapılanma türleridir. Teknik buluşları üretme ve yeni mamullere süratle

aktarabilmek için geçici veya daimi takım çalışmalarına ihtiyaç duyan, ancak hiyerarşik yetkinin zayıflattığı değişken ve iç içe geçmiş takım çalışmalarının teşvik edildiği yığılım örgütlenmelerini kuramayan yeniliğe açık sektörlerin yöneticileri ve tüm çalışanları ağır bir başarısızlık riski ve korkusu altında çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Örgüt hiyerarşisinde daha üst sorumlu mevkîye yükselmek hırs ve isteği. İnsan doğuştan itibaren sürekli gelişmeye programlanmış biçimde hareket eder. Gelişmesine mani olan her türlü engel karşısında hayal kırıklığına kapılacaktır. Her insan çalıştığı organizasyonda kendini geliştirdikçe daha üst sorumluluklar gerektiren mevkîlere yükselmeyi örgüt içindeki değerini (müddet, prestijini ve dolayısıyla da kazancını) artırmak isteyecektir. Terfi olanakları az veya imkansız olan, içerden terfi ve kariyer planlamasına sahip olmayan örgütlerde, haksızlığa uğrayarak terfi olanağının elinden alındığını düşünen insanlar büyük bir hayal kırıklığı ve bunun doğurduğu stres içine girebileceklerdir.

Kişinin çalıştığı işin veya yaptığı görevin çok fazla örgüt içi ve örgüt dışı ilişkiler gerektirmesi, İnsanlarla kurulan her temas, yapılan işin gereği örgüt lehine bazı pazarlıkları dengeyi veya yararlı ortam sağlama çabalarını gerekli kılar. Kişilik nitelikleri itibariyle pasif, yalnız başına çalışmaktan hoşlanan içe dönmüş ve sosyal yönü zayıf olan kimseler örgütsel ilişkiler bakımından başkaları ile temas etmekten endişe ve korkuya kapılarak strese girerler.

1.4.2.3. Bireyin Çalıştığı ve Yaşamını Sürdürdüğü Genel Çevre Ortamının Stres Kaynakları

Yönetici olsun iş gören olsun çalışan birey üzerinde stres oluşturan genel çevre faktörlerini beş ana grupta toplayabiliriz. Bunlar, birey üzerinde belirsizlikler oluşturarak yaşamdan zevk almasını olumsuz etkilemekte davranışlarındaki istikrarı ortadan kaldırmaktadır. Stres yaratan genel çevre faktörleri; 1) ülke ve dünya ekonomisinin gidişi, 2) politik hayatın belirsizlikleri, 3) çalışan kentin çevresel ve ulaşım sorunları, 4) teknolojik değişmelerin yaşam tarzı ve alışkanlıkları

değiştirmesi, 5) sosyal ve kültürel değişmelerin hızlanmasıyla, kuşaklar arası farklılıkların artması. Şimdi sırasıyla bu stres nedenlerini gözden geçirelim.

Ülke ve Dünya Ekonomisinin Gidişatı ve Belirsizlikleri; Ülke ve Dünya ekonomisinin gidişatı doğrudan doğruya birey üzerinde stres yarattığı gibi, bireyin içinde çalıştığı ve yaşamını kazandığı işletme organizasyonu üzerinde etkiler yaparak birey üzerinde de dolaylı strese neden olabilir.

Ülke ve Dünya ekonomisinde yaşanan krizler, artan işsizlik, yüksek enflasyon, yüksek faiz gibi bireyin yaşamını sürdürmesini zora sokan belirsizlik ortamları bireyin üzerinde tehlike ve korkuların oluşmasına neden olur. Ekonomik kriz, yarı endişesi içinde yaşayan, geleceğinden emin olmayan ve güvenlik duygusunun eksikliğini hisseden insan psikolojisinin örneğini oluşturur. Gittikçe azalan iş imkanları, bireyin yapmakta olduğu işin kaybolması tehlikesini yaratır. Yüksek faiz ise, bireyin işlerini çevirmek veya ihtiyaçlarını karşılamak için gereksinme duyduğu paraya daha az sahip olmasına ve pahalılaşan para nedeniyle ihtiyaçlarını karşılayamayarak daha mutsuz olmasına sebep olacaktır. Yüksek enflasyonda gittikçe artan pahalılık nedeniyle özellikle ücretliler ve sabit gelirliler üzerinde satın alma gücünün azalmasına ve ihtiyaçlarını gittikçe daha az karşılayarak strese girmelerine neden olmaktadır.

Politik Hayatın Belirsizlikleri; Bir ülkedeki politik istikrarsızlıklar, siyasi iktidarların ve hükümetlerin sık sık değişmesi ve bunun doğurduğu belirsizlikler, erken seçimlerin sık sık gündeme gelmesi, demokrasiye karşı yapılan müdahale ve darbeler, ekonomik ve sosyal hayatın belirsiz, dengesiz ve kararsız biçime sokmakta, gerekli kanunların çıkmasını engellemekte, insanların demokrasiye inançlarını kaybolmasına, korku ve tedirginlik içinde yarı endişesi ile günlerini geçirmelerine sebep olabilmektedir.

Çalışılan Kentin Çevresel ve Ulaşım Sorunları; İnsanları strese sokan sosyal ve iş yaşamlarının tehlikeye girmesine neden olan olgulardan biri de çalışılan kentin çevresel sorunlarıdır. Çevre bozulmaları; hava kirliliği, su kirliliği, toprağın kirlenmesi, çöp ve atıkların toplanamaması gibi nedenlerle ortaya çıkıp, bireyin içinde bulunduğu ve hayatını sürdürdüğü ortamı hem biyolojik olarak hem de sosyo-psikolojik olarak tehlikeye sokmaktadır. Ortaya çıkan solunum hastalıkları, zehirlenmeler, vücut mukavemetinin azalması, yeni viral hastalıkların ortaya çıkması, çevre bozulması ve kirlenmesinin bir sonucudur, bu da insanları hem birey olarak hem de sosyal gruplar olarak riske sokmakta iş yaşamından bezdirmekte ve verimliliklerinin düşmesine neden olmaktadır. Birey, içinde çalıştığı fabrikasının veya iş yerinin sebep olduğu çevresel kirlenmenin etkilerine hem çalışması esnasında hem de mesai dışındaki yaşadığı ortamda maruz kalabilmektedir. Bu nedenle, sanayi kentleri insanları boğulma, zehirlenme, hastalanma, asit yağmurlarına yakalanma endişelerinin en fazla hissedildiği ve yaşandığı bölgelerdir. Etkin çevresel önlemler alınmadığı takdirde bu nitelikteki stresin ötelenmesinin mümkün olamayacağı açıktır.

İnsanları strese sokan ikinci bir husus çalışılan kentin ulaşım sorunları ile ilgilidir. Özellikle, işçi gidiş-geliş saatleri esnasında iş ile ev arasındaki mesafenin uzunluğu, yeterli toplu taşıma araçlarının bulunmaması, yolların yetersizliği, trafik kalabalıklığı, her an bir kaza olasılığının doğurduğu endişe, iş yerinin servis aracının bulunmaması veya her semte olmaması, insanların evden iş yerine gidene kadar fiziksel ve psikolojik olarak tükenmelerine eve dönüşlerinde de zaten yorgun olan bedensel, zihinsel ve ruhsal durumlarının yaşamdan zevk almayacak hale gelmesine neden olmaktadır. Bu durum insanları sosyal hayattan tamamen koparmakta, işyerlerinde de verimliliklerinin önemli ölçüde düşmesine sebep olmaktadır.

Teknolojik Değişme ve Belirsizlikler; Çalışan bireylerin üzerinde strese neden olan diğer bir etmen de teknolojik değişme ve belirsizliklerdir. Bilindiği üzere günümüzde teknoloji süratle değişmektedir. Bunun sonucunda da işyeri sahipleri eğer teknolojiyi yakından takip edip gerekli değişimleri zamanında yapmazlarsa hem üretim verimliliği düşmekte hem de ürünlerinin kalitesi yetersiz kalmaktadır. Çünkü yeni teknoloji ya tüketicilerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayıp, daha kaliteli ürünlerin

üretilmesine neden olduğu gibi, üretim süreçlerini hızlandırarak hem üretimin verimini artırmakta hem de bata ve fireleri azaltmaktadır. Buna uymayan işyerleri rekabet avantajını kaybederek kapanmaktadır. Bu durum işyeri sahipleri ve o işyerlerinde çalışanlar üzerinde işlerini kaybetme korkusunun doğurduğu strese neden olmaktadır.

Teknolojik değişmelerin doğurduğu ikinci bir endişe, korku ve helirsizlik kaynağı da bazı iş mesleklerinin geleceğini tehlikeye sokmasıdır. Teknolojik gelişmeler yeni iş ve meslek alanlarının ortaya çıkmasına neden olurken bunun sonucunda bazı iş ve mesleklerin ortadan kalkmalarına neden olmaktadır. Bu gibi hallerde çalışma bakanlıklarının, iş bulma bürolarının hemen harekete geçerek bu insanlara yardımcı olmak için rehabilitasyon çalışmalarına katkıda bulunmaları gerekmektedir. Böylece insanlar yeni bir meslek edinerek sosyal hayattan kopmamış olacaklardır.

Sosyal ve Kültürel Değişmeler; Dünyamızda her şeyin hızlı bir değişim içine girdiği günümüzde sosyo-kültürel değişmeler de nasibini almaktadır. Hızla küreselleşen Dünya uluslarının kendilerine has sosyal özellikleri, örf ve adetleri, kültürleri, değerleri, inançları meslekleri değiştirmesi veya bütünüyle ortadan kaldırarak süregelen bazı alışkanlık ve gelenekleri yok etmesi söz konusudur. Diğer bir husus da, dünyanın herhangi bir yerindeki bir olayın anında tüm Dünyaya göze ve kulağa hitap eden medya araçları ile duyurulması ve hızla yayılmasıdır. Bu değişim insanlar üzerinde yaşadığı tarzları konusunda kararsızlık ve dengesizliklere neden olmaktadır⁴².

⁴² Eroglu, F. (2000). Davranış Bilimleri, İstanbul, Beta Yay.

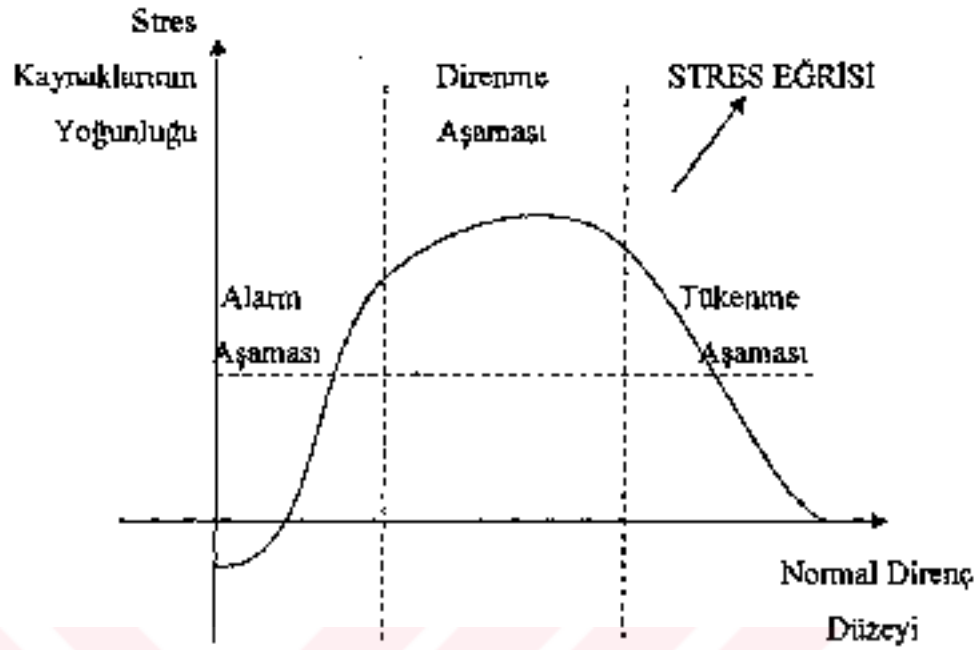
1.5. Stres Aşamaları - Kişilik Ve Stres - Stresin Doğurduğu Sorunlar

1.5.1. Stres Aşamaları

Stresin meydana gelmesi iki değişkene bağlıdır. Bunlardan biri stres kaynaklarının yoğunluk derecesi, diğeri de zamandır. Buna göre stres aşağıdaki şekilde görüldüğü biçimde ortaya çıkacaktır.

Gerilim kaynaklarının etkisi ile bireyin zaman içinde alarma geçtiği, stresin etkisine belirli bir süre direndiği ancak zaman içinde bu direncinin kırılarak tükendiği göze çarpmaktadır. Birey normal direnç düzeyindeki stres etkilerine dayanım göstermektedir. Ancak, stresi yaratan kaynaklar ve bunların yoğunluğu arttığı ölçüde stres eğtisi hızla normal direnç düzeyinin üzerine çıkarak normal davranıştan sapmanın ilk işaretlerini vermeye başlar, buna **streste alarm aşaması** adını verilir. Birey ikinci aşamada strese karşı koymak için elinden gelen tüm gayretleri ortaya koyarak **stresli** bir insanın davranışlarını sergilemektedir ki, buna **direnme aşaması**'dır. Belirli bir süre bireyin davranışlarında ve yaşantısında bu durum gözlenebilir. Ancak, gerilim kaynakları ve bunların yoğunluk dereceleri azalmadığı sürece hatta artış gösterdikleri durumlarda bireyin aşırı gayretleri kırılacak ve davranışlarında ciddi derecede sapmalar ve hayal kırıklıklarının yaşandığı bir zaman evresine girecektir, buna **tükenme aşaması** adı verilir. Tükenme aşamasının sonlarında birey, davranışsal bozukluklar yanında bedensel rahatsızlıklar ve bozukluklar da gösterecektir. Bunun için stres ortamından uzaklaştırılarak tıbbi ve psikolojik tedaviye ihtiyacı olacaktır.

Şekil 3. Stres ve Performans*43

* (From Walter Gmelch, (1982) *Beyond Stress in Effective Management*, New York Wiley

1.5.2. Stres ve Verimlilik

Stres genellikle olumsuz bir terim olarak düşünülür. Kötü bir durumun sonucu gibi algılanır, (örneğin; sevdiğimiz birinin ciddi bir hastalık geçirmesi, patronumuzun düştük performansımızdan dolayı azarlaması). Bu olumsuz stresin bir şeklidir (distress). Ancak stresin iyi bir olaydan kaynaklanan olumlu bir yönü de vardır (eustress), (örneğin; cazibeli, saygın bir tanıdıktan davet almak, çalışılan ortamda bir üst makam için iş teklifi almak).⁴⁴

Stres (eustres) iş ortamlarında, bireyin becerisine ve iş görme gücüne yardımcı olan bir itici güç olarak görülebilir. Bazı uzmanlar, ılımlı stres altındaki bireyin daha yüksek performansla çalıştıklarını savunmaktadırlar. Bu kişilere göre,

⁴³ Hanson, E. M. (1995), *Educational Administration and Organizational Behavior*, London, Allyn and Bacon

⁴⁴ Luthans, F. (1995) *Organizational Behavior*, 7th ed. New York, McGraw-Hill s.297'den John M. Ivancevich and Michael T. Matusson, *Organizational Behavior and Management*, Business Publications, Plano, Tex., 1987, p. 211.

yararlı aktiviteler ile yeni yöntemlerin kazanılmasında, bir miktar stres gerekli ve motive edici olabilir.⁴⁵

Stresin iş verimliliği üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Başka bir ifade ile stresin düşük olduğu ortamlarda verimlilik genellikle düşük olmaktadır. Bu nedenle verimliliği yükseltmek için stres düzeylerini ve yoğunluğunu artırmakta yarar vardır⁴⁶. Bu takdirde birey daha çok gayret etmekte, bilgi ve becerilerini ortaya koymaktadır. Stres yoğunluğu ve düzeyi aşım ölçüde yükseldikçe bireyde tükenme meydana geleceğinden verimlilikte hızlı bir düşüş yaşanabilecektir. Bu nedenle stresin yoğunluğunu hiçbir zaman orta yada optimum düzeyin altına düşürmemek gerekecektir⁴⁷.

1.5.2. Stresten Etkilenme ve Kişilik

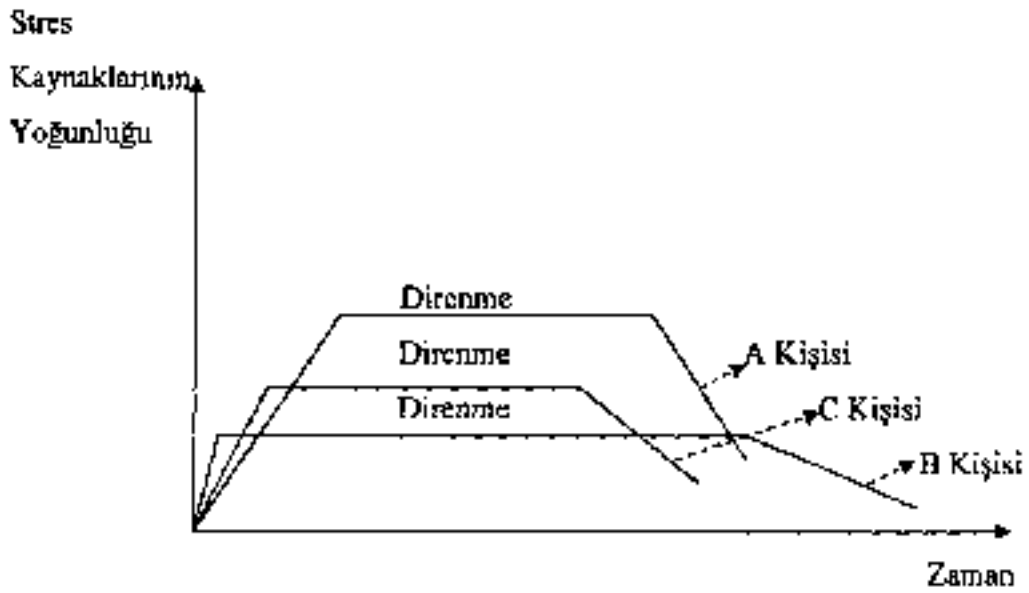
Strese dayanıklılık insandan insana değişebilmektedir. Bazı insanlar daha şiddetli ve süratle alarm durumuna geçerek stresten daha çabuk etkilenirken, bazı insanlar ise daha yavaş ve daha geç alarm durumuna geçerler. Aynı şekilde bazı insanların strese dayanıklılığı daha uzundur, bazılarının daha kısadır. Yine bazı insanların direnç düzeyleri diğer insanlara oranla daha düşük veya daha yüksek olabilir.⁴⁸

⁴⁵ Luthans, F. (1995) *Organizational Behavior*, 7th ed. New York, McGraw-Hill s.297'den Selvy H. *Stress Without Distress*, Lippincott, Philadelphia, 1974.

⁴⁶ Hellriegel, D., John W. Stocum., and Richard W. Woodman, (1993), *Organizational Behavior*, 6th ed. St. Paul:West

⁴⁷ Lunenburg, C. F. (1996). *Educational Administration*, New York, Wadsworth

⁴⁸ Hodgetts, R. M. Ve Donald F. Kuratko, (1992), *Management 3rd Ed.*, New York, HBJ

Şekil 4- Strese Dayanıklılığın İnsandan İnsana Farklılıklar Göstermesi

Şekil 3'de görüleceği üzere üç kişinin alarma geçme, direnme ve tükenme aşamaları birbirlerinden farklı nitelikler arz etmektedir. Diyebiliriz ki, strese duyarlılık ve dayanıklılık her kişide farklıdır ve bu açılarından her insan diğerinden farklıdır.

Ancak genelde her konuda olduğu gibi strese daha duyarlı olanlar ve strese daha az duyarlı olanlar olmak üzere stresten etkilenen insanları iki grupta toplayabiliriz. Stresten çok etkilenen insanlara A kişilik tipine sahip kişiler, stresten az etkilenen kimselere yada daha az strese giren kimselere de B kişilik tipine giren insanlar adı verilmektedir⁴⁹.

1.5.2.1. "A" Kişilik Tipinin Özellikleri;

A tipi kişilik sabırsız, çok hareketli, saldırgan, devamlı yarış halinde olan, mücadeleci, başkalarının önüne geçmek için sürekli rekabet etmekten hoşlanan,

⁴⁹ Eroglu, F. (2000), A.g.e

kaybetmeyi içine sindiremeyen, saldırgan, öfkeli ve düşmanlık duygularını kolayca ortaya koyabilen, eleştirmekten kaçınmayan, verilen işleri zamanında bitirme gayreti içinde olan, verdiği söze sadık, sorumluluk duygusu yüksek, hepsi olmasa bile birçoğu bencil, kendi çıkarlarını her şeyin üzerinde tutan, başarıya erişmek ve kazanmak için işlerini her şeyden daha çok önemseyen kimselerdir. Bu kişilikte olan insanlar sürekli mücadeleci başkaları ile yarışma halinde başarısızlığa tahammül edemeyen, başka insanlarla sürekli çatışan, onlar tarafından kıskanılan ve bu duyguları yoğun biçimde yaşayan sürekli stresli bir yaşam sürerler ve genç yaşta stresin getirdiği sorunları yaşarlar.

1.5.2.2. 'B' Kişilik Tipinin Özellikleri

B tipi kişiler, heyecan ve telaşa kapılmazlar, sakin ve yumuşak kimselerdir, sabırlıdırılar, zaman baskısını ve sınırlamasını hissetmezler, sorumluluk duyguları yüksek değildir, her şeyi oluruna bırakma eğilimindedirler, aşırı ve çeşitli iş yüklenmekten hoşlanmazlar. Amirleri tarafından başarılarının takdir edilmesine çok önem vermezler. Kendilerine, ailelerine ve hobilerine zaman ayırır. Her insanın hata yapabileceğini düşündüklerinden, kusursuzluk arayışında değildirler, üstleri onlarla çalışmaktan zevk duyar. Her şeyi ciddiye almazlar, en ciddi konularda dahi işin olumlu tarafını bulur, etrafındaki insanları yatıştırır ve rahatlatırlar. Kendilerine ve diğer insanlara karşı hoşgörülü ve tolerans düzeyleri yüksektir ve hatalara karşı affedicidir. Stresi daha az hissederler⁵⁰.

1.5.3. Stresli Yaşamın İşaretleri ve Stresin Neden Olduğu Başlıca Sorunlar

Stresli yaşam insanlar üzerinde geçici ve kalıcı rahatsızlıklar bırakır, ancak bu tür hastalıklar ortaya çıkmadan önce stresin insanlar üzerinde bırakmış olduğu bir takım işaretlere bu tür geçici tedavi edilebilen veya kalıcı ve tedavisi ömür boyu süren hastalıkların belirtisi olabileceğini göz önüne alınmalıdır. Hastalık öncesi bu tür stres belirtilerini bedensel ve davranışsal olmak üzere iki gruba ayırıp inceliyoruz.

1.5.3.1. Bedensel İşaret ve Belirtiler;

Stresin bedensel belirtilerini şu şekilde açıklamak mümkündür;

1. Aşırı iştahsızlık, yemek yememeye rağmen tokluk duygusu, kilo kaybı ve zayıflık.
2. Aşırı yemek yeme veya özellikle bir sorunla karşılaşınca yemek yeme ve içki içme eğilimi ile beraber oluşan kilo fazlalığı.
3. Sürekli yorgunluk ve halsizlik hali ve bu durumdan dolayı etrafa yakınmalar.
4. Sıkça görülen migren tarzı baş ağrıları.
5. Geceleri uyumamama veya erken uyanma.
6. Oturma ve dinlenmeyi engelleyen sinirsel ağrı ve şikayetler.
7. Gece ve gündüz vücudun değişik organlarına ve özellikle bacaklara giren kramplar ve adale spazmları.
8. Yüksek tansiyon, kalp atışlarında artma, ellerde titreme, nefes darlığı.
9. Sık sık gelen mide bulantıları, mide krampları, sürekli ishal ve kabızlıktan şikayetçi olma.
10. Aşırı hassasiyet, duygulanma ve gözlerden yaş gelmesi.
11. Cinsel ilişki kurmada isteksizlik, korku ve iktidarsızlık.
12. Ağrı kesici ilaçlara ve aspirine aşırı düşkünlük ve bunun sonucu oluşan mide kanamaları..
13. Daha dinamik ve enerjik olmak. azalan vücut mukavemetini artırmak için aşırı ölçüde vitamin ve mineral türü ilaçlara eğilim ve düşkünlük.

Açıklamaya çalıştığımız bu bedensel belirtilerden hepsinin birden ortaya çıkması gerekli değildir. Bunların birkaçının varlığı bedensel olarak stres altında olduğunun işaretini vermektedir.

³⁰ Şişnek Ş. (1999), A.g.e. s.299

1.5.3.2. Duygusal ve Davranışsal Belirtiler;

Stres sadece insan bedeni üzerinde etkili olacak durumlara neden olmaz aynı zamanda insan davranış ve duyguları ile de kendini belli eder. Başlıca duygusal ve davranışsal belirtiler olarak şu hususları sayabiliriz;

- 1) Aşırı tedirginlik, korku ve endişe.
- 2) Ahnganlık, çabuk sinirlenme.
- 3) Hayattan zevk almama, her şeyin boş olduğunu açıklama.
- 4) Hasta olmaktan korkma veya hasta olduğunu zannetme.
- 5) Yakında öleceği veya bir tehlikeye kurban gideceği duygusu, kaza ve ölüm olaylarından aşırı duygularına ve ağlama.
- 6) Fiziksel yorgunluk ve krampları kalp ve kanser hastalığı ile karıştırma.
- 7) Tatil yapmaktan çekinme, anlamsız bulma.
- 8) Samimi bir ve birkaç dostun olmamasından yakıtma, sorunlarını paylaşacak kimsenin olmadığını açıklama.
- 9) Evde yalnız kalmaktan, kapalı yerlerden bulunmaktan, savaştan, depremden, şimşek ve gök gürültüsünden korkma ve paniğe kapılma.
- 10) Hastalanmasının, işlerini yapamaz duruma gelmesinin maddi açıdan kendisini sıkıntıya sokacağından korkma ve etrafına bu konudaki endişelerini açıklama.
- 11) Komik olaylar, mutlu günler ve yapılan espriler karşısında durgun kalma, gülmeme, kahkaha atamama.
- 12) Çocuklarına iyi bir eğitim, maddi olanaklar ve çalışma ortamı sağlayamamaktan yakınmalar.
- 13) Olayları ve insanları hatırlayamama, yapılacak işleri unutma.
- 14) İşe sürekli olarak odaklanamama (konsantre olamama, kendini verememe), bir işi tamamlamadan başka bir işe kalkışma.

Bu davranışsal ve duygusal belirtilerin birkaçının bir arada bulunması ve bunlara ilave olarak bedensel ve fiziksel şikayetler kişinin stresli olduğunu ve bu gidişle yakında akut veya kronik bir takım rahatsızlıklara yakalanacağına işaret eder.

1.5.3.3. Stresin Yol Açtığı Başlıca Rahatsızlıklar;

Yukarıda açıklamış olduğumuz fiziksel ve ruhsal belirtiler sonucunda bireyin stresle baş etmekte geç kalması bir takım ciddi rahatsızlıklarla karşı karşıya gelmesine neden olacaktır. Stresin yol açtığı başlıca rahatsızlıklar;

1. Kalp ve damar hastalıkları, kan dolaşımında bozukluklar, yüksek tansiyon.
2. Uyku bozuklukları, geceleri uyku uyuyamama veya saatlerce uykusuz kalarak yatakta sağa sola dönme.
3. Ruh hastalıkları, intikam girişimleri, psikiyatri kliniklerinde tedavi görme.
4. Mide ve bağırsak tılsırları, sindirim sistemi kanserleri.
5. Aşırı içki, sigara ve ilaç tüketimi sonucu oluşan akciğer ve karaciğer kanserleri.
6. Damar sertliği ve ağır kesici kullanımlarının yol açtığı mide, beyin ve diğer iç organlarda ortaya çıkan kanamalar, kısmi veya tam felçler.

Stresin sonucu ortaya çıkan hastalığın oluşma sürecinin uzunluğu veya kısalığı ile hastalığın tedavi edilebilme olasılığı şu koşullara bağlıdır;

1. Bireyin etkilendiği stres kaynaklarının sayısı, çeşitliliği ve yoğunluğu.
2. Bireyin strese dayanıklılığı yada tahammül düzeyi.
3. Bireyin aile sorunları, orta yaş bunalımı, monoton iş yaşamı ve çektiği parasal sıkıntıları gibi hususları yanında aşırı içki ve sigara düşkünlüğü gibi yaşama biçimine bağlı koşulların etkisinin az olması.
4. Bireyin B tipli bir kişilik özelliğine yakın olması.
5. Bireyin zaman geçirmeden stresle etkili bir şekilde baş edebilme tedbirlerine girişerek stres kaynaklarının etkilerini hafifletmesi.

Görülebileceği üzere, stressiz bir yaşam hemen hemen mümkün olmadığına göre, stres kaynaklarının birey üzerine yaptığı yoğun ve ağır baskıları azaltarak yaşamı daha anlamlı ve ondan zevk alabilecek bir özelliğe kavuşturulabilir⁵¹.

⁵¹ Eroğlu, F. (2000), Davranış Bilimleri, İstanbul, Betaş Yay

Sonuç Olarak; Modern toplumun bir hastalığı olarak bilinen stres, aslında günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde eğitime verilen değerin giderek artması, öğretmenliği önemli mesleklerden biri haline getirmiştir. Bu sebepten araştırmacıların yoğun ilgisini çeken öğretmen stresi konusunda birçok araştırma yapılmıştır.

Pettegrew ve Wolf, öğretmenler tarafından stresli olarak belirtilen faktörleri şöyle sıralamışlardır.

- Öğrenci disiplini
- Fiziksel şiddet
- Yetersiz hazırlanma zamanı
- Kaynak yetersizliği
- Yeteneksiz yönetim
- Ağır çalışma yükü
- Rollerin açık olmaması.

Kaiser ve Polozynski ise, öğretmenlik mesleğinin getirdiği stresin, hem okul yönetimini ve öğretmen performansını hem de öğretmenin ve ailesinin ruhsal durumunu etkileyebileceğini belirtmekte, stres ve diğer öğretmen nitelikleri arasındaki ilişkiyi anlamanın, öğretmen stresini ve önleme uygulamalarını geliştirmeye yardımcı olabileceğini belirtmektedirler⁵².

2. Problem Cümlesi

Denizli İl merkezinde çalışan öğretmenlerin, öğretmenlerin stres düzeyini etkileyen etkenlere ilişkin algıları nasıldır?

⁵² Özürk, N.(1995) İlkokul Öğretmenlerinin Okulun İklimine İlişkin Algıları ile Gerilim (stres) Düzeyleri Arasındaki İlişkiler (İzmir Örneği), (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir'den Halpin, G., Halpin, G., Harris, K.R (1982). Teacher Characteristics and Stress. Auburn University.

3. Alt Problemler

- 1- İlköğretim öğretmenlerinin öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algıları nasıldır?
- 2- Öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algıları onların,
  - a. Cinsiyetlerine
  - b. Medeni durumlarına
  - c. Mezun oldukları okul türüne
  - d. Mesleklerini sevip sevmemelerine
  - e. Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - f. Kıdemlerine
  - g. Branşlarına
  - h. Çalıştıkları okul türüne
  - i. Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?
- 3- Öğretmenlerin öğrenci kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,
  - a. Cinsiyetlerine
  - b. Medeni durumlarına
  - c. Mezun oldukları okul türüne
  - d. Mesleklerini sevip sevmemelerine
  - e. Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - f. Kıdemlerine
  - g. Branşlarına
  - h. Çalıştıkları okul türüne
  - i. Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?
- 4- Öğretmenlerin bireysel kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,
  - a. Cinsiyetlerine
  - b. Medeni durumlarına
  - c. Mezun oldukları okul türüne
  - d. Mesleklerini sevip sevmemelerine

- e. Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - f. Kıdemlerine
  - g. Branşlarına
  - h. Çalıştıkları okul türüne
  - i. Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?
- 5- Öğretmenlerin müfredat kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,
- a. Cinsiyetlerine
  - b. Medeni durumlarına
  - c. Mezun oldukları okul türüne
  - d. Mesleklerini sevip sevmemelerine
  - e. Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - f. Kıdemlerine
  - g. Branşlarına
  - h. Çalıştıkları okul türüne
  - i. Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?
- 6- Öğretmenlerin öğretmen/öğretmen ilişkileri kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,
- a. Cinsiyetlerine
  - b. Medeni durumlarına
  - c. Mezun oldukları okul türüne
  - d. Mesleklerini sevip sevmemelerine
  - e. Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - f. Kıdemlerine
  - g. Branşlarına
  - h. Çalıştıkları okul türüne
  - i. Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

- 7- Öğretmenlerin yönetim/denetim kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,
- Cinsiyetlerine
  - Medeni durumlarına
  - Mezun oldukları okul türüne
  - Mesleklerini sevip sevmemelerine
  - Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - Kıdemlerine
  - Branşlarına
  - Çalıştıkları okul türüne
  - Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?
- 8- Öğretmenlerin okul kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,
- Cinsiyetlerine
  - Medeni durumlarına
  - Mezun oldukları okul türüne
  - Mesleklerini sevip sevmemelerine
  - Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - Kıdemlerine
  - Branşlarına
  - Çalıştıkları okul türüne
  - Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?
- 9- Öğretmenlerin meslek kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,
- Cinsiyetlerine
  - Medeni durumlarına
  - Mezun oldukları okul türüne
  - Mesleklerini sevip sevmemelerine
  - Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
  - Kıdemlerine
  - Branşlarına
  - Çalıştıkları okul türüne
  - Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, Denizli il merkezinde çalışan ilköğretim öğretmenlerinin stres düzeylerini olumsuz etkileyen etkenleri belirlemek ve bu olumsuz etkenlerin giderilmesi için öneriler geliştirmektir .

5. Araştırmanın Önemi

Cox ve Brockley, öğretimsel amaçların gerçekleşmesinin büyük ölçüde öğretmene ve onun sağlıklı ve gerilimsiz bir ortamda çalışıyor olmasına bağlı olduğunu belirtmişlerdir.⁵³

Bir birey olarak öğretmenin çalıştığı ortama ilişkin algılanan idareciye, öğrenciye, veliye göre daha farklı olabilir. Öğretmenin okulda, disiplini sağlamanın yanı sıra okulu ve dersini sevdirmek, birçok durumda karar vermenin yanı sıra saklayan bir arkadaş olma gibi rolleri vardır. Ayrıca öğretmen de toplumsal olaylardan, atamalardan, ekonomiden etkilenen bir bireydir ve her birey gibi stresten etkilenmektedir.

Bu nedenle öğretmen stresi özel bir önem taşımaktadır. Stres etkilerinin her zaman olumsuz olmayacağı bilinmekle birlikte, öğretmenin stres düzeyi onu, fizyolojik, psikolojik, sosyal ve bilişsel açıdan olumsuz yönde etkilemeye başlarsa bireyin öğretmenlik yapması zorlaşır ve bu durumun zararı öğrencilere dokunur.⁵⁴

Araştırma sonucunda, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin stres kaynakları ve bununla birlikte çevrelerine ilişkin algı düzeyleri belirtilenerek, çalışma koşulları ve bu koşullardan etkilenme düzeylerini belirlemek; daha iyi verim almak için öğretmenlerin çalışma koşulları ve psikolojik durumlarına ilişkin veri oluşturmaktır.

⁵³ Açıkgöz, K.D. (1992), *Çağdaş Öğretim İlkeleri*, Malazya.

⁵⁴ Açıkgöz, K.D. (1992), *o.g.e.*

6. Sayıtlar

1. Araştırmanın veri toplama aracı, öğretmen stresini ve boyutlarını ölçebilecek niteliktedir.
2. Araştırmaya katılacak denekler, görüşlerini içtenlikle belirtmişlerdir.

7. Sınırlılıklar

- 1- Araştırma 2003-2004 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Denizli il merkezinde bulunan 19 resmi ve 4 özel ilköğretim okulunun (1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflarında) görev yapan sınıf ve branş öğretmenleri ile sınırlıdır.
- 2- Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özellikleri, cinsiyetleri, kıdemleri, mezun oldukları okul, çalıştıkları okul türü, çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısı, medeni durumları, öğretmenliği istemeleri ve kıdemleri ile sınırlıdır.
- 3- Veri toplama aracının geliştirilmesinde ilgili alanyazı taramasına dayalı olarak oluşturulan maddelerin geçerliliği için uzman görüşleri ile yetinilmiştir.
- 4- Genellemeler araştırmanın kapsadığı grupla sınırlıdır.

8. Tanımlar

Stres : Organizmanın bedensel ve ruhsal sınırlarının tehdit edilmesi ve zorlanması ile ortaya çıkan bir durumdur.

Öğretmen : İlköğretim okullarında öğretim mesleğiyle uğraşan sınıf ve branş öğretmenleri

Öğrenci: Okulda öğrenci kaynaklı bütün durumları temsil edecek şekilde kullanılmıştır. (Öğrenci başarı, sayısı, etkinlikleri v.b)

Okul : Öğretmenlik mesleğinin uygulandığı yerler (sınıf, okul binası, okul bahçesi) ve okul iklimi.

Lisans altı : 2 yıllık yükseköğretim ve 3 yıllık yükseköğretim mezunu olan öğretmenler.

Müfredat : Ders programı, ders içeriği ve okuldaki uygulamalar bütünü.

Yönetim/Denetim : Okul idaresi ve Milli eğitim müfettişlerinin uygulama ve davranışlarının bütünü

Birinci Bölüm

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Yurt içinde Yapılan Araştırmalar

Özdayı⁵⁵ "Resmi ve Özel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini ve İş Streslerinin Karşılaştırmalı Analizi" adını taşıyan araştırmasında, resmi ve özel liselerde çalışan öğretmenlerin iş tatmini ve iş stresi düzeylerini belirlemeyi ve aralarındaki farklılıkları ortaya koymayı amaçlamıştır.

Araştırmada denek olarak, 1987-1988 öğretim yılında, İstanbul'daki resmi ve özel liselerde görev yapan 1134 öğretmen alınmıştır. Bunların 804'ü resmi liselerde, 330'u özel liselerdendir.

Araştırmada kullanılan 41 maddelik iş stresi ölçeği, 1987 yılında A. Furnham ve M. Payne tarafından Hindistan'da ortaöğretimde çalışan öğretmenlere uygulanan araç temel alınarak geliştirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen temel sonuçlar şunlardır:

- Resmi liselerde çalışan öğretmenlerin, özel liselerde çalışanlara göre iş doyumları düşük, stres düzeyleri yüksektir.
- Her iki grupta en fazla stres duyulan değişkenler "maaşların azlığı", "öğrencilerin verimsiz çalışmaları", "mesleki gelişme azlığı", "öğrencilere inceleme ve araştırma yaptırılmama" ve "merkezi yönetime bağlılık" maddeleridir.
- Her iki grupta en az stres duyulan değişkenler "yönetim veli ilişkileri", "meslekte siyasi ayrımlar", "kendini yetersiz hissetme", "zaman yetersizliği" ve "yönetimin ayrıcalıklı tutumu" ile ilgilidir.

Grupların bağımsız değişkenlere göre genel stres ortalamaları incelendiğinde;

⁵⁵ Özdayı, N. (1994), *The Comparative Analysis of Job Satisfaction and Job Stress of Teachers Working in Public and Private Secondary Schools*, unpublished Doctorate Thesis, İstanbul University, İstanbul.

- d. Cinsiyete göre, erkek ve kadınlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- e. "Yaş durumuna göre, resmi liselerde 31-40 yaş, özel liselerde 41 yaşın üzerindekiiler streslidir.
- f. Eğitim durumuna göre, resmi liselerde yüksek okul mezunları, özel liselerde üniversite mezunları streslidir.
- g. Branş durumuna göre, resmi liselerde Yabancı Dil, özel liselerde Fen Bilgisi öğretmenleri streslidir.
- h. Mesleki deneyime göre, iki grupta da 11-20 yıl çalışanlar streslidir.

Pehlivan⁵⁶ tarafından yapılan "Eğitim Yönetiminde Stres Kaynakları" başlıklı araştırmada, müfettiş, okul müdürü ve öğretmen gruplarının stres kaynakları, stres belirtileri, stres-performans ilişkileri ve stresle başa çıkma yöntemlerine ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen bir ölçekle toplanan veriler, 185 Bakanlık Müfettişi, 115 Teknik Lise Müdürü ve 427 Öğretmeninden sağlanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan bazıları şunlardır:

- a. Ücret yetersizliği, müfettişlerde az derecede stres yaratırken, okul müdürü ve öğretmenlerde çok derecede stres yaratmaktadır. Yetkililerin az oluşu, müfettiş ve öğretmenlerde orta derecede strese yol açarken, okul müdürlerinin çok derecede stres yaşamalarına neden olmaktadır.
- b. Araç-gereç yetersizliği müfettiş ve okul müdürlerinin az derecede stres yaşamalarına neden olurken, öğretmenlerde çok derecede stres yaşanmasına neden olmaktadır.
- c. Kümeleşme yapısına ilişkin, iş arkadaşları ile geçimsizlik, astlarla anlaşmazlık ve iş arkadaşları ile ortak ilgilerin bulunmaması üç denek grubunda da az derecede stres yaratmaktadır.
- d. Rol yapısına ilişkin stres kaynakları boyutunda denek gruplarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

⁵⁶ Pehlivan, H. (1993) Eğitim Yönetiminde Stres Kaynakları, Ankara

Aslan⁵⁷ tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin örgütsel stres kaynakları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen "Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları Ölçeği" aracılığıyla 12 genel lisede görevli 275 öğretmenin görüşleri alınmıştır.

Elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- a. Öğretmenler en çok "Öğrencilerin Tutum ve Davranışları" boyutunu stresli olarak görmektedirler ($X = 3.91$).

Bu boyuttaki öğretmen görüşleri, yaş değişkenine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre 29 ve daha küçük yaş grubundaki öğretmenler diğer yaş grubundaki öğretmenlere kıyasla daha çok stres duymaktadırlar.

- b. "Mesleki Görünüm", "Velilerin Tutum ve Davranışları", "Örgütsel Olanaklar", "Mesleki Güvenç", "Yöneticilerin Tutum ve Davranışları" boyutlarında öğretmenler "çok" düzeyinde stres algılamaktadırlar.

Bu boyutlardan yalnızca "Mesleki Güvenç" boyutunda, cinsiyet değişkeni açısından erkek öğretmenler daha fazla stres duymaktadırlar.

- c. "Çalışma Koşulları", "Yükselme ve Gelişme Olanakları", "Kararlara Katılma", insan ilişkileri", "Rol Çatışması-Rol Belirsizliği", "Denetim Biçimi" ve "İletişim" boyutlarında öğretmenlerin "orta" düzeyde stresli oldukları anlaşılmıştır.

Bu boyutlardan "Rol Çatışması-Rol Belirsizliği", "Denetim Biçimi" ve "İletişim" boyutlarında, cinsiyet değişkeni bakımından erkek öğretmenlerin lehine; "Denetim Biçimi" boyutunda mezun olunan eğitim kurumu değişkeni bakımından eğitim fakültesi mezunu öğretmenler lehine anlamlı fark vardır. "İletişim" boyutunda ise mezun olunan eğitim kurumu bakımından, eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun olan öğretmenler, hem eğitim enstitüsünden hem de eğitim fakültesinden mezun olan öğretmenlere göre anlamlı olarak daha az stres duymaktadırlar.

⁵⁷ Aslan, M. (1995). Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları. (Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi

Tufan⁵⁸ tarafından, devlet ve özel liselerde görevli öğretmenlerin işlerinde stres yaratan etmenler ve başa çıkma yolları konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, 314 devlet ve 246 özel lise öğretmeni random yoluyla seçilmiş ve araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracı örneklemce uygulanmıştır.

Elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- a. Devlet ve özel lise öğretmenlerinin en fazla stres yaratan etmenlerle ilgili görüşleri sırasıyla; maaşın yetersiz olması, eğitim sisteminde yapılan değişiklikler, mesleğin toplumsal statüsünün düşük olması, çalışmaların manevi karşılığını alamamak olarak belirlenmiştir.
- b. Devlet ve özel lise öğretmenlerinin görüşleri arasında sınıfların kalabalık olması, araç-gereç yetersizliği ve çalışma ortamının gürültülü olması yönünden anlamlı düzeyde fark olduğu saptanmıştır.
- c. Stres yaratan etmenler konusunda devlet ve özel lise öğretmenlerinin görüşleri arasında cinsiyet, branş ve kıdemle göre bir fark çıkmazken, okul türüne göre farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.
- d. Devlet ve özel lise öğretmenlerinin, en çok kullandıkları stresle başa çıkma yollarının sorunları irdeleyerek olası çözüm yolları bulmaya çalışmak, zamanı sistemli ve planlı kullanmak, beklentilerini gerçekleştirmek için kendini yetiştirmek, sorunları güvenilir biriyle paylaşmak, müzik dinlemek, daha fazla çalışmaya yönelmek, aile yakınları ve dostlarla birlikte olmak ve kitap okumak olduğu görülmektedir.
- e. Stresle başa çıkma yolları konusunda devlet ve özel lise öğretmenlerinin görüşleri arasında cinsiyet, branş, kıdem ve okul türüne göre anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir.

⁵⁸ Tufan, Ş. (1997) Ankara İli Çankaya İlçe Merkez'indeki Devlet ve Özel Liselerde Görevli Öğretmenlerin İşlerinde Stres Yaratan Etmenler ve Başa Çıkma Yolları Konusundaki Görüşleri, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Zoralıoğlu⁴⁹'nun öğretmenlerin mesleki stres kaynakları ile stresin örgütsel doğurgularının bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yaptığı araştırma, tarama modeline dayalı olarak yürütülmüş ve araştırmanın evrenini 1995-1996 öğretim yılında Malatya İl Merkezi'nde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 21 resmi lisede görev yapan 939 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evrendeki 20 okuldan random yoluyla seçilen 60 kadın ve 131 erkek öğretmenden oluşmuştur.

Stres kaynaklarını ölçmek üzere "Minnesota Öğretmen Gerilimi Envanteri (MÖGE) Türkçe Formu" kullanılmıştır. Stresin örgütsel doğurgularını ölçmek için de araştırmacı tarafından geliştirilen "Stresin Örgütsel Doğurguları Ölçeği" kullanılmıştır. Her iki ölçek de, Likert tipi beşli derecelendirme esasına dayanmaktadır. MÖGE Türkçe Formu'nda 76 maddeden oluşan 7 alt ölçek, Stresin Örgütsel Doğurguları Ölçeği'nde ise 20 maddeden oluşan 4 alt ölçek vardır.

Araştırma sonuçları özetle şöyle sıralanmıştır:

- a. Öğretmenler, en yüksek derecede stres yapıcı olarak, "çok" düzeyinde olmak üzere "Eğitim Politikaları" alt ölçeğindeki stres kaynaklarını görmektedirler. Öğretmen görüşlerine göre "biraz" düzeyinde stres yapıcı olarak görülen alt ölçekler stres puanı ortalamalarına göre, "Veli-Öğrenci İlgisizliği", "Fiziksel ve işle ilgili Koşullar", "iş yükü" ve "Müdür" alt ölçeği olarak sıralanmaktadır. Öğretmenlerin "çok az" düzeyinde stres yapıcı olarak algıladıkları alt ölçekler ise "Belirsizlik" ve "Veli Baskısı" alt ölçekleridir.
- b. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenler bakımından stres kaynaklarıyla ilgili ortaya çıkan anlamlı farklılıklar alt ölçeklere göre şöyledir:

"Müdür" alt ölçeğiyle ilgili öğretmen görüşlerinde, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere; meslek dersleri grubu öğretmenlerinin dil ve edebiyat grubu öğretmenlerine ve özel statüde lise öğretmenlerinin genel lise öğretmenlerine göre daha yüksek stres düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

⁴⁹ Zoralıoğlu, Y.R. (1998). Öğretmenlerin Mesleki Stres Kaynakları ve Stresin Örgütsel Doğurguları, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara

"Veli-Öğrenci İlgisizliği" alt ölçeğiyle ilgili öğretmen görüşlerinde, "5 yıl ve altı" kıdeme sahip öğretmenlerin "16 yıl ve üstü" kıdeme sahip öğretmenlere ve "meslek lisesi" öğretmenlerinin "özel statü lise" öğretmenlerine göre daha yüksek stres düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

"İş yükü" alt ölçeğiyle ilgili öğretmen görüşlerinde, "30 yaş ve altı" grubu öğretmenlerinin hem "31-40 yaş" grubu hem de "41 yaş ve üstü" grubu öğretmenlerine ve "6-15 yıl" kıdeme sahip öğretmenlerin "16 yıl ve üstü" kıdeme sahip öğretmenlere göre daha yüksek stres düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

b. Stresin örgütsel doğurguları içerisinde en sık gözlenen alt ölçekler, ortalamalarına göre "İşgören Devri (Okuldan Ayrılma)", "Uyumsuzluk" ve "Başarım Düşüklüğü" olarak sıralanmaktadır. Öğretmen görüşlerine göre bu alt ölçeklerin gözlenme sıklıkları "seyrek" düzeyindedir. "Moral Düşüklüğü" alt ölçeği ise "hiç" düzeyindedir.

c. Ele alınan bağımsız değişkenlere göre, stresin örgütsel doğurgularıyla ilgili ortaya çıkan anlamlı farklılıklar alt ölçeklere göre şöyledir:

"İşgören Devri (Okuldan Ayrılma)" alt ölçeğiyle ilgili öğretmen görüşlerinde, "erkek", öğretmenlerin "kadın" öğretmenlere ve "öğretmen yetiştiren fakülteler"den mezun öğretmenlerin "diğer fakülteler"den mezun öğretmenlere göre, bu alt ölçekteki davranışları kendilerinde daha sık gözledikleri bulunmuştur.

"Uyumsuzluk" alt ölçeğiyle ilgili öğretmen görüşlerinde, "erkek", öğretmenlerin kadın öğretmenlere ve "öğretmen yetiştiren fakülteler"den mezun öğretmenlerin "diğer fakülteler"den mezun öğretmenlere göre, bu alt ölçekteki davranışları kendilerinde daha sık gözledikleri bulunmuştur.

"Moral Düşüklüğü" alt ölçeğiyle ilgili öğretmen görüşlerinde, "erkek", öğretmenlerin "kadın" öğretmenlere göre, bu alt ölçekteki davranışları kendilerinde daha sık gözledikleri bulunmuştur.

1.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Harris, Halpin ve Halpin⁶⁰ tarafından yapılan bir araştırmada, öğrenciyi kontrol etme anlayışı, cinsiyet ve yaş ile öğretmen stresinin boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. 97 kadın ve 33 erkek öğretmenden oluşan 130 kişilik örneklem grubuna bilgi toplama amacıyla "Öğretmenlik Mesleğinin Stres Faktörleri Anketi" (TOSFQ) ve "Öğrenciyi Kontrol Anlayışı" (PCI) adlı araştırmalar uygulanmıştır. Beş boyuttan oluşan TOSFQ'nun faktörleri şunlardır: Mesleki Yetersizlik, Mükür ve Öğretmen ilişkileri, Öğretmenler Arasındaki ilişkiler, Grup Öğretimi ve Fazla iş yükü. Bu faktörler sırasıyla; 7, 7, 7, 5 ve 4 olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmaktadır.

Elde edilen sonuçlar şöyledir:

- Öğrenciyi kontrol etme anlayışı ile stres faktörleri arasındaki ilişki olumsuzdur. Yani, yüksek stres oranı otoriter bir yönetimle oluşmaktadır.
- Yaş durumu ile stres faktörlerinden "Mesleki Yetersizlik" ve "Fazla iş yükü" arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşlı öğretmenler, bu faktörler bakımından daha fazla stresli olduklarını belirtmişlerdir.
- Cinsiyet bakımından ise, erkek öğretmenlerin daha fazla otoriter bir anlayış ve daha yüksek düzeyde bir strese sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Woodhouse, Hall ve Wooster⁶¹ tarafından, öğretmenlikte stresi kontrol etmeye yönelik bir çalışma yapılmıştır.

Bu amaçla, insan ilişkileri konusunda öğretmenlere altıyar günlük ve deneysel iki hizmet içi eğitim kursu düzenlenmiştir. Bu kursun öncesinde, kurs sırasında ve kursun sonrasında yapılandırılmış bir günlük kullanılmış ve izleme çalışması yapılmıştır. Anket kullanılan daha önceki çalışmalardan farklı olarak öğretmenlerden elde edilen stres puanları daha yüksek bulunmuştur.

⁶⁰ Halpin, G., Harris, K., Halpin, G. (1985). Teacher stress as related to locus of control, sex, and age. *Journal of Experimental Education*, 53(3), 136-140

⁶¹ Woodhouse, D. A., Hall, E. and Wooster, A. D. (1985) Taking control of stress in teaching, *British Journal of Educational Psychology*, 55, 119-123

Kurs öncesi 90 günlüğün toplamında 327 olay kaydedilmiştir. Bunların 187'si öğrencilerle, 140'ı da personelle ilgili olaylardır.

Kurs öncesi günlüklere öğrenciler ve personelle ilgili kaydedilen olaylar şöyle sıralanmaktadır: Öğrenciler için; derslerin aksatılması, öğrenciler arasındaki saldırgan davranışlar, çalışmak istemeyen öğrencilerle uğraşmak, öğrencilerin okul formalarına uygun olmayan konuşmalarıdır. Personelle ilgili olaylar ise; yönetim işlemlerinin bozulması, personel arasındaki saldırgan davranışlar, meslektaşların mesleğe uygun olmayan davranışı, devamsız meslektaşların korunması, sistemle bütünleşememe duygusu ve personel toplantılarındaki iletişim bozukluğudur. Ayrıca cezanın, öğretmen rollerinden biri olarak görülmesinin de öğretmenleri rahatsız ettiği belirtilmektedir.

Araştırmanın temel bulgusu olarak da, insan ilişkilerinde eğitim görmemiş davranışlarda değişiklik oluşturduğu ve stresi azalttığı bulunmuştur.

Bacharach, Bauer ve Conley⁶² tarafından yapılan bir çalışmada, 42 ilkokul ve 45 ortaokuldaki örgütsel stresin analizi yapılmıştır.

Örgütsel stres, öğretmenlerin işteki genel stres düzeyinin genel bir ortalaması olarak alınmıştır.

Rol belirsizliği, yükselmenin ussallığı ve denetimsel davranış önemli bağımsız değişkenler arasındadır.

Araştırmada ileri sürülen denencelere göre ulaşılan sonuçlar şöyledir:

- a. Çalışma sürecinin bürokratikleştirilmesi olarak belirtilen yüksek rutinleşme ve düşük belirsizlik ortamı, yüksek stres düzeyinin nedeni olarak bulunmuştur.
- b. Otorite boyutu konusunda ortaya çıkan ilişki anlamlı değildir. Fakat, alt kademe çalışanları olarak öğretmenler, son kararı verme yetkisine sahip olmayı beklemeyebilirler. Diğer yandan, ilkokul öğretmenleri arasındaki stres, karar yoksunluğu konusunda güçlü bir etkiye sahipken, ortaokul öğretmenleri arasında değildir.

⁶² Bacharach, S. B., Bauer, S. C. et Conley, S. (1986). Organizational analysis of stress: The case of elementary and secondary schools. *Work and Occupations*, 13, 7-32.

- c. Okul örgütünde, öğretmenlerin denetmenler ve diğer öğretmenlerle ilişkilerinin yüksek düzeyde olması, daha düşük stres düzeyine neden olmaktadır.
- d. Beklendiği gibi, olumlu denetimsel davranış, hem ilkökul hem de ortaokul düzeylerinde anlamlı bir şekilde genel stres kestiricisi oluşturur.
- e. Olumsuz denetimsel davranış kesin olarak stresle ilgilidir.
- f. Yükselme sürecinin görünümü, ne kadar daha ussal ve yükselme için olanaklıysa, daha düşük stres belirtilmektedir.
- g. Okullarda, sınıfın içinde bulunduğu koşullar, bir öğretmenin rolünü engelleyici (öğrencilerin yaramazlıkları, güç öğrenen öğrenciler, çok büyük sınıflar) olduğunda, daha yüksek stres görülmektedir.

Blase⁶¹'in yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerin algılarına göre iş stresiyle ilgili faktörlerin, niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın yoğunlaştığı temel (genel) soru öğretmenlerin işe ilişkin stres kaynaklarını gördüklerinde ne düşündükleridir.

Öğretmenlerin stres algıları, araştırmacı tarafından geliştirilen, "Öğretmen Stres Envanteri" (TSE) adı açık uçlu bir ölçme aracıyla elde edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 149'u ilkökul, 77'si ortaokul ve 166'sı da lise öğretmeni olmak üzere toplam 392 öğretmeninden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin 242'si kadın, 150'si de erkektir.

Elde edilen sonuçlar özetle şöyledir:

- a. Verilerin analizine göre, TSE, anlamlı stres kaynakları olarak görülen 10 temel boyuttan oluşmaktadır.
- b. Öğretmen stresiyle ilişkili en sık görülen faktörler; örgütsel, yönetimsel, öğrenci ve öğretmenle ilişkili olanlardır. Bu faktörlerin tümü öğretmen stresinin %83.1'ini oluşturmaktadır.

⁶¹ Blase, J.J. (1986). A Qualitative Analysis of Sources of Teacher Stress: consequences for performance, American Educational Research Journal, 23

- c. Öğretmenler, örgütsel faktörle ilgili stres yapıcılar arasında en sık olarak zaman, kırtasiyecilik, materyal eksikliği ve fazladan verilen görevleri belirtmişlerdir.
- d. Öğrenci faktörüyle ilgili en sık görülen stres yapıcılar olarak da, öğrenci disiplini, öğrenci ilgisizliği, düşük öğrenci başarıları ve öğrenci devamsızlığı belirtilmiştir.
- e. Değişik araştırmacılar tarafından çok sık olarak belirtilen bir faktör olan ücret, bu çalışmada seyrek olarak görülmüştür. Araştırmacı, bu durumun nicel ve nitel araştırma yöntemleri arasındaki farklılıktan kaynaklanabileceğini belirtmektedir.
- f. Elde edilen bulgulara göre, iş stresi öğretmenlerde güçlü olumsuz duygularla ilişkilidir.

Capel⁶⁴ ortaokul öğretmenlerinde, psikolojik (rol çatışması, rol belirsizliği, kontrol odağı), örgütsel (öğretim yapılan farklı sınıfların sayısı, haftalık program dışı etkinliklerin sayısı) ve demografik (öğretmenlik kıdem, bulunduğu konumdaki kıdem, okulun işini eve getirme sıklığı) özelliklerden seçilen sekiz değişkenin stres ve tükenmişlikle olan ilişkilerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Veriler, dört ortaokuldaki 78 öğretmenin görüşlerine dayalı olarak toplanmıştır.

Sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- a. Yapılan analiz sonuçlarına göre seçilen sekiz değişkenden altısı, stres ve tükenmişlikle ilişkilidir. Program dışı etkinliklerin sayısı ve öğretim yapılan farklı sınıfların sayısı stres ve tükenmişlikle ilişkili değildir.
- b. Rol çatışması ve rol belirsizliği puanları, diğer çalışmalardaki öğretmenlerin puanlarıyla karşılaştırıldığında genel olarak düşüktür.
- c. Bu çalışmada, öğretmenler arasındaki stres ve tükenmişlik puanları genel olarak düşüktür.

⁶⁴ Capel, S.A. (1987). The incidence of and influences on stress and burnout in secondary school teachers, *British Journal of Educational Psychology*, 57, 279-288.

- d. Örneklemdaki öğretmenlerin %81'i düşük, %19'u da orta düzeyde stres belirtmişlerdir.

Manthei ve Solman⁶⁵ tarafından yapılan bir araştırmada, 640 kişiden oluşan ilk ve ortaokul öğretmenlerine işle ilgili bir stres anketi uygulanmıştır. Örneklem, Yeni Zelanda'daki Canterbury bölgesinde bulunan yaklaşık 400 devlet okulundan 115 okuldaki öğretmenlerden oluşmaktadır.

Eldé edilen sonuçlar şöyledir:

- Örneklemin %27'si öğretmenliği aşırı derecede stresli bulmuştur.
- Örneklemin %16'sı seçtikleri meslekten doyumсуuz olduklarını söylemişlerdir.
- Stres kaynağının oluşturduğu 7 stres faktörü içerisinde öğretmenler, zaman yetersizliği, örgütsel görevler ve öğrencilerin davranışı faktörlerini en büyük stres kaynağı olarak görmekteydiler.
- Cinsiyet değişkeni bakımından heret boyutunda erkek öğretmenler kadın öğretmenlerden daha yüksek düzeyde streslidirler.

Kuo⁶⁶ tarafından Ç.H.C. Taiwan'da ilkokul öğretmenlerinin mesleki stres kaynakları ile, örgütsel iklim ve denetim odağı arasındaki ilişkiler konusundaki araştırmanın amaçları şöyle sıralanmaktadır:

- Taiwan'daki ilkokul öğretmenlerinin mesleki stres faktörlerini tanımak ve analiz etmek,
- İlkokulların örgütsel iklimi ile öğretmenin mesleki stresi arasındaki ilişkiye bakmak,
- Öğretmenlerin denetim odağı ile mesleki stresi arasındaki ilişkiye bakmak,

⁶⁵ Manthei, R.J. and Solman, R. (1988). Teacher stress and negative outcomes in Canterbury state schools. *New Zealand Journal of Educational Studies*, 23, 145-163.

⁶⁶ Kuo, T.-G. (1989). The relationships among organizational climate, locus of control, and teacher occupational stress of elementary schools in Taiwan.

- d. Öğretmenlerin mesleki stresi ile; cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, okutulan sınıf ve okul büyüklüğü değişkenleri arasındaki ilişkiye bakmak.

Yaklaşık 11.000 kişilik evrenden random yöntemiyle seçilen 414 öğretmene 4 ayrı anket uygulanmıştır.

Çalışmanın sonuçları şöyle özetlenmektedir:

- İlkokul öğretmenlerine göre, algılanan stres düzeyi, yüksek düşünlmemektedir. Beş faktör arasında, grup öğretimi en yüksek stresli olarak algılanmıştır.
- Okulun örgütsel iklimi ve öğretmenlerin denetim odağı, öğretmenlerin mesleki stresiyle anlamlı olarak ilişkilidir.
- Öğretmenlerin mesleki stresi ile; cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, okutulan sınıf ve okul büyüklüğü gibi değişkenler arasında ilişki bulunamamıştır.

Solman ve Feld⁶⁷ (1989) tarafından yapılan bir araştırmada, Katolik okullarındaki öğretmenlerin yüksek stres düzeyinin; öğretmenlikten ayrılma, işten çok doyum sağlamama, devamsızlık oranının yükselmesine neden olma ve zayıf psikolojik sağlıkla olan ilişkileri incelenmiştir.

İki ayrı ankette türetilen 23 maddelik stres anketi ile "Genel Sağlık Anketi"nin kullanıldığı araştırmanın örneklemini, Avustralya'nın Yeni Güney Gal Eyaleti'ndeki Katolik okullardan seçilen 21'i ortaokul ve 61'i ilkokul olmak üzere 82 okuldan oluşmaktadır. Dağıtılan 800 ankette 437'si kullanılabilir olarak geri dönmüş ve çözümlenmeler bu anketlerdeki bilgilere göre yapılmıştır. Örneklemini oluşturan öğretmenlerin %67'si kadındır. Stres kaynakları; zayıf okul niteliği, öğrenci disiplinsizliği, eğitim programıyla ilgili istemler, toplum baskısı, zaman istemleri,

⁶⁷ Solman, K. Feld, M. (1989) Occupational Stress: Perceptions of Teachers in Catholic Schools. Journal of Educational Administration. Volume: 27 Number: 3

zayıf çalışma koşulları ve dinsel yükümlülükler olmak üzere yedi faktörden oluşmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar şunlardır:

- a. Katolik okul öğretmenleri genel olarak, öğretmenlik işini, devlet okullarındaki meslektaşlarından daha az stresli ve daha doyum sağlayıcı olarak algılamaktadırlar.
- b. Erkek öğretmenler, kadın öğretmenlerden daha az devamsızlık göstermektedirler.
- c. Öğretmenlerin 1/5'i yüksek düzeyde stresli bulunmuştur. Bu öğretmenler ayrıca, öğretmenliğin aşırı derecede stres yaratıcı olduğunu belirtmişlerdir.
- d. Cinsiyet değişkeni bakımından stres faktörleri arasında farklılık bulunmamıştır.
- e. Farklı yaş gruplarındaki öğretmen görüşleri arasında bazı faktörler bakımından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıklara göre; yaşlı öğretmenler, okulun niteliği ve öğrenci disiplinsizliği boyutlarında genç öğretmenlere kıyasla daha az stres duyarken; eğitim programı değişimleriyle ilgili istemlerden daha fazla stres duymaktadırlar.
- f. Öğretmenlik kademi bakımından stres faktörleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Green-Reese, Johnson ve Campbell⁶⁶ tarafından yapılan ortak bir çalışmada, öğretmenin iş doyumunu ve iş stresi ile öğretmenin yaşı, kademi ve okul büyüklüğü değişkenleri arasındaki farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Veriler, Güney Georgia ve Kuzey Florida eyaletindeki 85 şehir okulunda çalışan 229 ortaokul beden eğitimi öğretmenlerinden elde edilmiştir. Araştırmada "İş Doyumu Ölçeği" ve "İşe Bağlı Stres Ölçeği" kullanılmıştır.

⁶⁶ Green-Reese, Johnson ve Campbell, (1991). Teacher job satisfaction and teacher job stress: School size, age and teaching experience. *Education*, 112(2),247-252.

Elde edilen sonuçlar şöyledir;

- a. 1500'den fazla öğrenciyi sahip ortaokulda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin, iş doyumunu ve iş stresi bakımından olumsuz olarak etkilendikleri gözlemlenmiştir.
- b. Öğretmenlerin yaşının, iş doyumunu veya iş stresi bakımından anlamlı bir etken olmadığı bulunmuştur.
- c. Öğretmenlik kıdemini de, iş doyumunu veya iş stresi bakımından anlamlı bir etken değildir.

Travers ve Cooper⁶⁹ tarafından yapılan bir çalışmada, Birleşik Krallık'taki okul ve kolejlerde çalışan bütün öğretmenleri kapsayan öğretmenlik stresi incelenmiştir. 5000 kişilik örneklem grubuna gönderilen anketlerden %36'sı (1790) yanıtlanmış olarak geri dönmüştür.

Çalışmada, hem niteliksel hem de niceliksel olmak üzere iki tip veri toplama aracı kullanılmıştır.

Elde Edilen Sonuçlar Şöyledir:

- a. Öğretmenlerin yaşadıkları en yüksek 10 stres kaynağı sırasıyla;
  - Hükümet desteğinin yetersizliği,
  - Meslekteki sürekli değişimler,
  - Değişmelerle ilgili yapılacaklar hakkında bilgi yetersizliği,
  - Toplumun mesleğe olan saygısındaki azalma,
  - Ulusal Program'a doğru bir gidiş,
  - İş yüküne uygun olmayan bir ücret,
  - Öğrencilerin değerlendirmesini yapma,
  - Temel davranışsal sorunlarla ilgilenme,

⁶⁹ Travers, C., & Cooper, C. (1993). Mental health, job satisfaction and occupational stress among UK teachers. *Work and Stress*, 7, 203-219.

- Boş zaman azlığı,
  - Normal yükselmelerde başarının dikkate alınmaması.
- b. Okulun yönetimi veya yapısı, sınıfın kalabalıklığı, öğretmenlere değer verme ve iş güvencesizliği boyutlarında kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek düzeyde stres belirtmişlerdir.
  - c. Okul tipi bakımından ilkökul öğretmenleri, sınıfın kalabalıklığı ve öğretmenlere değer verme boyutlarında ortaokul öğretmenlerine kıyasla anlamlı olarak daha yüksek düzeyde stres belirtmişlerdir. Ortaokul öğretmenleri de, öğrenci davranışları, okulun yönetimi veya yapısı ve angarya/personel açığı boyutlarında anlamlı olarak daha yüksek stres düzeyi belirtmişlerdir.
  - d. Öğretmenler ulusal normlardan ve karşılaştırılabilir mesleki gruplardan daha düşük psikolojik hastalıklar yaşamaktadırlar.
  - e. Örnekleme oluşturan öğretmenlerin %66.4'ü bu çalışma yapılmadan 5 yıl önce öğretmenlikten ayrılmayı etkin olarak düşündüklerini, %27.6'sı halen alternatif bir iş aradıklarını ve % 13.3 'ü de erken emeklilik istediklerini belirtmişlerdir.

Manthel, Gilmore, Tuck ve Adair⁷⁰ ortaokul öğretmenlerinde stres konulu bir araştırma yapmışlardır. Bu amaçla Yeni Zelanda'da bulunan 8 okuldaki ortaokul öğretmenlerine 4 yıl içerisinde 5 kez "Öğretmenlikte Stres Anketi" (STQ) uygulanmıştır. Her bir uygulamaya katılan öğretmen sayıları sırasıyla, 116, 115, 144, 135 ve 120'dir.

- a. Öğretmenlerin %25'i öğretmenlik işinin son derece stres verici olduğunu söylemişlerdir.
- b. Öğretmenlerin 1/5'i işlerinde, büyük bir doyumsuzluk yaşadıklarını belirtmişlerdir.

⁷⁰ Manthel, R., Gilmore, A., Tuck, B. and Adair, V. Teacher stress in intermediate schools, Educational Research , 38:1, Spring 1996, 3-20

- c. Yaklaşık olarak öğretmenlerin yarısı, gelecek 10 yıl içerisinde öğretmenliğe devam etmelerinin pek olası olmadığını ve %40'ı da öğretmenliği yine bir meslek olarak seçebileceklerini belirtmişlerdir.
- d. Stres faktörlerinin ortalamalarına göre en yüksek düzeyden en düşüğe doğru sıralanması şöyle olmuştur:
- Öğrenci disiplinsizliği
  - Zaman istemleri
  - Yetersiz ücret
  - Yetersiz fiziksel çevre
  - Düşük mesleki kabul
  - Program istemleri
  - Toplumsal haksızlık
- e. Cinsiyet değişkeni bakımından, öğrenci disiplinsizliği boyutunu, kadın öğretmenler anlamlı olarak stres kaynağı olarak algılamakta; erkek öğretmenler, yetersiz ücret ve program istemleri boyutunu büyük bir stres kaynağı olarak algılamaktadırlar.

Öğretmen stresi çok yeni bir konu olmamasına karşın, toplumsal düzeyde taşıdığı önem nedeniyle, eğitim araştırmalarında sıklıkla yer verilmektedir. Bu ilginin önemli bir nedeni, mesleğin özünde yatan "öğretme" etkinliğinin başlı başına stresli bir iş olmasıdır¹¹. Diğer bir nedeni, öğretmen stresinin büyük öğrenci kitlelerini doğrudan etkilemesidir. Örneğin, 1957'deki bir istatistiğe göre (Caplar,1975) stresin 200 bin öğretmeni ve dolayısıyla 5 milyon öğrenciyi etkilediği belirtilmektedir¹². Öğretmenlerin yaşadıkları stres düzeyinin ve bunun yarattığı olumsuz sonuçların zaman içerisinde artarak süregelmesi ise konuya ilginin bir başka nedeni olarak görülebilir. Örneğin, 1938'de yapılan bir araştırmaya, öğretmenlerin % 37.5'inin stres altında olduklarını gösterirken, 1976'da yapılan bir diğer araştırma (Coates ve

¹¹ Woodhouse, Hall ve Wooster, 1985, A.g.e. s. 122

¹² Özdayı, (1990). A.g.e. s. 155

Thoreson), bu oranın % 78'e yükseldiğini ortaya koymaktadır (Halpin, Harris ve Halpin, 1985, s. 136)⁷³.

Ülkemizde son yıllarda daha fazla ilgi gören öğretmen stresi ile ilgili yurtdışında yapılan çalışmaların daha fazla olduğu dikkatten kaçmıyor. Yapılmış olan bu çalışmaların bizim çalışmalarımıza örnek teşkil ettiği gerçeğinin yanı sıra, çalışmaların üzerinden geçen süre içinde değişiklikler olabileceği ve öğretmen stresi ile ilgili Denizli şehrinde bir çalışma yapılmamış olması bizi hem verilerin güncellenmesi, varsa sonuçlardaki değişikliklerin belirlenmesi ve Denizlide görev yapan öğretmenlerin stres kaynaklarına ilişkin algularının tespitine yöneltmiştir.

⁷³ Aslan, M. (1995), *Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları*,(Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

İkinci Bölüm

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, evreni, örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

2.1. Yöntem

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlerin ortaya çıkarılması olduğundan, bu amaca uygun olarak, tarama yöntemi seçilmiştir. Araştırmanın amacı, çok sayıda obje ya da insana ilişkin bazı betimlemelerde bulunmak ise tarama modeli uygundur⁷⁴. Tarama modelleri, geçmişte, ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır⁷⁵.

Tarama yöntemine dayanan araştırmalarla, Durum Nedir? Neredeyiz? Ne yapmak istiyoruz? Nereye, hangi yöne gitmeliyiz? Oraya nasıl gideriz? gibi sorulara, mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulunmak istenir⁷⁶.

2.2. Evren

Bu araştırmanın evreni, 2003-2004 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Denizli il merkezinde bulunan 63 resmi ve özel ilköğretim okullarında görev yapan 956 ilköğretim öğretmeniinden oluşmaktadır.

⁷⁴ Bulcu, A. (1985). Eğitim Yöneticisinin İş Doyması, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985,246

⁷⁵ Karasar, N. (1998) Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Sekizinci basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

⁷⁶ Kıpçak, S. (1993). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Teknisik Web Ofset Tesisi, Ankara.

2.3.Örneklem

Bu araştırmanın örneklerini evrenden tabakalı örneklem ile belirlenen 340 öğretmen (%35,56) oluşturacaktır.

$$K = \frac{\text{örneklem}}{\text{evren}} = \frac{340}{956} = 0,3556$$

2.4. Veri Toplama Aracı

2.4.1. Ölçeğin hazırlanması

“Denizli İl merkezinde çalışan öğretmenlerin stres düzeyini etkileyen etkenlere ilişkin algıları” konusunda öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşan ölçek formu, kişisel bilgi formu ve stres kaynaklarını belirlemeye yönelik 54 maddeden oluşan, iki bölüm şeklinde hazırlanmıştır.

Ölçeğin birinci bölümü olan “Kişisel Bilgi Formu”nda evrende bulunan öğretmenleri tanımayı amaçlayan maddelere yer verilmiştir. Bu kapsamda, öğretmenlerin cinsiyet, medeni durum, mezun olduğu okul türü, öğretmenliği seçme durumları, öğretmenlik mesleğini seçme biçimleri, mesleki kadem, görev türleri, çalışılan okul türü ve çalışılan okulun bulunduğu sosyo ekonomik yapıyı belirlemeye yönelik toplam dokuz soru maddesine yer verilmiştir.

Ölçeğin ikinci bölümünü oluşturan “Aşağıda öğretmenlerin stres düzeylerini etkileme ihtimali olan bazı etkenler verilmiştir. Bu etkenlerin sizde strese neden olduğuna katılıyor musunuz ?” başlıklı bölümdeki maddeler “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir.

Veri toplama aracının geliştirilmesi amacıyla, ilk olarak rasgele seçilen 45 öğretmen ile mülakat yapılmış ve onların okullarında stres düzeylerini etkileyen etkenleri söylemeleri istenmiştir. Daha sonra bu görüşmelerden ve literatür taramasından elde edilen bilgiler⁷⁷ ışığı altında araştırmanın veri toplama aracı geliştirilmiştir.

⁷⁷ Bentley, R. Ralph and Rempel, M. Averno, (1980). Manual For The Purdue Teacher Opinionaire, West Lafayette, Indiana

Ölçüt son halini bulduktan sonra yedi boyuta ayrılmıştır. Boyutlar ve maddeler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.1. Boyutlar ve Dahil Olan Maddeler

BOYUTLAR	MADDELER
ÖĞRENCİ BOYUTU	1,4,5,6,7,8,9,10,32,47,
KİŞİLİK BOYUTU	2,3,50,51,52,53
MÜFREDAT BOYUTU	19,20,21,41
ÖĞRETMEN/ÖĞRETMEN İLİŞKİLERİ BOYUTU	27,28,31,33,35,48,
YÖNETİM / DENETİM BOYUTU	11,12,13,14,15,16,17,30,34
OKUL BOYUTU	18,22,34,36,37,38,39,40,54
MESLEK BOYUTU	23,24,25,26,29,42,43,44,45,46,

2.4.2. Ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği

Veri toplama aracının geliştirilmesinden sonra, aracın geçerliliğini test etmek amacıyla, araç uzmanların görüşüne sunulmuştur. Alınan eleştiriler değerlendirilerek yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ardından 50 öğretmene pilot çalışma yapılarak aracın güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Sonuç tablo 3.2'de verilmiştir. (Ek-1)

Tablo 2.2. Ölçeğin Güvenirlik Katsayısı

	Alpha Cronbach
Stres düzeylerini etkileyen etmenler boyutu	.9327

2.4.3. Ölçeğin uygulanması

Ölçeğin ilköğretim okullarında uygulanabilmesi için Denizli İli Millî Eğitim Müdürlüğüne başvurulmuş ve gerekli onay alınarak uygulamaya başlanmıştır. (Ek-2)

Ölçek, Denizli il merkezinde bulunan, bulunduğu yerin sosyo-ekonomik durumları da göz önünde tutularak rasgele seçilen resmi ve özel ilköğretim okullarında uygulanmıştır.

Bu araştırmanın verileri 2003-2004 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Veri toplama aracı olan ölçek formu 24 ilköğretim okulunda toplam 450 öğretmene dağıtılmış ve 380 (%84,44) geri toplanmış içlerinden eksik bilgi taşıyan ve tek düze işaretlenmiş olanlar elenerek 340 ölçek değerlendirilmeye alınmıştır.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın birinci alt problemini cevaplandırmak amacıyla, öğretmenlerin veri toplama aracına verdikleri yanıtların frekansları, alınacak ve her bir maddenin ortalaması hesaplanmıştır. Buna göre, öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenler ortalamalarına bakılarak en önemlisinden en önemsize doğru sıralanmıştır.

İkinci alt probleme cevap vermek için, öğretmenlerin veri toplama aracındaki maddelere verdikleri yanıtların toplamı alındıktan sonra, yukarıda belirtilen bağımsız değişkenler ile t testi ve tek yönlü varyans analizi teknikleriyle karşılaştırılmıştır .

Üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu alt problemlere cevap vermek amacıyla, stresi etkileyen etkenlerin boyutları ile öğretmenlerin bireysel özellikleri arasında t testi ve varyans analizi yardımıyla karşılaştırmalar yapılmıştır.

Verilerin çözümünde "SPSS 10,0 for Windows" paket programı kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel çözümlerinde anlamlılık düzeyi ,05 olarak benimsenmiştir.

Üçüncü Bölüm

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde “İlköğretim öğretmenlerinin stres durumunu etkileyen etmenler” belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla uygulanan ölçeğin istatistiksel analizi ve her alt probleme ilişkin elde edilen bulguların çizelgeleri bu bölümde yer almaktadır. Bulgu ve yorumların verilmesinde “Alt Problemler” başlığı altında yanıt arayan sorular sırası ile ele alınmıştır.

3.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemi

Araştırmanın birinci alt problemi “İlköğretim öğretmenlerinin algılarına göre, hangi etkenler öğretmenlerin stres düzeyleri üzerinde etkilidir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt probleme cevap amacıyla öğretmenlerin ölçüdeki maddelere verdikleri cevapların aritmetik ortalamaları, standart sapmaları hesaplanmış, katılma dereceleri belirlenmiştir. Katılma dereceleri için sınıflar (1,00 – 1,79 “Hiç Katılmıyorum”, 1,80 – 2,59 “Katılmıyorum”, 2,60 – 3,39 “Kararsızım”, 3,40 – 4,19 “Katılıyorum”, 4,20 - 5,00 “Tamamen Katılıyorum”) olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1 Öğretmenlerin araca verdikleri yanıtlar.

Maddeler	$\bar{X}$	Ss	Düzyey
S01- Öğrencilerin başarı durumlarının düşük olması	4,2735	0,7595	Tamamen Katılıyorum
S46- Öğretmenliğin "herkesin yapabileceği " bir meslek olarak algılanması	3,9118	1,1866	Katılıyorum
S04- Öğrencilerin dersine ilgi göstermemeleri	3,9000	1,0651	Katılıyorum
S42- Öğretilimin karşılığında aldığı ücretin yetersiz olması	3,8794	1,1548	Katılıyorum
S05- Sınıfında sorunlu öğrencilerin bulunması	3,8294	0,9502	Katılıyorum
S03- Herzır olmadığım bir konuda ders vermem	3,8235	1,1867	Katılıyorum
S47- Öğrencilerin saygısız davranışları	3,8068	1,1218	Katılıyorum
S10- Derslerde öğrencilerin fazla gürültü yapması	3,8029	1,1595	Katılıyorum
S44- Ekonomik yetersizliği olan öğrencilere yardımcı olamamam	3,7353	1,1600	Katılıyorum
S07- Öğrencilerin konuları anlamakta zorlanması	3,6941	0,9929	Katılıyorum
S17- Okulumuzdaki bazı öğretmenlere idarecin fazla avantaj sağlanması	3,6882	1,1886	Katılıyorum
S02- Öğrencilerle iyi iletişim kuramamam	3,6235	1,2287	Katılıyorum
S20- Ders müfredatının öğrencilerdeki bireysel farklılıkları göz ardı etmesi	3,5882	1,1475	Katılıyorum
S06- Öğrencilerin dersine ilgili temel bilgi eksikliğinin bulunması	3,5853	1,0567	Katılıyorum
S09- Öğrencilerin öğretilenler dışında hiçbir şeyi merak etmemesi	3,5559	1,0642	Katılıyorum
S16- Yaptığım çalışmaların idareciler tarafından takdir edilmemesi	3,5176	1,2324	Katılıyorum
S15- İdarecilerimizin öğretmenlerin problemlerine karşı ilgisiz olması	3,4588	1,2556	Katılıyorum
S49- Çevrenin öğretmenlere gereken saygıyı göstermemesi	3,4412	1,1647	Katılıyorum

Öğretmenlerin "İlköğretim öğretmenlerinin algılarına göre, hangi etkenler öğretmenlerin stres düzeyleri üzerinde etkilidir? Sorusuna verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde;

"Öğrencilerin başarı durumlarının düşük olması" etkenini öğretmenlerin büyük oranda stres kaynağı olarak gördükleri ve katılma derecelerinin "($\bar{X}=4,2735$)

Tamamen Katılıyorum" olduğu saptanmıştır. Bu sonuç Örneklemdaki öğretmenlerin, öğrenci başarısıyla ilgili konularda son derece duyarlı oldukları ve başarısız öğrencilerin öğretmenler açısından önemli bir stres kaynağı olarak görüldüğü anlamına gelebilir.

Zoraloğlu¹⁸'nin yaptığı çalışmaya göre; öğretmenlerin algılarına göre "çok" düzeyinde stres yapıcı olarak görülen maddeler arasında "öğrencilerin ilgisizliği" ($X=3.71$) olarak yer almıştır. Ayrıca adı geçen çalışmada, "öğrencilerin verileti anlayamaması ve öğrenememesi" maddesi "biraz" ($X=3.29$) düzeyinde stres yapıcı olarak belirtilmiştir.

Sonuçlar her iki araştırmanın örneklemi oluşturulan öğretmenlerin öğrenci başarısına yönelik algı durumlarının birbirlerinde farklı olmadığını göstermektedir.

Öğretmenlerin algılarına göre "**Katılıyorum**" düzeyinde stres kaynağı olarak görülen maddeler, "Öğretmenliğin herkesin yapabileceği bir meslek olarak algılanması" ($X=3,9118$), "Öğrencilerin dersine ilgi göstermemeleri" ($X=3,9000$), "Görevimin karşılığında aldığım ücretin yetersiz olması" ($X=3,8794$), "Sınıfta sorunlu öğrencilerin bulunması" ($X=3,8294$) "Hazır olmadığım bir konuda ders vermem" ($X=3,8235$), "Öğrencilerin saygısız davranışları" ($X=3,8088$), "Derslerde öğrencilerin fazla gürültü yapması" ($X=3,8029$), "Ekonomik yetersizliği olan öğrencilere yardımcı olamamam" ($X=3,7353$), "Öğrencilerin konuları anlamakta zorlanması" ($X=3,6941$), "Okulumuzdaki bazı öğretmenlere idarenin fazla avantaj sağlaması" ($X=3,6882$), "Öğrencilerle iyi iletişim kuramamam" ($X=3,6235$), "Ders müfredatının öğrencilerdeki bireysel farklılıkları göz ardı etmesi" ($X=3,5882$), "Öğrencilerin dersimle ilgili temel bilgi eksikliğinin bulunması" ($X=3,5853$), "Öğrencilerin öğretilenler dışında hiçbir şeyi merak etmemesi" ($X=3,5559$), "Yaptığım çalışmaların idareciler tarafından takdir edilmemesi" ($X=3,5176$), "İdarecilerimizin öğretmenlerin problemlerine karşı ilgisiz olması" ($X=3,4588$), "Çevrenin öğretmenlere gereken saygıyı göstermemesi" ($X=3,4412$) maddeleridir.

¹⁸ Zoraloğlu, Y.R. (1998). *Öğretmenlerin Mesleki Stres Kaynakları ve Stresin Örgütsel Doğurguları*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Bu maddeler alanda yapılan çalışmalardan Aslan⁷⁹'ın çalışma sonuçlarından; öğretmenlerin %38,18'ine göre "pek çok", %33,45'ine göre "çok" düzeyinde stres yaratıcı olarak görülen "öğrencilerin düzenli çalışma alışkanlıklarının olmaması", %41,10'una göre "pek çok" %35,64'üne göre "çok" düzeyinde stres yaratıcı olarak görülen "öğrencilerin araştırma ve incelemeye isteksiz olmaları" ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca adı geçen çalışmada elde edilen bir diğer sonuç; "öğretmen maaşının yetersiz olması" ve "öğretmenliğin çok fedakarlık gerektiren yorucu bir meslek olması" sonuçları ile de paralellik göstermektedir. Ancak adı geçen çalışmada Dabrowski'nin (1991, s. 358) yaptığı araştırmaya göre, maaş ve ücretin öğretmenler için bir stres kaynağı olarak görülmediği de belirtilmiştir.

Tufan⁸⁰'ın yaptığı araştırmanın sonuçlarında ise; "maaş yetersizliği" (X=4,25), "çalışmaların manevi karşılığını alamama" (X=3,38), "mesleğin toplumsal statüsünün düşük olması" (X=3,67), "öğrencilerin öğretmene karşı olumsuz davranışları" (X=3,59), "personel değerlendirmede adaletsizlik olması" (X=3,47), maddeleri ile uyum gözlenirken, "okul müdürünün teşvik edici olmaması" (X=2,32), "okul müdürü ile iletişim yetersizliği" (X=2,16) maddeleri bizim çalışmamıza oranla daha düşük düzeylerde bulunmuştur.

Demir⁸¹'in yaptığı araştırmanın sonucuna göre; ücret yetersizliği yöneticiler ve öğretmenler tarafından birinci sırada gösterilmiştir (X=2,90).

⁷⁹ Aslan, M. (1995). Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları, (Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

⁸⁰ Tufan, Ş. (1997). Ankara İli Çankaya İlçe Merkezindeki Devlet ve Özel Liselerde Görevli Öğretmenlerin İşlerinde Stres Yaratan Etmenler ve Başa Çıkma Yolları Konusundaki Görüşleri, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

⁸¹ Demir, K. (1997). Ortaöğretim Okullarında Yönetici ve Öğretmenlerin İş Stresi (Edirne İli Örneği), (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

3.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemi

Öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algıları onlara,

- Cinsiyelerine
- Medeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.2.1. Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.2 Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Kadın	211	172,8626	29,6202	2,536	.012*
Erkek	129	164,1860	32,1624		

*p < 0,05

p değeri (,012), 0,05'ten küçük olduğu için "kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark kadınlar lehindedir. Kısacası, araştırma sonucuna göre kadınların stres sebebi olarak gördükleri etmenlerin sayısı erkeklerin stres kaynaklarına kıyasla daha fazladır.

Horney (1967), Smuts (1971), Kaplan ve Sedney (1980), Morgan, Affleck ve Riggs (1985), Affleck (1985) ve diğer bir çok araştırmacı cinsiyet ilişkisi ve stres konusunda çalışmışlar. Bu araştırmalardan elde edilen veriler, özel stres kaynaklarına karşı kadın ve erkeklerin farklı davranışları olduğuna işaret etmiştir. Affleck'in

çalışmasında (1985), Çalışan kadınların çalışan erkeklere oranla daha fazla stres taşımalarının bir sebebi "zaman kısıtlaması"dır. Çalışan ve eş ve/veya anne olmak kadınların stres yükünü artırmaktadır⁸².

Ayrıca, erkekler tipik olarak ev işlerinde ve çocuk bakımında daha az sorumluluk alırlar; kadınlar her iki sorumluluk için de fazlasıyla yük üstlenirler. Kadınlar geleneksel olarak, daha çok yardım etmeye çalışan, duygularını açıkça belli eden, işbirliği yapan, ait olduğu gruba içten bağlı bireylerdir, buna karşın erkekler bu tür davranışların kadınlara özgü olduğunu düşünürler (Reeves, 1985), kadınların bu özellikleri stres kaynaklarına karşı erkeklere oranla daha duyarlı olmalarının esas sebebidir.

3.2.2. Medeni Durumlarına Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.3 Medeni Durumlarına Göre Öğretmenlerin Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	168,8655	30,3960	-.949	.346*
Bekar	50	173,6600	33,4070		

*p > 0,05

Öğretmenlerin medeni durumlarına ilişkin p değeri (0,346), 0,05'ten büyük olduğu için; evliler ile bekarların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Her ne kadar, Luthans⁸³ evlilerde, işten eve taşıyan stres gerekçesiyle, stres düzeyinin yüksek olduğunu ifade etse de, yaptığımız çalışmada stres etmenleri açısından fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

⁸² Murpy, N.A. (1986). An Analysis of The Relationship of Gender And School Geographic Classification And Teacher Stressors in Selected Oklahoma Schools, The University of Oklahoma.

⁸³ Luthans, F. (1995). *Organizational Behavior 7th Ed.*, New York, McGraw-Hill

3.2.3. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.4. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	178,7623	32,8400
Lisans	205	165,6000	26,8705
Y. Lisans	13	145,9231	44,7967

Tablo 3.4’de görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin stres düzeylerini etkileyen etmenler 145,9231 ~ 178,7623 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarına etki eden stres etmenlerinin sayısı 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz. İyi eğitilmiş bireyler, az eğitilmiş bireylere oranla daha fazla stres durumu yüklenmeye meyillidirler⁸⁴. Eğitilmiş bireylerin stres düzeylerinin yüksek olma olasılığının az olmasında etkilendikleri stres kaynaklarının sayısı az eğitimlilerden daha az olarak tespit edilmiştir, bu duruma ilişkin yüksek eğitimli öğretmenler okul içindeki her durumu stres sebebi olarak görmüyor ve çevresine karşı daha hoşgörülü ve olumlu tutum sergileyebiliyor diyebiliriz.

Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 3.5’te verilmiştir.

Tablo 3.5. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	20809,08	10404,538	11,615	.000*
Gruplar içi	337	301868,2	895,751		
Toplam	339	322677,3			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testiye baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.6. Mezun Oldu Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları Scheffe

	Lisans Altı	Lisans	Y. Lisans
Lisans Altı		*	*
Lisans	*		
Y. Lisans	*		

Scheffe testine göre oluşturulan tablodan da anlaşıldığı gibi lisans altı mezunları ile lisans ve yüksek lisans mezunları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark lisans altı mezunlarının lisans ve yüksek lisans mezunlarına oranla daha çok stres etkeninden etkilendiği yönündedir. Araştırmamızda stres düzeyleri değil sadece stres etkenleri tespit edilmeye çalışıldığından bu sonuç, stres düzeyleri ile ilgili çalışmalardan farklı çıkmıştır. Öğretmenlerin mezun oldukları okul ve stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi bulmaya yönelik bir başka çalışmada (Özttürk, 1995) öğretmenlerin bitirdikleri okul ile stres düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Çalışmamızdan elde ettiğimiz veriler ve diğer araştırma sonuçlarına bakarak “Öğretmenlerin mezun oldukları okul ile stres düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamasına karşın, stres etkenleri arasında anlamlı bir fark vardır sonucuna ulaşabiliriz.

⁸¹ Hodgetts, R. M. Ve Donald F. Kuraike, (1992), Management 3rd Ed., New York, HBJ.

3.2.4. Mesleği Sevme Durumuna Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.7. Mesleği Sevme Durumuna Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evet	314	169,0987	31,1872	-1,131	.267*
Hayır	26	175,2692	26,3265		

* $p > 0,05$

Öğretmenlerin mesleklerini sevip sevmeme durumları ile stres etkenleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılan t test sonucunda $p > 0,05$ ' dan büyük (0,267) olduğu için "Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri veya sevmemeleri ile stres kaynakları arasında anlamlı bir fark yoktur".

1991 yılında yapılan bir araştırmada⁸⁵, yönetici ve öğretmenlerin üçte biri " eğer öğretmenlik mesleğimi bir başka meslek ile değiştirme şansım olsaydı değiştirdim" yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenliğin zor ve özveri isteyen bir meslek olması, mesleğin uygulayıcıları arasında stres düzeyinin yüksek olmasının bir sebebi olabilir. Ancak, araştırmamızın sonucuna göre, öğretmenlerin mesleklerine karşı sevgi düzeyleri, oluşan bu stresin kaynakları ile ilişkili olmayabilir.

3.2.5. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Biçimine Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.8. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Biçimine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Bilerek ve İsteyerek	264	169,5152	31,3287
Mecbur Kaldığı için	21	177,2381	24,8976
Tesadüfen	55	166,9091	30,5876

Tablo 3.8'de görüldüğü gibi mesleği seçme şekilleri ile stres etkenleri arasındaki ilişki 166,9091 – 177,2381 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama

düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.9'de verilmiştir.

Tablo 3.9. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Biçimine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları Varyans

Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	1625,012	812,506	.853	.427*
Gruplar içi	337	321052,3	952,677		
Toplam	339	322677,3			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,427) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile stres etkenleri arasındaki fark anlamlı değildir".

3.2.6. Kıdemlerine Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.10. Kıdemlerine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Şs
1-5 Yıl	55	165,5091	27,8474
5-10Yıl	27	167,5185	41,0772
10-15 Yıl	33	158,6667	27,9907
15 ve Üzeri	225	172,4089	30,2595

Tablo 3.10'da görüldüğü gibi kıdem ile stres etkenleri arasındaki ilişki 158,6667 – 172,4089 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.11'de verilmiştir.

* National Center for Educational Statistics, Digest of Educational Statistics, 1993 (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1993), p.33

Tablo 3.11. Kıdemlerine Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları Varyans

Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	6757,104	2252,368	2,396	.068*
Gruplar içi	336	315920,2	940,239		
Toplam	339	322677,3			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,068) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile "Kıdem ile stres etkenleri arasındaki fark anlamlı değildir".

3.2.7. Branşlarına Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.12. Branşlarına Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	64	176,4024	29,7894	4,029	.000*
Branş Öğretmeni	176	163,2045	30,5420		

*p < 0,05

p değeri (,000), 0,05'ten küçük olduğu için "sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark sınıf öğretmenleri lehindedir. Kısacası, araştırma sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin stres sebebi olarak gördükleri etmenlerin sayısı branş öğretmenlerinin stres etmenlerine kıyasla daha fazladır.

3.2.8. Çalışılan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.13. Çalışılan Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmi	252	172,4921	33,1183	2,989	.003*
Özel	88	161,2045	21,1900		

*p < 0,05

p değeri (0,003), 0,05'ten küçük olduğu için "resmi okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark resmi okullarda görev yapan öğretmenler lehindedir. Araştırma sonucuna göre resmi okullarda görev yapan öğretmenler stres sebebi olarak gördükleri etmenlerin sayısı özel okullarda görev yapan öğretmenlerin stres etmenlerine kıyasla daha fazladır.

3.2.9. Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları

Tablo 3.14. Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğretmenlerin Stres İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	163,8926	24,8066
Orta	57	173,4561	35,4250
Düşük	134	174,2313	33,8897

Tablo 3.14'de görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin stres kaynaklarından etkilenmeleri 163,8926 – 174,2313 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlere etki eden stres kaynaklarının sayısı 1. grup (Sosyo-ekonomik yönü yüksek) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.15. Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları Varyans

Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	8575,055	4287,528	4,600	.011*
Gruplar içi	337	314102,3	932,054		
Toplamı	339	322677,3			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Tukey HSD testine baş vurulmuş olup sonuçlar tablo 3.16.da verilmektedir.

Tablo 3.16. Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğretmenlerin Strese İlişkin Algıları Tukey HSD

	Yüksek	Orta	Düşük
Yüksek			*
Orta			
Düşük	+		

Tablo 3.16'da görüldüğü gibi "Öğretmenlerin Stres Düzeylerini Etkileyen Etkenlere İlişkin Algıları" sosyo-ekonomik yapıya göre, sosyo-ekonomik yönlü yüksek olan bölgelerde görev yapan öğretmenler ile sosyo-ekonomik yönlü düşük olan bölgelerde görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerde öğretmenlik yapanların daha fazla stres kaynağına karşı duyarlı oldukları anlamına gelebilir.

3.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi

Öğretmenlerin öğrenci kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

- Cinsiyetlerine
- Modeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.3.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.17. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Kadın	211	37,7630	5,3949	4,422	,000*
Erkek	129	34,9767	6,0136		

*p < 0,05

p değeri 0,05'ten küçük (0,000) olduğu için öğretmenlerin cinsiyetleri ile öğrenci kaynaklı stres arasında fark anlamlıdır ve bu fark kadınlar yönündedir. Başka bir ifade ile kadınlar öğrenci kaynaklı stres etmenlerinde erkeklere orantla daha fazla etkilenmektedirler diyebiliriz.

3.3.2. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.18. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	36,6310	5,9186	-.645	.521*
Bekar	50	37,1400	5,0062		

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,521) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Öğretmenlerin medeni durumları ile öğrenci kaynaklı stres arasındaki fark anlamlı değildir".

Evli öğretmenler ile bekar öğretmenlerin öğrencileri stres sebebi olarak görme ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.3.3. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.19. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	37,2869	6,45580
Lisans	205	36,5659	5,2619
Y. Lisans	13	33,4615	6,3851
Toplam	340	36,7059	

Tablo 3.19.'da görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin stres düzeylerinin öğrenci etmenine göre 33,4615 – 37,2869 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarına etki eden öğrenci kaynaklı stres etmenlerinin sayısı 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3. 20. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplararası	2	182,037	91,019	2,743	.066*
Gruplar içi	337	11180,55	33,177		
Toplam	339	11362,59			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan öğretmenlerin mezun oldukları okullara göre öğrenci kaynaklı stres etkenlerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.3.4. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.21. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evet	314	36,8949	5,7469	2,103	.036*
Hayır	26	34,4231	5,9274		

* p < 0,05

Öğretmenlerin mesleklerini sevip sevmeme durumları ile öğrenci kaynaklı stres arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılan t test sonucunda p < 0,05' den küçük (0,036) olduğu için "Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri veya sevmemeleri ile öğrenci kaynaklı stres arasındaki fark anlamlıdır ve bu fark mesleğini seven öğretmenlerin lehinedir.

3.3.5. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.22. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Bilerek ve İsteyerek	264	37,1667	5,6295
Mecbur Kaldığı için	21	37,3333	6,3587
Tesadüfen	55	34,2545	5,8126

Tablo 3.22'de görüldüğü gibi mesleği seçme şekilleri ile stres etkenleri arasındaki ilişki 34,2545 – 37,3333 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.23.'de verilmiştir.

Tablo 3.23. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	394,819	197,409	6,066	,003*
Gruplar içi	337	10967,77	32,545		
Toplam	339	11362,59			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan (0,003) ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Başka bir ifade ile “ Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile öğrenci kaynaklı stres arasındaki fark anlamlıdır”.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testiye baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.24. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Scheffe

	Bilerek ve İsteyerek	Mecbur Kaldığı için	Tesadüfen
Bilerek ve İsteyerek			*
Mecbur Kaldığı için			
Tesadüfen	*		

Scheffe testi sonuçlarına göre öğretmenlik mesleğini bilerek ve isteyerek seçenler ile mesleği tesadüfen seçenler arasında fark vardır ve bu fark mesleği bilerek ve isteyerek seçenler lehindedir.

3.3.6. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.25. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 Yıl	55	36,1273	4,2254
5-10 Yıl	27	36,8889	6,7955
10-15 Yıl	33	37,4545	4,9818
15 ve Üzeri	225	36,7156	6,1112
Toplam	340	36,7059	

Tablo 3.25.'de görüldüğü gibi kıdem ile öğrenci kaynaklı stres arasındaki ilişki 36,1273 - 37,4545 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.26'da verilmiştir.

Tablo 3.26. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Öğrenci Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	37,835	12,612	.374	.772*
Gruplar içi	336	11324,75	33,705		
Toplam	339	11362,59			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,772) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Kıdem ile öğrenci kaynaklı stres arasındaki fark anlamlı değildir".

3.3.7. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.27. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	164	37,6220	5,7720	2,846	.005*
Branş Öğretmeni	176	35,8523	5,6902		

*p < 0,05

p değeri (0,005), 0,05'ten küçük olduğu için "sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark sınıf öğretmenleri lehindedir. Kısacası, araştırma sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin öğrenci kaynaklı stres sebepleri branş öğretmenlerine kıyasla daha fazladır.

3.3.8. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.28. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmi	252	36,6349	6,0616	-.382	.703*
Özel	88	36,9091	4,9541		

*p > 0,05

p değeri (0,703), 0,05'ten büyük olduğu için "resmi okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.3.9. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğrenci Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.29. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	36,6846	5,0418
Orta	57	38,0000	6,5955
Düşük	134	36,1791	6,1508

Tablo 3.29’da görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin öğrenci kaynaklı stresten etkilenimleri 36,1791 – 38,0000 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 2. grup (Sosyo-ekonomik yönü orta) olan okullarda görev yapan öğretmenlere etki eden öğrenci kaynaklı stres düzeyi 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 30. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapıya Göre Öğrenci Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	132,712	66,356	1,991	.138*
Gruplar içi	337	11229,88	33,323		
Toplam	339	11362,59			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin öğrenci kaynaklı stresten etkilenmelerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi

Öğretmenlerin kişilik kaynaklı stres boyutuna ilişkin alguları onların,

- Cinsiyetlerine
- Medeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.4.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Kişilik Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.31. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	X	Ss	t	p
Kadın	211	16,7678	4,8273	-.827	.409*
Erkek	129	17,2248	5,0175		

*p > 0,05

p değeri (,409), 0,05'ten büyük olduğu için "kadınlarla erkeklerin kişilik kaynaklı stres ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.4.2. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Kişilik Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.32. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	16,9379	4,8496	-.028	.978*
Bekar	50	16,9600	5,2215		

*p > 0,05

Öğretmenlerin medeni durumlarına ilişkin p değeri (0,346), 0,05'ten büyük olduğu için; evliler ile bekarların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.4.3. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.33. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	18,3607	4,6817
Lisans	205	16,3659	4,7813
Y. Lisans	13	12,6923	4,7326

Tablo 3.33'de görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin kendisinden kaynaklanan stres düzeyleri 12,6923 - 18,3607 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarının kendisinden kaynaklanan stres düzeyleri 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.34. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	548,362	274,181	12,183	.000*
Gruplar içi	337	7584,461	22,506		
Toplam	339	8132,824			

*p < 0,05

p < 0,05 (0,000) olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.35. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Scheffe

	Lisans Altı	Lisans	Y. Lisans
Lisans Altı		*	*
Lisans	*		*
Y. Lisans	*	*	

Scheffe testine göre oluşturulan tablodan da anlaşıldığı gibi lisans altı mezunları ile lisans ve yüksek lisans mezunları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark lisans altı mezunlarının lisans ve yüksek lisans mezunlarına oranla kendisinden kaynaklanan stres düzeyinin daha yüksek olduğu yönündedir.

Tablo 3.38. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	23,513	11,756	.489	.614*
Gruplar içi	337	8109,311	24,063		
Toplam	339	8132,824			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,614) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Başka bir ifade ile " Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile öğretmenlerin kendilerinden kaynaklanan stres etkenleri arasındaki fark anlamlı değildir".

3.4.6. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Kişilik Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.39. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 Yıl	55	16,0727	5,1992
5-10Yıl	27	16,6667	5,5052
10-15 Yıl	33	15,1515	4,2948
15 ve Çzeri	225	17,4489	4,7658

Tablo 3.39'da görüldüğü gibi kıdem ile stres etkenleri arasındaki ilişki 15,1515 – 17,4489 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.40'da verilmiştir.

Tablo 3.40. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	207,210	69,070	2,928	.034*
Gruplar içi	336	7925,614	23,588		
Toplam	339	8132,824			

*p < 0,05

$p > 0,05$ olduğundan (0,034) ortalamalar arasında anlamlı bir fark vardır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine başvurulmuş ancak testin sonucunda gruplar arasında ilişki bulunamamıştır.

3.4.7. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Kişilik Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.41. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	164	18,0671	4,3273	4,190	.000*
Branş Öğretmeni	176	15,8920	5,1708		

* $p < 0,05$

p değeri (0,000), 0,05'ten küçük olduğu için "sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark sınıf öğretmenleri lehindedir. Kısacası, araştırma sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin kendilerinden kaynaklanan stres etmenlerin sayısı branş öğretmenlerinin stres etmenlerine kıyasla daha fazladır.

3.4.8. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.42. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmi	252	17,4206	4,9842	3,093	.002*
Özel	88	15,5682	4,3860		

* $p < 0,05$

p değeri (0,002), 0,05'ten küçük olduğu için "resmî okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark resmî okullarda görev yapan öğretmenler

lehindeydi. Araştırma sonucuna göre resmi okullarda görev yapan öğretmenler kendilerinden kaynaklanan stres etmenlerinin sayısı özel okullarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazladır.

3.4.9. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Kişilik Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.43. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	16,2953	4,4699
Orta	57	17,2807	5,4634
Düşük	134	17,5149	5,0497

Tablo 3.43'de görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin kendilerinden kaynaklanan stres durumları (16,2953 - 17,5149) arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlerin kendilerinden kaynaklanan stres sayısı 1. grup (Sosyo-ekonomik yönü yüksek) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.44. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Kişilik Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	112,838	56,419	2,371	.095*
Gruplar içi	337	8019,986	23,798		
Toplam	339	8132,824			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin kendilerinden kaynaklanan stres durumlarının ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemi

Öğretmenlerin müfredat kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

- Cinsiyetlerine
- Medeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.5.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 4.45. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Kadın	211	12,8957	3,2658	2,876	.004*
Erkek	129	11,8372	3,3373		

*p < 0,05

p değeri (0,004), 0,05'ten küçük olduğu için "kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark kadınlar lehindedir. Kısacası, araştırma sonucuna göre kadınların müfredattan kaynaklanan stres etmenlerinin sayısı erkeklerin müfredattan kaynaklanan stres etmenlerine kıyasla daha fazladır.

3.5.2. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.46. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	12,5069	3,3917	.187	.852*
Bekar	50	12,4200	2,9630		

*p > 0,05

Öğretmenlerin medeni durumlarına ilişkin p değeri (0,852), 0,05'ten büyük olduğu için; evliler ile bekarların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.5.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 4.47. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	13,5902	3,5086
Lisans	205	11,9561	3,0119
Y. Lisans	13	10,6923	3,7279
Toplam	340	12,4941	3,3282

Tablo 3.47'de görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin stres düzeylerini etkileyen etmenler 13,5902 - 10,6923 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarına etki eden müfredat kaynaklı stres etmenlerinin sayısı 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.48. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	248,106	124,053	11,921	.000*
Gruplar içi	337	3506,882	10,406		
Toplam	339	3754,988			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.49. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Scheffe

	Lisans Altı	Lisans	Y. Lisans
Lisans Altı		+	+
Lisans	*		
Y. Lisans	*		

Scheffe testine göre oluşturulan tablodan da anlaşıldığı gibi lisans altı mezunları ile lisans ve yüksek lisans mezunları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark lisans altı mezunlarının lisans ve yüksek lisans mezunlarına oranla müfredat kaynaklı stres etkeninden daha çok etkilendiği yönündedir.

3.5.4. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevmelerine Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 4.50. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevmelerine Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evet	314	12,3726	3,3732	-2,355	.019*
Hayır	26	13,9615	2,3062		

* $p < 0,05$

Öğretmenlerin mesleklerini sevip sevmeme durumları ile müfredattan kaynaklanan stres arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılan t test sonucunda $p < 0,05$ ' dan küçük (0,019) olduğu için "Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri veya sevmemeleri ile müfredattan kaynaklanan stres arasındaki fark anlamlıdır ve mesleğini sevmeyenler yönündedir.

3.5.5. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.51. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Bilerek ve İsteyerek	264	12,5265	3,2941
Mecbur Kaldığı için	21	13,0000	2,9833
Tesadüfen	55	12,1455	3,3282

Tablo 3.51'de görüldüğü gibi mesleği seçme şekilleri ile müfredattan kaynaklanan stres arasındaki ilişki 12,1455 – 13,0000 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.52'de verilmiştir.

Tablo 3.52. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Müfredat Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	12,337	6,169	.555	.574*
Gruplar içi	337	3742,651	11,106		
Toplam	339	3754,988			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,574) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile stres etkenleri arasındaki fark anlamlı değildir".

3.5.6. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.53. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Müfredat Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

	N	X	Ss
1-5 Yıl	55	11,8364	2,5369
5-10 Yıl	27	12,2593	3,6331
10-15 Yıl	33	11,9697	2,9313
15 ve Üzeri	225	12,7600	3,4968
Toplam	340	12,4971	

Tablo 3.53'de görüldüğü gibi kıdem ile müfredattan kaynaklanan stres arasındaki ilişki 11,8364 ~ 12,7600 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.54.'de verilmiştir.

Tablo 3.54. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Müfredat Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	50,266	16,755	1,520	.209*
Gruplar içi	336	3704,722	11,026		
Toplam	339	3754,988			

*p > 0,05

$p > 0,05$ olduğundan (0,209) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Kıdem ile müfredat kaynaklı stres arasındaki fark anlamlı değildir".

3.5.7. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.55. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	164	13,4024	3,1442	5,029	.000*
Branş Öğretmeni	176	11,6477	3,2795		

* $p < 0,05$

p değeri (0,000), 0,05'ten küçük olduğu için "sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında müfredat kaynaklı stres açısından anlamlı bir fark vardır ve bu fark sınıf öğretmenleri lehindedir. Araştırma sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin müfredat kaynaklı stres sebebi olarak gördükleri etmenlerin sayısı branş öğretmenlerin kıyasla daha fazladır.

3.5.8. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.56. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Müfredat Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmi	252	12,7500	3,3998	2,416	.016*
Özel	88	11,7614	3,0134		

* $p < 0,05$

p değeri (0,016), 0,05'ten küçük olduğu için "resmi okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark resmi okullarda görev yapan öğretmenler lehindedir. Araştırma sonucuna göre resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin

müfredat kaynaklı stres sebebi olarak gördükleri etmenlerin sayısı özel okullarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazladır.

3.5.9. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Müfredat Kaynaklı Stres Etkilerine İlişkin Algıları

Tablo 3.57. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	12,1611	3,0024
Orta	57	12,4737	4,1965
Düşük	134	12,8731	3,2431

Tablo 3.57'de görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin müfredattan kaynaklanan stresten etkilenmeleri 12,1611 – 12,8731 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlere etki eden stres düzeyi 1. grup (Sosyo-ekonomik yönü yüksek) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.58. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Müfredat Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	35,800	17,900	1,622	.199*
Gruplar içi	337	3719,188	11,036		
Toplam	339	3754,988			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin müfredattan kaynaklanan stresten etkilenmeleri ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemi

Öğretmenlerin öğretmen/öğretmen ilişkileri kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

- Cinsiyetlerine
- Medeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.6.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.59. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Kadın	211	17,8483	4,2601	3,074	.002*
Erkek	129	16,2791	5,0311		

*p < 0,05

p değeri (0,002), 0,05'ten küçük olduğu için "kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark kadınlar lehindedir. Araştırma sonucuna göre kadınların öğretmen/öğretmen ilişkilerini stres sebebi olarak görmeleri, erkeklerin kıyasla daha fazladır.

3.6.2. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.60. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	17,1828	4,5668	-.634	.528*
Bekar	50	17,6600	4,9718		

*p > 0,05

Öğretmenlerin medeni durumlarına ilişkin p değeri (0,528), 0,05'ten büyük olduğu için; evliler ile bekarların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.6.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Öğretmen /Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.61. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Öğretmen /Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	18,5574	5,0092
Lisans	205	16,6683	4,1001
Y. Lisans	13	14,2308	5,6738

Tablo 3.61'de görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin öğretmen/öğretmen ilişkilerine bağlı stres etmenleri 14,2308 – 18,5574 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarına etki eden stres etmenlerinin sayısı 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.62. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Öğretmen /Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	396,397	198,199	9,748	.000*
Gruplar içi	337	6851,850	20,332		
Toplam	339	7248,247			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 4.63. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Öğretmen /Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Scheffe

	Lisans Altı	Lisans	Y. Lisans
Lisans Altı		*	*
Lisans	*		
Y. Lisans	*		

Scheffe testine göre oluşturulan tablodan da anlaşıldığı gibi lisans altı mezunları ile lisans ve yüksek lisans mezunları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark lisans altı mezunlarının lisans ve yüksek lisans mezunlarına oranla daha çok stres etkeninden etkilendiği yönündedir.

3.6.4. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Öğretmen / Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.64. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Öğretmen / Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evet	314	17,1847	4,6615	-1,046	.304*
Hayır	26	18,0769	4,1369		

* $p > 0,05$

Öğretmenlerin mesleklerini sevip sevmeme durumları ile öğretmen/öğretmen ilişkilerinden kaynaklanan stres arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılan t test sonucunda $p > 0,05$ ' dan büyük (,304) olduğu için "Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri veya sevmemeleri ile öğretmen/öğretmen ilişkilerinden kaynaklanan stres arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.6.5. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.65. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Öğretmen/ Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Bilerek ve İsteyerek	264	17,3258	4,5085
Mecbur Kaldığı için	21	18,1905	4,6757
Tesadüfen	55	16,5455	5,1237

Tablo 3.65'de görüldüğü gibi mesleği seçme şekilleri ile öğretmen/öğretmen ilişkileri kaynaklı stres arasındaki ilişki 16,5455 – 17,3258 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.66.'de verilmiştir.

Tablo 3.66. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Öğretmen/ Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	47,388	23,694	1,109	.331*
Gruplar içi	337	7200,859	21,368		
Toplam	339	7248,247			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,331) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile öğretmen/öğretmen ilişkileri kaynaklı stres etkenleri arasındaki fark anlamlı değildir".

3.6.6. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.67. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 Yıl	55	17,5636	4,1933
5-10Yıl	27	15,7407	5,5024
10-15 Yıl	33	14,6364	3,4894
15 ve Üzeri	225	17,7422	4,6171

Tablo 3.67'de görüldüğü gibi kıdem ile öğretmen/öğretmen ilişkilerinden kaynaklanan stres arasındaki ilişki 146364 – 17,7422 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.68.'de verilmiştir.

Tablo 3.68. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	346,849	115,616	5,629	.001*
Gruplar içi	336	6901,398	20,540		
Toplam	339	7248,247			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan (0,001) ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 4.69. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Scheffe

	1-5 Yıl	5-10Yıl	10-15 Yıl	15 ve Üzeri
1-5 Yıl			*	
5-10Yıl				
10-15 Yıl	*			*
15 ve Üzeri			*	

Scheffe testine göre oluşturulan tablodan da anlaşıldığı gibi görevinde 1-5 yılını tamamlayanlar ile 10-15 yılını tamamlayan öğretmenler, 10-15 yılını tamamlayanlar ile 15 ve üzerinde görev yapanlar arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark 10-15 yılını tamamlamış öğretmenler yönündedir.

3.6.7. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.70. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	164	17,6585	4,5878	1,565	.118*
Branş Öğretmeni	176	16,8750	4,6385		

*p > 0,05

p değeri (0,118), 0,05'ten büyük olduğu için "sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında öğretmen/öğretmen ilişkileri kaynaklı stres açısından anlamlı bir fark yoktur.

3.6.8. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.71. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmi	252	17,4127	5,0167	1,321	.188*
Özel	88	16,7955	3,2276		

*p > 0,05

p değeri (0,188), 0,05'ten büyük olduğu için "resmi okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.6.9. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.72. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	16,6644	3,9518
Orta	57	17,5088	5,5360
Düşük	134	17,7985	4,8477

Tablo 3.72'de görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin öğretmen / öğretmen ilişkilerinden kaynaklanan streslerden etkilenmeleleri 16,6644 – 17,7985 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlere etki eden stres etmeni sayısı 1. grup (Sosyo-ekonomik yönü yüksek) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.73. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Öğretmen/Öğretmen İlişkileri Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	95,220	47,610	2,243	.108*
Gruplar içi	337	7153,027	21,226		
Toplam	339	7248,247			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemi

Öğretmenlerin yönetim/denetim kaynaklı stres boyutuna ilişkin alguları onların,

- Cinsiyetlerine
- Medeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.7.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Alguları

Tablo 3.74. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkin Alguları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S _y	t	p
Kadın	211	28,7583	7,0915	2,788	.006*
Erkek	129	26,5891	6,7449		

*p < 0,05

p değeri (0,006), 0,05'ten küçük olduğu için "kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark kadınlar lehindedir. Yönetim ve denetimin stres sebebi olarak görülmesi, erkeklere oranla kadınlarda daha fazladır.

3.7.2. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.75. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkili Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	27,7414	6,8447	-1,097	.277*
Bekar	50	29,0600	8,0138		

*p > 0,05

Öğretmenlerin medeni durumlarına ilişkin p değeri (0,346), 0,05'ten büyük olduğu için; evliler ile bekarların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Evli öğretmenler ile bekar öğretmenlerin yönetim denetim kaynaklı strese karşı algıları arasında anlamlı bir fark elde edilememiştir.

3.7.3. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.76. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkili Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	29,1557	7,1651
Lisans	205	27,4537	6,7826
Y. Lisans	13	24,0769	7,8577

Tablo 3.76'da görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin yönetim denetimi stres etmeni olarak görme düzeyleri 24,0769 – 29,1557 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarının yönetim denetimi stres etmeni olarak görme düzeyleri 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.77. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetimi Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	422,803	211,401	4,361	.013*
Gruplar içi	337	16337,77	48,480		
Toplam	339	16760,58			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.78. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetimi Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Scheffe

	Lisans Altı	Lisans	Y. Lisans
Lisans Altı			*
Lisans			
Y. Lisans	*		

Scheffe testinde de görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin yönetim denetimi stres etmeni olarak görmelerine ilişkin fark; lisans altı eğitim görmüş öğretmenler ile yüksek lisans eğitimi almış öğretmenler arasındadır.

Bu sonuca göre, eğitim düzeyi yüksek olan öğretmenler çalışmalarının denetlenmesinden rahatsızlık duymuyorlar ve denetimin yönetim süreçlerinden birisi olduğunu ve dönüt elde etmek için yapılması gerektiğini anlayabiliyorlar diyebiliriz

3.7.4. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Yönetim Denetimi Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.79. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevme Durumuna Göre Yönetim Denetimi Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evet	314	27,8025	7,0823	-1,211	.227*
Hayır	26	29,5385	6,2880		

* $p > 0,05$

Öğretmenlerin mesleklerini sevip sevmeme durumları ile yönetim denetimi stres etmeni olarak görülüp görünmemeleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılan t test sonucunda $p > 0,05$ ' dan büyük (0,227) olduğu için "Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri veya sevmemeleri ile yönetim denetimi stres etmeni olarak görmeleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.7.5. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Yönetim Denetimi Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.80. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Yönetim Denetimi Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Bilerek ve İsteyerek	264	27,7311	7,0257
Mecbur Kaldığı için	21	29,7619	6,5643
Tesadüfen	55	28,2182	7,2411

Tablo 3.80'de görüldüğü gibi öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine göre deneklerin yönetim denetimi stres etmeni olarak görme düzeyleri 27,7311 - 29,7619 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.81 'de verilmiştir.

Tablo 3.81. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	85,480	42,740	.864	.423*
Gruplar içi	337	16675,10	49,481		
Toplam	339	16760,58			

* $p > 0,05$

$p > 0,05$ olduğundan (0,423) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile yönetim denetimi stres etkeni olarak görme arasındaki fark anlamlı değildir".

3.7.6. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.82. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 Yıl	55	27,1273	7,0134
5-10Yıl	27	28,4815	9,0527
10-15 Yıl	33	26,1515	6,4378
15 ve Üzeri	225	28,3289	6,8347

Tablo 3.82'de görüldüğü gibi kıdem ile yönetim denetim kaynaklı stres arasındaki ilişki 26,1515 – 28,4815 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.83'te verilmiştir.

Tablo 3.83. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KI	KO	F	p
Gruplar arası	3	183,822	61,274	1,242	,294*
Gruplar içi	336	16576,75	49,336		
Toplam	339	16760,58			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,294) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Başka bir ifade ile * Kıdem ile yönetim denetim kaynaklı stres arasındaki fark anlamlı değildir”.

3.7.7. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.84. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	164	29,1951	6,9872	3,233	.001*
Branş Öğretmeni	176	26,7614	6,8868		

*p < 0,05

p değeri (.001), 0,05'ten küçük olduğu için *sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında yönetim ve denetim kaynaklı stres arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark sınıf öğretmenleri lehindedir.

3.7.8. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.85. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmî	252	28,4008	7,3176	2,076	.039*
Özel	88	26,6023	5,9780		

*p < 0,05

p değeri (0,039), 0,05'ten küçük olduğu için "resmi okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark resmi okullarda görev yapan öğretmenler lehindedir. Araştırma sonucuna göre resmi okullarda görev yapan öğretmenler yönetim denetimi stres etmeni olarak görme düzeyleri özel okullarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazladır.

3.7.9. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.86. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	27,0336	6,2379
Orta	57	28,2632	7,6754
Düşük	134	28,7985	7,4971

Tablo 3.86'da görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin yönetim denetim kaynaklı stresten etkilenmeleri 27,0336 – 28,7985 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlere etki eden yönetim denetim kaynaklı stres düzeyi 1. grup (Sosyo-ekonomik yönü yüksek) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.87. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Yönetim Denetim Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	227,132	113,566	2,315	.100*
Gruplar içi	337	16533,44	49,061		
Toplam	339	16760,58			

*p > 0,05

$p > 0,05$ olduğundan okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin yönetim denetim kaynaklı stresten etkilenme ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.8. Araştırmanın Sekizinci Alt Problemi

Öğretmenlerin okul kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

- Cinsiyetlerine
- Medeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.8.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerinin İlişkili Algıları

Tablo 3.88. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Okul Kaynaklı Stres İlişkili Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Kadın	211	28,4076	6,9853	2,572	.011*
Erkek	129	26,4109	6,8848		

* $p < 0,05$

p değeri (0,011), 0,05'ten küçük olduğu için "kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark kadınlar lehindedir. Araştırma sonucuna göre kadınların okulda stres sebebi olarak gördükleri etmenlerin sayısı erkeklere kıyasla daha fazladır.

3.8.2. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.89. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	27,5069	6,7641	-,786	.435 ⁺
Bekar	50	28,4800	8,2937		

*p > 0,05

p değeri (0,435), 0,05'ten büyük olduğu için; evliler ile bekarların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.8.3. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.90. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	29,3934	6,6811
Lisans	205	26,8000	6,6851
Y. Lisans	13	24,6923	11,1159

Tablo 3.90'de görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin okul kaynaklı stres düzeylerini etkileyen etmenler 24,6923 – 29,3934 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarına etki eden stres düzeyi 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.91. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	632,666	316,333	6,662	.001 [*]
Gruplar içi	337	16000,68	47,480		
Toplam	339	16633,35			

*p < 0,05

$p < 0,05$ olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.92. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okula Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları Scheffe

	Lisans Altı	Lisans	Y. Lisans
Lisans Altı		*	
Lisans	*		
Y. Lisans			

Mezun oldukları okula göre deneklerin okul kaynaklı stres düzeylerini etkileyen etkenler arasındaki ilişki Lisans altı eğitim almış öğretmenlerle Lisans eğitimi almış öğretmenler arasındadır.

3.8.4. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevmelerine Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.93. Öğretmenlerin Mesleklerini Sevmelerine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evet	314	27,5892	6,9567	-.512	.613*
Hayır	26	28,3846	7,6685		

* $p > 0,05$

Öğretmenlerin mesleklerini sevip sevmeme durumları ile okul kaynaklı stres arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılan t test sonucunda $p > 0,05$ ' dan büyük (0,267) olduğu için "Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri veya sevmemeleri ile okul kaynaklı stres arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.8.5. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.94. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Bilerek ve İsteyerek	264	27,5265	6,9654
Mecbur Kaldığı için	21	28,7619	6,4568
Tesadüfen	55	27,8182	7,4637

Tablo 3.94’de görüldüğü gibi mesleği seçme şekilleri ile okul kaynaklı stres etkeni arasındaki ilişki 27,5265 – 28,7619 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.95’de verilmiştir.

Tablo 3.95. Öğretmenlerin Mesleklerini Seçme Biçimine Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	31,544	15,772	.320	.726*
Gruplar içi	337	16601,81	49,264		
Toplam	339	16633,35			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,726) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile “ Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile okul kaynaklı stres arasındaki fark anlamlı değildir”.

3.8.6. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.96. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Okul Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 Yıl	55	25,9455	7,8160
5-10Yıl	27	26,7407	8,0077
10-15 Yıl	33	25,0303	7,5477
15 ve Üzeri	225	28,6500	6,4259

Tablo 3.96'da görüldüğü gibi kıdem ile okul kaynaklı stres arasındaki ilişki 25,0303 – 28,6500 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.97'de verilmiştir.

Tablo 3.97. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Okul Kaynaklı Stres İlişkin Algıları Varyans

Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	594,919	198,306	4,154	,007*
Gruplar içi	336	16038,43	47,733		
Toplam	339	16633,35			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan (0,007) ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testiye baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.98. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Okul Kaynaklı Stres İlişkin Algıları Scheffe

	1-5 Yıl	5-10Yıl	10-15 Yıl	15 ve Üzeri
1-5 Yıl				
5-10Yıl				
10-15 Yıl				*
15 ve Üzeri			*	

Scheffe testine göre oluşturulan tablodan da anlaşıldığı gibi görevinde 10-15 yılını tamamlayanlar ile 15 ve üzerinde görev yapanlar arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark 10-15 yılını tamamlamış öğretmenler yönündedir.

3.8.7. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.99. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	164	29,0305	6,4584	3,568	.000*
Branş Öğretmeni	176	26,3636	7,2627		

*p < 0,05

p değeri (0,000), 0,05'ten küçük olduğu için "sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark sınıf öğretmenleri lehindedir. Kısacası, araştırma sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin okul kaynaklı stres etmenlerinin düzeyi; branş öğretmenlerine kıyasla daha fazladır.

3.8.8. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenleriyle İlişkin Algıları

Tablo 3.100. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Okul Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmi	252	28,2103	7,0093	2,516	.012*
Özel	88	26,0455	6,7771		

*p < 0,05

p değeri (0,012), 0,05'ten küçük olduğu için "resmi okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark resmi okullarda görev yapan öğretmenler lehindedir. Araştırma sonucuna göre resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin okul kaynaklı stres düzeyleri, özel okullarda görev yapan öğretmenlerin stres düzeylerine kıyasla daha fazladır.

3.8.9. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Okul Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.101. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Okul Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	26,5503	6,8974
Orta	57	28,2632	7,9069
Düşük	134	28,6119	6,5842

Tablo 3.101.'de görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin okul kaynaklı stresten etkilenmeleri 26,5503 – 28,6119 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlerin okul kaynaklı stres algı düzeyleri; 1. grup (Sosyo-ekonomik yönü yüksek) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha yüksektir diyebiliriz.

Tablo 3.102. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Okul Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	325,604	162,802	3,364	.036*
Gruplar içi	337	16307,75	48,391		
Toplam	339	16633,35			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.103. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Okul Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

- Scheffe

	Yüksek	Orta	Düşük
Yüksek			*
Orta			
Düşük	*		

Bu sonuca göre Sosyo-ekonomik yönü düşük olan okullarda görev yapan öğretmenler ile Sosyo-ekonomik yönü yüksek olan okullarda görev yapan öğretmenler arasında fark olduğunu tespit edebiliriz.

3.8. Araştırmanın Dokuzuncu Alt Problemi

Öğretmenlerin meslek kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

- Cinsiyetlerine
- Medeni durumlarına
- Mezun oldukları okul türüne
- Mesleklerini sevip sevmemelerine
- Öğretmenlik mesleğini seçme biçimlerine
- Kıdemlerine
- Branşlarına
- Çalıştıkları okul türüne
- Çalıştıkları okulun sosyo ekonomik yapısına göre değişmekte midir?

3.9.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.104. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Meslek Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Kadın	211	33,6682	6,6857	,069	,945*
Erkek	129	33,6124	8,1914		

*p > 0,05

p değeri (0,945), 0,05'ten büyük olduğu için "kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.9.2. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.105. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evli	290	33,3897	7,1210	-1,573	.117*
Bekar	50	35,1400	8,0686		

*p > 0,05

p değeri (0,435), 0,05'ten büyük olduğu için; evliler ile bekarların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.9.3. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.106. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Lisans Altı	122	35,4426	7,1871
Lisans	205	32,8976	6,9462
Y. Lisans	13	28,6154	9,3322

Tablo 3.106'da görüldüğü gibi mezun oldukları okula göre deneklerin okul kaynaklı stres düzeylerini etkileyen etmenler 35,4426 - 28,6154 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 1. grup (Lisans Altı) mezunlarına etki eden stres düzeyi 3. grup (Y.Lisans) mezunlarından daha fazladır diyebiliriz.

Tablo 3.107. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	837,623	418,811	8,235	.000*
Gruplar içi	337	17138,02	50,855		
Toplam	339	17975,65			

*p < 0,05

$p < 0,05$ olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.108. Öğretmenlerin Mezun Oldıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Scheffe			
	Lisans Altı	Lisans	Y. Lisans
Lisans Altı		*	*
Lisans	*		
Y. Lisans	*		

Scheffe testine göre, mezun oldukları okula göre deneklerin okul kaynaklı stres düzeylerini etkileyen etmenler arasındaki fark lisans altı öğrenim görmüş öğretmenler ile hem lisans hem de yüksek lisans öğrenimi görmüş öğretmenler arasındadır. Yüksek öğrenim görmüş öğretmenlerin mesleklerine ilişkin kararları alma ve uygulama, mesleki koşulları yorumlama, mesleğin gerektirdiği yetki ve sorumlulukların yanı sıra mesleğin sağladığı haklarında farkında olduğunu söyleyebilirsiniz

3.9.4. Öğretmenlerin Mesleği Sevmelerine Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkilerine İlişkin Algıları

Tablo 3.109. Öğretmenlerin Mesleği Sevmelerine Göre Meslek Kaynaklı Stresle İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evet	314	33,3790	7,3310	-2,375	.018*
Hayır	26	36,8846	5,8606		

* $p < 0,05$

Öğretmenlerin mesleklerini sevip sevmeme durumları ile meslek kaynaklı stres arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılan t test sonucunda

$p < 0,05$ ' dan küçük (0,018) olduğu için "Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri veya sevmemeleri ile meslek kaynaklı stres arasında ki fark anlamlıdır.

Öğretmenlik mesleğini sevmeyen yapan deneklerin meslek kaynaklı stresten daha fazla etkilendikleri sonucuna ulaşılmış ancak bu gruba giren öğretmen sayısının örnekleme oranla az olması (%8,3) sevindirici olarak değerlendirilmiştir.

3.9.5.Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.110. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Bilerek ve İsteyerek	264	33,4659	7,3458
Mecbur Kaldığı için	21	35,5238	6,0218
Tesadüfen	55	33,8000	7,4222

Tablo 3.110'da görüldüğü gibi mesleği seçme şekilleri ile meslek kaynaklı stres etkeni arasındaki ilişki 33,4659 – 35,5238 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.111'de verilmiştir.

Tablo 3.111. Öğretmenlerin Mesleği Seçme Biçimlerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	P
Gruplar arası	2	83,916	41,958	.790	.455*
Gruplar içi	337	17891,73	53,091		
Toplam	339	17975,65			

* $p > 0,05$

$p > 0,05$ olduğundan (0,455) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur. Başka bir ifade ile " Öğretmenlik mesleğini seçme biçimi ile meslek kaynaklı stres arasındaki fark anlamlı değildir".

3.9.6.Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.112. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 Yıl	55	34,0909	6,3691
5-10Yıl	27	33,8519	9,4531
10-15 Yıl	33	30,6061	6,6188
15 ve Üzeri	225	33,9600	7,2336

Tablo 3.112’de görüldüğü gibi kıdem ile okul kaynaklı stres arasındaki ilişki 30,6061 ~ 34,0909 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortalama düzeyde gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu işlemin sonuçları Tablo 3.113.’de verilmiştir.

Tablo 3.113. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Meslek Kaynaklı Strese İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	3	339,175	113,058	2,154	.093*
Gruplar içi	336	17636,47	52,489		
Toplam	339	17975,65			

*p > 0,05

p > 0,05 olduğundan (0,093) ortalamalar arasında anlamlı bir fark yoktur.

3.9.7. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.114. Öğretmenlerin Branşlarına Göre Meslek Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sınıf Öğretmeni	164	34,5488	7,4350	2,217	.027*
Branş Öğretmeni	176	32,8068	7,0538		

*p < 0,05

p değeri (0,027), 0,05'ten küçük olduğu için "sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark sınıf öğretmenleri lehindedir. Kısacası, araştırma sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin meslek kaynaklı stres etmenlerinin düzeyi; branş öğretmenlerine kıyasla daha fazladır.

3.9.8. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.115. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Meslek Kaynaklı Stres İlişkin Algıları

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Resmi	252	34,5595	7,7783	3,995	.000*
Özel	88	31,0341	4,7693		

*p < 0,05

p değeri (0,000), 0,05'ten küçük olduğu için "resmi okullarda görev yapan öğretmenler ile özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark resmi okullarda görev yapan öğretmenler lehindedir. Araştırma sonucuna göre resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin meslek kaynaklı stres düzeyleri, özel okullarda görev yapan öğretmenlerin stres düzeylerine kıyasla daha fazladır.

3.9.9. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Tablo 3.116. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

	N	$\bar{X}$	Ss
Yüksek	149	31,7383	5,4617
Orta	57	34,5439	7,7230
Düşük	134	35,3881	8,3287

Tablo 3.116.'da görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin meslek kaynaklı stresten etkilenmeleri 31,7383 – 35,3881 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre 3. grup (Sosyo-ekonomik yönü düşük) olan okullarda görev yapan öğretmenlerin okul kaynaklı stres algı düzeyleri; 1. grup (Sosyo-ekonomik yönü yüksek) olan okullarda görev yapan öğretmenlere oranla daha yüksektir diyebiliriz.

Tablo 3.117. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Meslek Kaynaklı Stres Etkenlerine İlişkin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	2	994,894	497,447	9,872	,000*
Gruplar içi	337	16980,75	50,388		
Toplam	339	17975,65			

*p < 0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Tukey HSD testine baş vurulmuş olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.118. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo-Ekonomik Yapısına Göre Meslek Kaynaklı Stresle İlişkili Algıları

Tukey HSD

	Yüksek	Orta	Düşük
Yüksek		*	*
Orta	*		
Düşük	*		

Tablo 3.118'de görüldüğü gibi okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre deneklerin meslek kaynaklı stresten etkilenmeleri arasında fark Sosyo-ekonomik yönü yüksek olan okullarda görev yapan öğretmenler ile Sosyo-ekonomik yönü orta ve düşük olanlar arasındadır diyebiliriz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Sonuçlar

İlköğretim öğretmenlerinin stres düzeylerini etkileyen etkenlerin neler olduğunu tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şöyledir.

1.1. İlköğretim öğretmenlerinin öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algıları nasıldır?

“Öğrencilerin başarı durumlarının düşük olması” etkenini öğretmenlerin büyük oranda stres kaynağı olarak gördükleri ve katılma derecelerinin **Tamamen Katılıyorum**” olduğu saptanmıştır

Öğretmenlerin algılarına göre “**Katılıyorum**” düzeyinde stres kaynağı olarak görülen maddeler, “Öğretmenliğin herkesin yapabileceği bir meslek olarak algılanması”, “Öğrencilerin dersime ilgi göstermemeleri”, “Görevimin karşılığında aldığım ücretin yetersiz olması”, “Sınıfta sorunlu öğrencilerin bulunması”, “Hazır olmadığı bir konuda ders vermem”, “Öğrencilerin saygısız davranışları”, “Derlerde öğrencilerin fazla gürültü yapması”, “Ekonomik yetersizliği olan öğrencilere yardımcı olamamam”, “Öğrencilerin konuları anlamakta zorlanması”, “Okulumuzdaki bazı öğretmenlere idaretin fazla avantaj sağlaması”, “Öğrencilerle iyi iletişim kuramamam”, “Ders müfredatının öğrencilerdeki bireysel farklılıkları göz ardı etmesi”, “Öğrencilerin dersimle ilgili temel bilgi eksikliğinin bulunması”, “Öğrencilerin öğretilenler dışında hiçbir şeyi merak etmemesi”, “Yaptığım çalışmaların idareciler tarafından takdir edilmemesi”, “İdarecilerimizin öğretmenlerin problemlerine karşı ilgisiz olması”, “Çevrenin öğretmenlere gereken saygıyı göstermemesi” maddeleridir.

1.2. Öğretmenlerin stres düzeylerini etkileyen etkenlere ilişkin algıları onların;

Cinsiyetlerine, Mezun oldukları okul türüne, sınıf öğretmeni veya branş öğretmeni olmalarına, resmi veya özel okulda çalışıyor olmalarına ve çalıştıkları okulun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya ilişkin değişiklikler göstermektedir.

Ancak, medeni durumlarına, mesleği sevmelerine, mesleği seçme biçimlerine ve kıdemlerine göre değişiklik göstermemektedir.

1.3. Öğretmenlerin öğrenci kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

Öğrenci boyutu öğretmenlerin cinsiyetlerine, branşlarına, mesleği sevmelerine ve mesleği seçme biçimlerine göre değişiklik gösterirken, mezun oldukları okul türüne, çalıştıkları okul türüne, çalışılan okulun sosyo-ekonomik yapısına, medeni durumlarına ve kıdemlerine göre değişiklik göstermemektedir.

1.4. Öğretmenlerin bireysel kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

Kişilik boyutu öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne, branşlarına, çalıştıkları okul türüne ve kıdemlerine ilişkin değişiklik gösterirken, cinsiyetlerine, çalıştıkları okulun sosyo-ekonomik yapısına, medeni durumlarına, mesleği sevmelerine ve seçim biçimlerine göre değişiklik göstermemektedir.

1.5. Öğretmenlerin müfredat kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

Müfredat boyutu öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne, branşlarına, çalıştıkları okul türüne ve mesleği sevmelerine ilişkin değişiklik gösterirken, cinsiyetlerine, çalıştıkları okulun sosyo-ekonomik yapısına, medeni durumlarına, kıdemlerine ve seçim biçimlerine göre değişiklik göstermemektedir.

1.6. Öğretmenlerin öğretmen/öğretmen ilişkileri kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

Öğretmen / Öğretmen ilişkileri boyutu öğretmenlerin cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne ve kıdemlerine ilişkin değişiklik gösterirken, branşlarına, çalıştıkları okul türüne, çalıştıkları okulun sosyo-ekonomik yapısına, mesleği sevmelerine, medeni durumlarına ve seçim biçimlerine göre değişiklik göstermemektedir.

1.7. Öğretmenlerin yönetim/denetim kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

Yönetim-Denetim boyutu öğretmenlerin cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, branşlarına ve çalıştıkları okul türüne ilişkin değişiklik gösterirken, çalıştıkları okulun sosyo-ekonomik yapısına, medeni durumlarına, mesleği sevmelerine, kıdemlerine ve seçim biçimlerine göre değişiklik göstermemektedir.

1.8. Öğretmenlerin okul kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

Okul boyutu öğretmenlerin cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, branşlarına, çalıştıkları okul türüne, çalıştıkları okulun sosyo-ekonomik yapısına ve kıdemlerine ilişkin değişiklik gösterirken, mesleği sevmelerine, medeni durumlarına, ve seçim biçimlerine göre değişiklik göstermemektedir.

1.9. Öğretmenlerin meslek kaynaklı stres boyutuna ilişkin algıları onların,

Meslek boyutu öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne, branşlarına, çalıştıkları okul türüne, çalıştıkları okulun sosyo-ekonomik yapısına ve mesleği sevmelerine ilişkin değişiklik gösterirken, , cinsiyetlerine, kıdemlerine, medeni durumlarına, ve seçim biçimlerine göre değişiklik göstermemektedir.

2.Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı şu öneriler geliştirilmiştir.

2.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler

- 1- İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sadece okul ortamında stres düzeylerini etkileyen etkenleri belirlemek için yapılan bu çalışma göstermiştir ki, öğretmenlerimiz birbirinden farklı stres kaynaklarından etkilenebiliyorlar. Derslerine stresli giren öğretmenlerin öğrenci başarısı ve kişilik gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri düşünüldüğünde, öğretmen stresinin toplumun genelini ve geleceğini olumsuz etkileyebilecek bir konu olarak saptamak yanlış olmayacaktır. Bu sebeple öğretmenlerimizin stres düzeylerini etkileyebilecek stres kaynaklarını tespit etmeye çalıştığımız araştırmamıza benzer diğer araştırmalarında incelenip, stres kaynaklarının ortadan kaldırılabılır olanlarını bertaraf etmek için, başta hükümetler olmak üzere, yerel idareler, Milli Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Müdürlükleri, veliler ve idareciler üzerlerine düşen görevleri belirleyip uygulamalıdır.
- 2- Bazı stres kaynaklarının tamamen ortadan kaldırılamayacağı veya stressiz bir yaşamın söz konusu olamayacağı dikkate alınarak öğretmenlerimize zaman zaman stres ve stresle başa çıkabilme yöntemleri ile ilgili seminerler, meslek içi eğitimler verilmeli ve öğretmenlerin streste yaşamaya ilişkin bilgileri artırılmalıdır. Araştırmamız sırasında gördüğümüz öğretmenlerin bir çoğunun stres konusunda bildiklerinin kulaktan dolma bilgilerden öte gitmediği gözlemlenmiştir. Yapılacak çalışmaların öğretmenlerin yaşantısını ve dolayısıyla toplum hayatını olumlu etkileyeceği kanaatindeyim.
- 3- Araştırmamızda bağımlı ve bağımsız değişkenlere göre öğretmenlerin stresten etkilenme düzeyleri ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Bu durumun idareciler, öğretmenler ve hatta veliler tarafından dikkate alınması farklı stres kaynaklarından etkilenme durumları söz konusu olan öğretmenlerin (cinsiyet, kıdem, sosyo-ekonomik durum gibi) daha iyi anlaşılmasını sağlayacak ve empatiyi kurmayı kolaylaştıracaktır.

2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

- 1- Bu araştırma Denizli İl Merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirildiği için, araştırma sonuçlarını tüm ilköğretim öğretmenlerine genellemek sakıncalı olacaktır. Bu sebeple farklı illeri kapsayan benzer araştırmaların yapılması faydalı olacaktır.
- 2- Bu araştırmada bulgular öğretmenlerin algılarına göre değerlendirilmiştir. Okul yöneticileri, öğrenciler ve okullardaki yardımcı personelin algılarına dayalı araştırmalar yapılması konunun daha iyi araştırılması yararlı olabilir.
- 3- Öğretmenlerin okul dışı stres kaynakları, AB uyum dönemi ve öğretmen stresi, globalleşme ve öğretmen stresi, doğal afet yaşamış bölgelerimizde çalışan öğretmenlerin stres kaynaklarındaki değişimler gibi konulara yönelik araştırmalar da yapılmalı.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz,K.Ü. (1992). *Çağdaş Öğretim İlkeleri*, Malatya.
- Aslan, M. (1995). *Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları*,(Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Aydın, M. (1994). *Eğitim Yönetimi*, Hatiboğlu, Ankara
- Bacharach, S. B., Bauer, S. C. et Conley, S. (1986). *Organizational analysis of stress: The case of elementary and secondary schools*. *Work and Occupations*.
- Balet, A. (1985). *Eğitim Yöneticisinin İş Doyumu*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başar, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*, İstanbul, MEB Yay.Başaran, İ.R.(1994). *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara: Başaran
- Bentley, R. Ralph and Rempel, M. Averno, (1980). *Manual For The Purdue Teacher Opinionaire*, West Lafayette, Indiana
- Blase, J.J. (1986). *A Qualitative Analysis of Sources of Teacher Stress: consequences for performance*, *American Educational Research Journal*.
- Capel, S.A. (1987). *The incidence of and influences on stress and burnout in secondary school teachers*, *British Journal of Educational Psychology*.
- Demir, K. (1997). *Ortaöğretim Okullarında Yönetici ve Öğretmenlerin İş Stresi (Edirne İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdem, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara, Alkım Yay.
- Eren, E. (2000). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, İstanbul, Betaş Yay.
- Ergün,E.,B. Ergezer, İ.,Çevik, A. Öztaş (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara, Ocak Yay.
- Eroğlu, F. (2000). *Davranış Bilimleri*, İstanbul, Betaş Yay
- Fidan ve Erdem. (1998). *Eğitime Giriş*, Ankara, Alkım Yay.
- Fontana, D. (1987). *Classroom Control Understanding and Guiding Classroom Behaviour*, Published by the British, Psychological Society and Methven, London and NY.
- Green-Reese, Johnson ve Campbell, (1991). *Teacher job satisfaction and teacher job stress: School size, age and teaching experience*. *Education*.
- Halpin, G., Halpin, G., Haris, K.R. (1982). *Teacher Characteristics and Stres*. Auburn University.

- (1985). *Teacher stress as related to locus of control, sex, and age. Journal of Experimental Education.*
- Hanson, E. M. (1995). *Educational Administration and Organizational Behavior*. London, Allyn and Bacon
- Hanson, M. (1996). *Educational Administration and Organizational Behavior*'dan, *World Bank, World Development Report, 1991: Challenges of Development*, New York, Oxford University Press. 1991
- Hellriegel, D., John W. Slocum., and Richard W. Woodman, (1991), *Organizational Behavior, 6th ed.* St. Paul:West
- Hodgotts, R. M. Ve Donald F. Kuratko, (1992), *Management 3rd Ed.*, New York, HBJ.
- John M.Ivancevich and Michael T. Matteson, (1987). *Organizational Behavior and Management*, Business Publications, Plano, Tex..
- Kaptan, S. (1993). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Tekışık Web Ofset Tesisleri, Ankara.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Sekizinci basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Kuo, T.-G. (1989). *The relationships among organizational climate, locus of control, and teacher occupational stress of elementary schools in Taiwan*
- Lunenburg, C. F. (1996). *Educational Administration*, New York, Wadsworth
- Luthans, F. (1995) *Organizational Behavior*, 7th ed. New York, McGraw-Hill
- Lyman, W. Porter, Edward E. Lawler, J. Richard Hackman. *Behavior in Organizations*. McGraw-Hill Kogakusha, LTD. 1975.
- Manthei, R., Gilmore, A., Tuck, B. and Adair, V. (1996). *Teacher stress in intermediate schools*, Educational Research.
- Manthei, R.J. and Solman, R. (1988). *Teacher stress and negative outcomes in Canterbury state schools*. New Zealand Journal of Educational Studies.
- MEB. (1992). *Onbirinci Millî Eğitim Şurası*, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.
- Murpy, N.A. (1986). *An Analysis of The Relationship of Gender And School Geographic Classification And Teacher Stressors in Selected Oklahoma Schools*. The University of Oklahoma.
- National Center for Educational Statistics, Digest of Educational Statistics: (1993) (Washington, DC: U.S. Government Printing Office.)
- Nural, E. (2002). *Eğitim Üzerine*, Ankara, Ütopya.
- Ornstein ve Levine, (1997). *Foundation Of Education*, Boston, Houghton Mifflin Company, (6th Edition)

- Özdayı, N. (1990). *The Comparative Analysis of Job Satisfaction and Job Stress of Teachers Working in Public and Private Secondary Schools*, unpublished Doctorate Thesis, İstanbul University, İstanbul.
- Öztürk, N.(1995). *İlkokul Öğretmenlerinin Okulun İklimine İlişkin Algıları ile Gerilim (stres) Düzeyleri Arasındaki İlişkiler (İzmir Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öztürk, S. (2002). *Eğitim Üzerine*. Ankara, Otopya
- Pehlivan, H. (1993). *Eğitim Yönetiminde Stres Kaynakları*, Ankara
- Selye H. (1974). *Stress Without Distress*, Lippincott, Philadelphia
- Solman, R. Feld, M. (1989). *Occupational Stress: Perceptions of Teachers in Catholic Schools*. Journal of Educational Administration. Volume: 27 Number: 3
- Şimşek, M.Ş.(1999). *Yönetim ve Organizasyon*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Tarıoğen, A. (2002). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara, Mikro
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara, Alkım
- Travers, C., & Cooper, C. (1993). *Mental health, job satisfaction and occupational stress among UK teachers*. Work and Stress.
- Tufan, Ş. (1997). *Ankara İli Çankaya İlçe Merkez'indeki Devlet ve Özel Liselerde Görevli Öğretmenlerin İşlerinde Stres Yaratan Etmenler ve Başa Çıkma Yolları Konusundaki Görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Tutkun, Ö.F. (2002). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara, Mikro.
- Woodhouse, D. A., Hall, E. and Wooster, A. D. (1985). *Taking control of stress in teaching*, British Journal of Educational Psychology.
- Zoraloğlu, Y.R. (1998). *Öğretmenlerin Mesleki Stres Kaynakları ve Stresin Örgütsel Doğurguları*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara

EK-1
Ölçek

Sayın Meslektaşım;

"İlköğretim Öğretmenlerinin stres durumunu etkileyen etmenler: (Denizli ili örneği)" konulu Yüksek Lisans Tez çalışmamda bana yardımcı olmak için; aşağıdaki bilgileri kendinize uygun olarak doldurup, stres durumunuzu etkileyen etmenler ile ilgili verilen maddeleri işaretlemeniz, çalışmaya eşsiz katkı sağlayacaktır. Ede edilen bilgiler sadece bilimsel çalışma için kullanılacaktır. Lütfen isim, soy isim, adres ve telefon gibi bilgiler vermeyiniz.

Teşekkürler

Tamer SARI
Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz Kadın Erkek

Medeni Durumunuz : Evli Bekar Diğer

Mezun Okuduğunuz Okul Türü : 2 Yıllık Y.O 3 Yıllık Y.O.

Lisans Y. Lisans

Mesleğinizi Seviyor musunuz? Evet Hayır

Öğretmenlik Mesleğini Sağma Biçiminiz :

Bilerek ve İsteyerek

Mecbur Kaldığım İçin

Tesadüfen

Mesleğinizde Kaçınıcı Yılıdır :

1_ 5 5_ 10 10_ 15 15 ve Üzeri

Göreviniz :

Sınıf Öğretmeni

Branş Öğretmeni

Çalıştığınız Okul Türü :

Resmi

Özel

Aşağıda öğretmenlerin stres düzeylerini etkileme ihtimali olan bazı etkenler verilmiştir.

Bu etkenlerin sizde stresa neden olduğuna katılıyor musunuz ?

	TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	HİÇ KATILMIYORUM
1- Öğrencilerin başarı durumlarının düşük olması stresa düzeyimi etkiliyor					
2- Öğrencilerle iyi iletişim kuramamam stresa düzeyimi etkiliyor					
3- Hazır olmadığım bir konuda ders vermem stresa düzeyimi etkiliyor					
4- Öğrencilerin dersine ilgi göstermemeleri stresa düzeyimi etkiliyor					
5- Sınıfımda zorunlu öğrencilerin bulunması stresa düzeyimi etkiliyor					
6- Öğrencilerin denetimle ilgili temel bilgi eksikliğinin bulunması stresa düzeyimi etkiliyor					
7- Öğrencilerin konuları anlamakta zorlanması stresa düzeyimi etkiliyor					
8- Öğrenci davranışlarının fazla olması stresa düzeyimi etkiliyor					
9- Öğrencilerin öğretmenler dışında hiçbir şeyi merak etmemesi stresa düzeyimi etkiliyor					
10- Derslerde öğrencilerin fazla gürültü yapması stresa düzeyimi etkiliyor					
11- Müfredatların bana rehberlik yapmaması stresa düzeyimi etkiliyor					
12- Teflislerde belirli bir standart uygulanmaması stresa düzeyimi etkiliyor					
13- Okul müdürümün derse gelmesi stresa düzeyimi etkiliyor					
14- Müfredatların dersleri öğrenme stresa düzeyimi etkiliyor					
16- İdarecilerimizin öğretmenlerin problemlerine karşı ilgisiz olması stresa düzeyimi etkiliyor					
18- Yapılmayan çalışmalar idareciler tarafından takdir edilmemesi stresa düzeyimi etkiliyor					
17- Okulumuzdaki bazı öğretmenlere kıskançlık fazla avantaj sağlanması stresa düzeyimi etkiliyor					
18- Ders programında arafında boş derslerin olması stresa düzeyimi etkiliyor					
19- Müfredatın sık sık değişmesi stresa düzeyimi etkiliyor					
20- Ders müfredatının öğrencilerdeki bireysel farklılıktan göz ardı edilmesi stresa düzeyimi etkiliyor					
21- Ders programını yetiştirme kaygısı stresa düzeyimi etkiliyor					
22- Ders yoğunluğumun fazla olması stresa düzeyimi etkiliyor					
23- Branşımın gerektirdiği öğrenim için diğer branşlardan fazla olması stresa düzeyimi etkiliyor					
24- Öğretmenliğin bana yeterli işsizlik mutluluk sağlamaması stresa düzeyimi etkiliyor					
25- Öğretmenliği sevmemem stresa düzeyimi etkiliyor					
26- Mesleğimde kendim diğer öğretmenler kadar yeterli görmemem stresa düzeyimi etkiliyor					
27- Diğer öğretmenlerin beni iyi bir öğretmen olarak görmemeleri stresa düzeyimi etkiliyor					
28- Öğretmenler arasında iş birliğinin yetersiz olması stresa düzeyimi etkiliyor					
29- Mesleğimin beklediğim sosyal statüsü sağlanmaması stresa düzeyimi etkiliyor					
30- Yöneticilerin kusursuz kararlar stresa düzeyimi etkiliyor					

Aşağıda öğretmenlerin stres düzeylerini etkileme ihtimali olan bazı etkenler verilmiştir.

Bu etkenlerin sizde stresa neden olduğuna katılıyor musunuz ?

	TAMAMEN KATILIYORUM	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	HİÇ KATILMIYORUM
31- Okulun işleyişine ilgili görüşlerimi öğretmen arkadaşlarıma ifade edememem stres düzeyimi etkiliyor					
32- Öğrencilerin arasında sosyo-ekonomik farklılıkların bulunması stres düzeyimi etkiliyor					
33- Okulda öğretmenler arasında dedikodunun yaygınlığının olması stres düzeyimi etkiliyor					
34- Okulda görevim dışındaki bazı işlerin sorumluluğunun verilmesi stres düzeyimi etkiliyor					
35- Diğer öğretmenlerle yaşadığım sorunlar stres düzeyimi etkiliyor					
36- Okul binasının, dersliklerin, laboratuvarların yeterince temiz olmaması stres düzeyimi etkiliyor					
37- Okul çevresinin yeterince temiz olmaması stres düzeyimi etkiliyor					
38- Okul çevresinde gürültü kirliliğinin fazla olması stres düzeyimi etkiliyor					
39- Okul çevresinde yeşil alanların azlığı stres düzeyimi etkiliyor					
40- Yoğun ders programı nedeniyle tatil yapamamam stres düzeyimi etkiliyor					
41- Bir ders yılında çok fazla resmi ve dini tatilin bulunması stres düzeyimi etkiliyor					
42- Görevimin karşılığında aldığım ücretin yetersiz olması stres düzeyimi etkiliyor					
43- Öğrenci velilerin öğretmenlerden beklentilerinin fazla olması stres düzeyimi etkiliyor					
44- Ekonomik yetersizliği olan öğrencilere yardımcı olamamam stres düzeyimi etkiliyor					
45- Toplum baskısının görevimi en iyi şekilde yapmaya engel olması stres düzeyimi etkiliyor					
46- Öğretmenliğin "herkesin yapabileceği" bir meslek olarak algılanması stres düzeyimi etkiliyor					
47- Öğrencilerin saygısız davranışları stres düzeyimi etkiliyor					
48- Öğretmenlerin ölçme-değerlendirme sistemlerinin farklı olması stres düzeyimi etkiliyor					
49- Davranışlı öğretmenlere gereken saygıyı göstermemesi					
50- Mesleki bilgilerimin yetersiz olduğuna inanmam stres düzeyimi etkiliyor					
51- Kendimi geliştirme konusunda çaba harcamamam stres düzeyimi etkiliyor					
52- Mesleğimle ilgili yayınları takip edememem stres düzeyimi etkiliyor					
53- Hızlı iş değişimlere adapte olmamam stres düzeyimi etkiliyor					
54- Okulumuzun kütüphanesinin yetersiz olması stres düzeyimi etkiliyor					

Ek-2
Ölçek Olur Belgesi

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4 20.00.09.010/ 18132
KONU : Uygulama Onayı.

.....L.S. 18/06/2004

VALİLİK MAKAMINA

İLGİ : Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Tamer SARI'nın 18/06/2004 tarihli dilekçesi.

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yön.Den.Plan ve Ekonomisi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Tamer SARI'nın Tez konusu olan " İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Stres durumunu etkileyen etmenler" hakkında veri oluşturmak amacıyla Denizli Merkez İlköğretim Okulu öğretmenlerine hazırlayacağı stres ölçeği uygulamak istemektedir.

Adı geçen Yüksek Lisans öğrencisi Tamer SARI'nın Müdürlüğümüze bağlı Merkez İlköğretim okullarındaki öğretmenlere yukarıda belirtilen Stres Durumunu etkileyen etmenler konulu uygulama çalışmasını yapması Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Mzamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde OLUR'larınıza arz ederim.

Ekrem EKİCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR

18/06/2004

İsmail DEMİRHAN
Vali &
Vali Yardımcısı

EKLER :

- Ek-1 Dilekçe (1 Sayfa)
- Ek-2 Uyg. Formu (3 Sayfa)

İAÇITIM :

İcrası :

Merkez İÖÖ Okulu Müdürlüklerine

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Tamer SARI

Ana Adı : Gülkız

Baba Adı : Mehmet

Doğum Yeri ve Tarihi : Kahramanmaraş – 1973

Lisans Eğitimi ve Mezuniyet Tarihi: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Çalıştığı Yer ve Adresi : Pamukkale Üniversitesi
Ortak Zorunlu Dersler Birim Başkanlığı
İncilipınar, 20020 DENİZLİ

Bildiği Yabancı Dil : İngilizce (Advanced)